AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yeni yılın ilk çekilişi

MART AYINDA

75.000 LİRA

BİR KİŞİYE

20.000 Lira

Her 150 liraya bir kur'a numarası

Hesabınızı açtırmakta acele ediniz

* * *

AKBANK

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 2, Cilt : VI, Sayı 90

Rüzgarlı Sok. Ovehan
Kat : 3 Daire : 7
P. K. 582 — Ankara

Tel : 15221 (Başyazar)
18992 (Yazı İşleri ve İdare)

Fiatı : 60 Kuruş

*

İmtiyaz Sahibi :
Metin TOKER

*

Umumi Neşriyat Müdürü :
Cüneyt ARCAYÜREK

*

Bu nüshada yazı işlerini fiilen idare eden mea'ul Müdür :
Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Teknik Sekreter :
M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür :
TURHAN

*

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

*

Klişe :
Doğan Klişe ATELYESİ

*

Abone Şartları :

3 aylık (12 nüsha) : 6 lira
6 aylık (25 nüsha) : 12 lira
1 senelik (52 nüsha) : 24 lira

*

İlan Şartları :

4 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira
Kapak içi 300 lira metin sayfaları Santimi 4 lira

*

Dizildiği ve basıldığı yer :
Yeni Matbaa — Ankara

Kapak Resmimiz:

Clarence B. Randall

Paralı dost

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Her şey gösteriyor ki milletlerarası Tıb edebiyatına olmasa bile bizim Politika edebiyatına "İktidar hastalığı" adını taşıyan bir hastalığın mutlaka geçirilmesine lüzum var. Geçirilsin ki onun belirtilerini, gelişmesini, teşhis ve tedavisini milletçe inceliyelim ve memleketin idaresi mesuliyetini yüklenen devlet adamlarımızı onun mikrobundan koruyalım.

Makbule Atadanı tanıyanlar ve bilhassa Atatürkün rahmetliyle olan münasebetlerini bilenler, kendi kendilerine, bizzat Cumhurbaşkanının kortejin başında yürüyeceği resmi bir cenaze merasimine lüzum bulunup bulunmadığını düşünmüşlerdir. Ama hakiki Atatürkçülüğü büyük Kurtarıcının eserlerine bağlılıktan ziyade onun şahsı ile ilgili bazı hususlarda gösterişli bir hassasiyet mânasında alanların - bilhassa Konya nutkundan sonra - böyle bir fırsatı kaçırmak istememiş olmaları mümkündür. Ancak korteji tertipliyenlerin eski Cumhurbaşkanı ve Muhalefet lideri İsmet İnönüye yer göstermemelerine ne demeli? Bu, siyasî bir taktik hatasından başka şey sayılamaz. Nitekim hata meyvasını vermiş ve ortada haksızlık olduğunu anlayan, bunun hususi ve şahsî sebeplerini mukemmelen hisseden halk alakalılara unutamayacakları, unutmamaları gereken bir ders vermiş, resmî merasimin bittiği noktada İsmet İnönüye görülmemiş tezahürat yapmıştır. O kadar ki cenazeye katılan bir çok diğer şahsiyet silinip gitmiştir. İktidar için iyi mi oldu?

"İktidar hastalığı" nın kolaylıkla tedavi edildiği İngilterede böyle bir merasim tertiplemek gerekseydi - bizdeki durum ve şahsiyetlerin adaptasyonu ile • Cumhurbaşkanının arkasında yan yana ve başta Refik Koraltan olmak üzere Adnan Menderes, İsmet İnönü, Fevzi Lutfi Karaosmanoğlu, Osman Bölükbaşı yürürlerdi. Yani Mecliste grupları bulunan partilerin liderleri grup azalarının sayısı kıstas tutulmak suretiyle aynı hizaya alınırdı. O zaman kimsenin hatırına merasim esnasında veya merasim sonunda tezahürat yapmak gelmez, tezahürat yapılsa bile bunun kime olduğu anlaşılmazdı. Hattâ isim bağırılarak alkış tutulduğu takdirde - tutulmazdı ya - "iktidar hastalığı" ndan masun bir Churchill alkışlanan lidere dönüp o da elini çırpar ve derhal rakibinden de fazla, ondan da hararetli şekilde tezahürata hedef olurdu. Bunlar basit hareketlerdir, tesirleri inceden inceye tartılmıştır, muvaffakiyet temin ettiği görülmüştür, tatbik olunmuştur. İngilterede de liderler şahsen birbirleri hakkında bizdeki liderlerin birbirleri hakkındaki düşüncelerine sahip bulunabilirler. Ama bunları izhar etmek zaafını göstermezler, hele hislerine kapılıp halkın gözü önünde ona kamçılıyacak, sinirlendirecek haksızlıklara katiyen müsaade etmezler. Bir iktidar lideri en aşağı kendisi kadar kuvvetti bir muhalefet liderini görmemezlikten, tanımamazlıktan gelirse, ona paye vermemekle rakibini küçülttüğünü sanırsa sadece ve sadece kendisini aldatır. Kendisini aldatmakla da kalmaz, rakibinin ekmeğine yağ sürer. Onun itibarını arttırır, onu bir kahraman, bir "martyre" haline getirir. Politikada ise en tehlikeli şey, rakibe bu sıfatları vermektir. Nitekim işte büyük kütle, sizin arka sıraya attığınız şahsiyeti göklere çıkarıverir ve size üst dudağınızı ısırmaktan başka yapacak şey kalmaz!

*

Bundan sadece altı sene evvel hiç yıkılmıyacak gibi görünen Demokrat Partiyi bu günkü duruma getiren, her şeyden evvel ve her şeyden çok liderlerindeki bu " iktidar hastalığı" dır. Bu "iktidar hastalığı" ki iktidarda bulunanlara iktidarda bulunmayan en basit insanların bile yapmıyacakları, biraz iz'an, biraz akılla hatasını görecekleri hareketleri yaptırıyor. Eğer bu hastalıkla malûl olmasalardı "Makbule Atadanın cenaze merasimi hadisesi" nin yaratılmasına sebebiyet verirler miydi? Halkın muhalefete ve onun liderine tezahürat yapmasına yol acarlar mıydı? Aralarından bir çoğu aynı zatın karşısında vaktiyle el pençe divan durduklarını, onun elini öptüklerini, ona alkış tuttuklarını, onu methetmekte birbirleriyle yarış ettiklerini bir türlü unutamadıkları ve bunu başkalarının da unutmadığını bildikleri için yüreklerinden "İnönü kompleksi" ni söküp atamamakta, bu yüzden bir fasid dairenin içine kendilerini hapsetmekte, ona kırıp dışarı çıkamamakta, hata üstüne hata işlemekte, hattâ rejim bakımından zararlı hareketler yapmaktadırlar. Misali İngiltereden verdik, gene öyle devam edelim: İngilteredeki politikacıların kompleksleri yok mudur sanki? Ama onlar banları içlerine gömmekte, hususi hislerini umumun karşısına çıkarmamakta, bunun mahzurlarını görmektedirler.

Bilir misiniz ki İsmet İnönü, cumhurbaşkanıyken, muhalefet liderine devletin resmi bir otomobil tahsis etmesi teklifini yapmış, fakat o zamanki muhalefet partisi olan D.P "lâf olur" diye bunu reddetmiştir? Bugünkü iktidar ise muhalefet liderine, bırakınız resmî otomobili, bir cenaze merasiminde yer vermiyor. O "sonsuz bir kinle dolu İsmet Paşa", bunlar ise "melek demokrat liderler"... Ama, kâr kimin?

Saygılarımızla AKİS

Cumhurbaşkanlığı

Celal Bayar
Bir yolculukta

Kovulan gazeteciler

Bu haftanın başında salı günü, saat tam 15,50 da Yalovada bir hadise oldu. O saatte Cumhurbaşkanı Celal Bayar, yanında başyaveri Refik Tulga olduğu halde Çınar'dan Termal oteline doğru geliyordu. Yolun üstünde ise Tercüman gazetesinin muhabiri Selahattin Sonad, Tercüman gazetesinin foto muhabiri Çetin Şencan ve Vatan gazetesinin foto muhabiri Hilmi Şahenk bulunuyordu. Fotoğrafçılar flaşlarını yakmaya başlamışlardı ki Refik Tulga koşarak gazetecilerin yanına geldi ve Cumhurbaşkanının gazetecilerin "derhal çekilip gitmeleri" hususundaki emirlerini tebliğ etti. Gazeteciler evvelâ anlamadılar. Nereden çekilip gideceklerdi? Refik Tulga tasrih etmekte gecikmedi: Yalovadan çekilip gideceklerdi.

O zaman gazeteciler işin içinde bir yanlışlık olduğuna yemin edebilirlerdi. Zira kim kendilerini Yalova gibi işin sonunda memleketin bir parçasından kovabilirdi? Resim çekmediler ve otellerine döndüler. Fakat aradan çok geçmeden Cumhurbaşkanlığı komiserlerinden Halit efendiyle karşılaştılar. Halit efendi, Cumhurbaşkanının emri olduğunu söyliyerek gazetecilere bütün eşyalarım toplamalarını ve derhal Yalovayı terketmelerini bildirdi. Gazeteciler bir hadise çıkarmak istemediklerinden verilen emri yerine getirdiler ve İstanbula avdet ettiler. Bu arada, Cumhurbaşkanının geldiği sırada kapalı bulunan ve kendilerini misafir ediyor havası içinde kabul eden Termal oteli de bir fatura çıkarmaktan geri kalmadı.

Gazeteciler bir gün evvel Cumhurbaşkanının Termal otelinde muhtelif heyetlerle yaptığı görüşmede hazır bulunmuşlar ve Celâl Bayarın bu heyetlere hitaben söylediklerini sadık bir tarzda -hem de çok dikkatli olarak - gazetelerine bildirmişlerdi. Cumhurbaşkanının sözleri devletin tarafsız başkanından ziyade mesul bir hükümet başkanının sözlerini hatırlatıyordu ve Muhalefet tarafından tenkid edilmek istidadını gösteriyordu. Konuşma sırasında Amerikan yardımı da bahis mevzuu edilmiş, fakat gazeteciler Cumhurbaşkanının o bahiste söylediklerini yazmamayı daha uygun bulmuşlardı. Nitekim aynı konuşmada hazır bulunan İstanbul Valisi Prof. Gökay müteakiben Selahaddin Sonatın yanına gelmiş ve Amerikan yardımı mevzuuyla ilgili beyanın yazılmaması rica ve tavsiyesinde bulunmuştu.

Dış Yardım

Görülmemiş skandal

Geçen haftanın sonunda cuma akşamı saat 19 da Ankara radyosu "Ajans Türk" adım taşıyan bir yerli ajansa atfen Anadolu Ajansının bir haberini yayınladı. Haber aynı akşamki-Radyo Gazetesinde tefsir edilerek tekrarlandı, ertesi gün de hükümetin yarı resmî organı Zafer'in tepesinde neşredildi. Anadolu Ajansı bunu bültenine de koymuş olduğundan haber bazı başka gazetelerde de çıktı. Ancak "Ajans Türk" adının delâlet ettiği mânayı iyi bilen Cumhuriyet veya Dünya gibi gazetelerdir ki bülteni sepete attılar.

Başında "New York 19 (Ajans Türk - Hususi Servisi)" ibaresini taşıyan haberde Randall'in Türkiyeye yapacağı seyahatten bahsedilerek "Türkiyeye Amerikanın yapacağı iktisadî ve askerî yardımın Türkiyenin bundan evvel talep ettiği 300 milyon dolarlık yardımın çok üstünde olacağı, bu arada bilhassa resmi ve hususî Amerikan sermayesinin Türkiyenin kalkınması mevzuu ile alâkalı olarak yakın bir zamanda Türkiyeye geleceği acık bir lisanla ifade edilmektedir" denildikten sonra Randall'in bir gün evvelki basın toplantısı üzerine Amerikan matbuatında "geniş ölçüde neşriyat ve tefsirler" yapıldığı ve "kalkınmakta olan bu genç memlekete yardımın şart olduğunun" ileri sürüldüğü bildiriliyordu. Habere göre "Dış politikada Türkiyenin Amerikaya mukadderatını bağlamış olması keyfiyeti üzerinde isminin açıklanmasını istemiyen Amerikalı tanınmış bir siyaset adamı" Ajans Türk'e beyanat vermiş ve bu arada şöyle demişti:

"— Hükümet reisiniz Adnan Menderesin çalışma azmini Amerikan siyasileri büyük bir takdirle karşılamaktadırlar. Muhalefet liderlerinizin zaman zaman Türkiyenin her bakmadan Amerikaya bağlandığı yolundaki beyanlarının hayret ve üzüntü ile karşılandığını söylemek isterim."

Haber neşredildi ve bilhassa Ankaradaki Amerikan Büyükelçiliği çevrelerinde bomba gibi patladı. Zira devletin radyosu tarafından yayınlanan, resmi ajansın bültenine giren ve iktidar partisinin resmi organında büyük başlıklarla yer alan bu havadis tamamiyle yalandı. Büyükelçilik, alâkalılardan derhal malûmat talep etti. Aslında, hiç bir "Amerikalı tanınmış siyaset adamı" Ajans Türk'e muhalefet liderleri hakkında her hangi bir beyanda bulunmuş değildi. Amerikan basınında ise, haberde denildiği tarzda neşriyat olmamış, bilâkis New-York Times gibi ciddi ve büyük gazeteler Türkiyenin takip ettiği hatalı iktisadi politikayı belirtmişlerdi. Nihayet 309 milyon doların çok üstünde bir iktisadî ve askeri yardım ise bahis mevzuu bile değildi ve Randall'ın seyahati böyle bir mâna taşımıyordu. Bunun böyle olduğundan Türk hükümetinin haberi bulunmak gerekirdi. O halde, bu neşriyat neydi?

Hikâyenin, insana parmağını ısırtacak bir iç yüzü vardır.

Atlantiği aşan güvercinler !

Haberin metni, bahis mevzuu Ajansa Amerikadan gelmiş değildir. Burada, masa başında düzülmüştür. AKİS muhabirlerinin Ankarada ve İstanbulda yaptıkları tahkikat neticesinde bizim tesbit ettiğimiz 17, 18

Necdet Evliyagil
Güvercinli ajans

Kapaktaki iktisatçı

Clarence B. Randall

Bundan üç sene kadar evvel Amerika Cumhurbaşkanı Eisenhower kendisine iktisatçı bir müşavir arıyordu. O sıralarda devletin icrai ve teşrii kolları tarafından müştereken kurulmuş olan Harici İktisadi Siyaset Komisyonu Başkanlığı münhaldi. İktisatçı müşavir o makamı işgal edecek ve Başkan Eisenhower'e yardım edecekti. Eisenhower Inland Steel Şirketi müdürler heyeti başkanı Clarence B. Randall üzerinde durdu. Randall ismi Amerikanın dışında ve siyasî âlemde ilk defa o zaman duyuldu.

Randall sadece muvaffak bir çelik imalcisi değildi. Uzun zamandan beri sanayiin hükümetle olan münasebetleri ve Amerikanın hür dünyanın diğer memleketlerine karşı mes'ulıyetleri üzerinde tetkiklerde bulunmuş, eserler vermişti. Randall 1948 senesinde İktisadi İşbirliği Teşkilâtında (ECA) çalışmıştı. Teşkilâtın çelik işleri müşaviriydi. Böylece harp sonrası, Avrupasının karışık işleriyle uğraşmak fırsatını da bulmuştu. Randall Avrupadan dönünce Milli İmalatçılar Cemiyeti saflarında ticaretin önüne çıkan manialarin azaltılmanı için gayret sarfetmişti. Bu gayretleri, Harici İktisadi Siyaset Komisyonu Başkanlığına getirilmesine kadar devam etmiştir.

Komisyon, Kongreye ve Cumhurbaşkanına raporunu verdikten sonra dağılmıştır. Ama Eisenhower Randall'dan Harici Siyaset işleri hususunda hususi müşavir olarak yanında kalmasını istemiştir. Böylece Amerikanın en büyük çelik şirketlerinden birinin başı, aynı zamanında Cumhurbaşkanının müşaviri olarak çalışmıştır. Randall 1954 senesinde "Senenin İş-Devlet Adamı" mükâfatını almıştır.

1891 de New-York eyaletinin küçük bir köyünde doğan Randall'ın babası oranın hem bakkalı, hem de postacısıydı. Mektep ücretini ödemek üzere yazları çalışan Randall Harvard Kolejinden ve Hukuk Fakültesinden mezun olmuş, Birinci Dünya Harbinde yüzbaşı rütbesiyle askerlik yapmış, 1925 e kadar Michigan eyaletinde avukatlık etmiş, müteakiben Inland çelik şirketine girmiştir. Ham madde işleriyle alakalı serviste ikinci müdür yardımcısı olarak işe başlayan Randall 1951 de şirketin en yüksek makamına getirilmiştir.

İki kızı ve beş torunu olan Clarence B. Randall 1938 de yazdığı "Medeni Hürriyet ve Sınai Mücadele", 1962 de yazdığı "Serbest Teşebbüs İnanışları" ve 1953 tarihini taşıyan "Hürriyetin İmanı" adlı kitaplarında serbest teşebbüse olan inancını ifade etmiştir. Tipik Amerikalı Randall serbest teşebbüsün ve hususi sermayenin kuvvetli bir müdafiidir. Milletlerarası iktisadî münasebetlerde ise Amerikanın hür dünyama lideri olarak mesuliyet sahibi bulunduğuna inanmaktadır.

ve 19 ocak tarihlerinde Amerikadan Ajans Türk'e bu mealde hiç bir telsizin gelmediğidir. Ajans Türk ile New-York arasında telsiz telefon muhaveresi de yoktur. O halde, evvelâ haberin metni hangi vasıtayla alınmıştır? Akla gelen tek ciddi ihtimal, Ajans Türk'ün Atlantiği aşan güvercinlere sahip olması ve Amerikayla temasını onlarla temin etmesinden ibaret kalmaktadır!. Devletin radyosunun ve Devletin ajansının bunlara güvenerek bu derece ihtilata yol açabilecek bir haberi pervasızca neşri ise ilk bakışta anlaşılacak gibi değildir. Ancak işin, daha garip bir iç yüzü vardır.

Haberin yayınlandığı cuma akşamı saat 19 a doğru "Ajans Türk Umum Müdürü Necdet Eyliyagil" olduğunu söyleyen bir zat Ankara radyosuna telefon etmiş ve ajansının bülteninde bulunan bahis mevzuu havadisin 19 daki Haberler yayınında okunmasını bildirmiş, bu hususta Başbakanın emri olduğunu söylemiştir. Fakat kendisine "radyoda ancak Anadolu Ajansının bültenlerinin okunduğu" bildirilmiştir. Bunun üzerine "Ajans Türk Umum Müdürü Necdet Evliyagil" olduğunu söyleyen zat hışımla "Anadolu Ajansıyla konuşacağı" m haber vermiş ve telefonu kapamıştır. Biraz sonra hakikaten Anadolu Ajansından radyoya telefon edilmiş ve Ajans Türk'ün haberinin Anadolu Ajansı bültenine gireceği söylenmiş, fakat gecikilmemek için gelecek metnin hemen okunması bildirilmiştir. Nitekim Anadolu Ajansı haberi, haber radyoda okunduktan sonra bültenine almış ve bütün gazetelere yaymıştır. Anadolu Ajansı Umum Müdürü Şerif Arzık'ın emri yüksek bir makamdan tebellüğ ettiği böylece ortaya çıkmaktadır. Şerif Arzık'ın üstündeki ilk kademe Devlet Bakanlığıdır. Halbuki Devlet Bakanı Emin Kalafat hadiseden, iş çatallasınca haberdar olmuş, son derece sinirlenmiş ve derhal bir tahkikata girişmiştir. Zira Amerikalılar bu şekilde yalan havadislerin neşri karşısında çok şiddetli reaksiyon göstermişlerdir. Bilhassa Randall'ın seyahatinin bir iç politika meselesi haline getirilmesi ve hele gayrımevcut "Amerikalı tanınmış bir siyaset adamı" na atfen muhalefete hücuma geçilmesi son derece kötü karşılanmıştır.

Maksatlı ajanslar

Ajans Türk, D.P. hükümetinin - Devlet Bakanı Emin Kalafatın Meclis kürsüsünde vaki beyanından anlaşılacağı üzere - basım himaye etmek politikasından faydalanmak maksadiyle Dr. Mükerrem Sarolun zamanında bizzat bakanın uğurlu ve hayırlı elleriyle açılmış bir "havadis ajansı" dır. D.P. hükümeti, gelişmesini istediği gazetelere yüz binlerce liralık resmi ilan verdiği gibi, gelişmesini istediği ajanslara da büyük miktarda resmi abone temin etmektedir. Ajans Türk'ün kaç hususi fakat kaç

Şerif Arzık
Başüstüne efem !

resmî aboneye sahip bulunduğunun tesbiti, bu nevi teşekküllerden beklenilen hizmetin ne olduğunu derhal gösterir. Havadis ajansı demek, dünya çapında teşkilât demektir. Bu yüzdendir ki Havadis ajanslarının çoğu, devletin yarı resmi ajanslarıdır. İngilterede Reuter, Fransada A.F.P., tıpkı bizde Anadolu Ajansının sahip bulunduğu yarı resmi sıfatı haizdirler. Yalnız büyük Amerikan ajanslarıdır ki kendi kendilerine yetmektedirler. Hal bu iken telefon numaralarından başka hiç bir teknik teşkilâtı olmayan bir ajansın, hem de en dikkatsiz göz tarafından bile masa başında düzüldüğü anlaşılan haberi niçin Anadolu Ajansının bültenine alınmış, niçin Devletin radyosunda okunmuştur? Bu ajansta ve bu radyoda hiç bir kontrol mevcut değil midir? Anadolu Ajansı Umum Müdürü Şerif Arzık Ajans Türk denilen müessesenin mahiyetini bildiği

halde neden ikaz vazifesini yerine getirmemiş, havadisin doğruluğunun delillerini istememiştir? Bu bültenler her önüne gelenin havadis sokuşturduğu bir yama bohçan mıdır?

Havadisin devlet vasıtalariyle yayınlanmasının tek sebebi gayrımevcut "tanınmış Amerikalı siyasi şahsiyet" e atfen iktidar liderlerinin metih, muhalefet liderlerinin zemmedilmiş olmasından ibarettir. Halbuki iş beklenilmeyen bir ihtilata yol açmış ve Randall'ın memleketimize gelmesinin arefesinde millî menfaatlerimize halel verilmiştir.

Muhalefet bu günlerde Meclise bir sözlü soru tevdi ederek hadisenin mahiyeti hakkında Devlet Bakanından izahat isteyecek ve düzmece havadisin hangi yoldan devletin radyosuna girdiğini, bunun ne ihtilât doğurduğunu soracak, bu vesileyle "himayeye mazhar hususi ajanslar" ın mahiyetini araştıracaktır. Muhalefeti devletin radyosunda ban Hayalet-Ajans'ların düzdükleri yalan havadisler vasıtasiyle ve muhayyel Amerikalı tanınmış siyaset adamlarının ağzından kötületmenin nasıl bir "basın politikan" olduğunu izahta Devlet Bakam Emin Kalafatın - şahsen hiç bir sun-u taksiri bulunmadığı halde zorluk çekeceğine şüphe yoktur.

Randl niçin geliyor?

Anadolu Ajansı marifetiyle umumi efkar bir takım yanlış bilgilere sahip kılınır ve Randall'ın seyahati iç politika hizmetinde kullanılırken Amerikanın Türkiye Büyük Elçisi Avra Warren siyasi hayattan ayrıldı. Büyükelçi 1920 senesinde "kariyer" e girdiğine göre 36 senedir faaliyette bulunuyordu ve tekaütlüğünü istemesinde bunun tesiri vardı ama Adnan Menderesin de - şahsı hakkında hiç bir itirazı olmamakla beraber - Avra Warren'in gidişinden fazla üzülmiyeceği tahmin ediliyordu. Zira Büyük Elçi başbakanın Kalkınma'sına fazla akıl erdiremiyenlerdendi ve bir çok defalar, bilhassa iktisadi meselelerde hükümetle çatışmıştı. Büyük elçi tarafından Wasnington'a gönderilen raporlar da o yönden müsbet değildi. Hattâ Avra Warren istediğimiz kredinin de istediğimiz şartlarla verilmemesinin, zira bu paranın heba olması tehlikesinin mevcut bulunduğunun müdafaasını yapanlardandı. Geçen yıl başbakan Adnan Menderese, tutulan antidemokratik yolun Amerika'da kredinin verilmesini sağlayacak müsbet havayı yaratamayacağım diplomatik bir lisanla ifade eden de kendisiydi. Fakat o tarihlerde Adnan Menderes Tito ve Franko misallerinin hayalleri içindeydi.

Avra Warren, Kalkınma'ya inanmadığı için gidişinden memnunluk duyulan kaçıncı Amerikalıydı ?.. Ama gelecek olanın da Adnan Mende* resin karışık iktisad anlayışına akıl sır erdirebileceği son derece şüpheliydi. Randall'ın Büyük Elçi olacağına dair haberler tamamiyle asılsızdı. Bizim öğrendiğimize göre Başkan Eisenhower'in bu hususi müşaviri Türkiye'ye havayı görmeye gelmekte, bundan üç yıl evvel yaptığı ziyaretten bu yana liderlerin zihniyetinde bir değişiklik olup olmadığını öğrenmek istemektedir. Bir defa Türkiye'ye iktisadî yardımın arttırılması bahis mevzuu değildir. Randall'ın seyahati ancak bir kredinin bilhassa hususi sektörden temini ve Amerikan sermayesinin Türkiyeyle daha fazla alâkalanması neticesini verebilir. Bu da, Randall'ın memleketimizde göreceğine bağlıdır.

Amerikan hükümeti Türkiye tarafından istenilen kredinin verilmesinde üç esaslı şart koşmuştur. Bunlardan biri paramızın hakiki kıymetine ircasıdır. Bunun yolu devalüasyon olmak gerekirdi. Fakat bizim kadar borçlu bir devletin devalüasyona gitmesi borçlarının bir kaç misline çıkması demektir. İkinci bir şart, verilecek paranın sarfiyatının kontroludur. Amerika kredinin nerelere sarfedileceğini bilmek istemektedir. Üçüncü olarak iktisadi meselelerin "milli bir mesele" olup olmadığı sorulmaktadır. Bununla öğrenilmek istenilen, Muhalefetin de bir borcu tekeffül edip etmediğidir. Zira Amerika borcu D.P. hükümetine değil Türk milletine yereceğinden bunun garantisini de talep etmektedir. İşte Muhalefet Washington'a "Adnan Menderese kayıtsız şartsız kredi verin, bin onun bu parayı israf etmeyeceğinden ve son derece hayırlı işlerde kullanacağından eminiz" demediği içindir ki iktidar tarafından "Amerikan kredisinin alınmasına mani olmak" la suçlandırılmaktadır. Bilhassa Kasım Güleğin şahsında teksif olunan hücumların hakiki sebebi budur.

Avra Warren
Mümin olmayanlardandı

Ama Randall'ın şartları da başka olmayacaktır.

Zorlu bir zihniyet

Halbuki D.P. nin yüksek çevrelerinde "Fatin Rüştü Zorlu zihniyeti" denilen zihniyet devam etmektedir. Zaten eski Başbakan yardımcısı mevkiinden düşmüştür ama bizim Harici İktisadî Siyasetimizde hala ön plânda bir rol oynamaktadır. "Zorlu zihniyeti" biz ne kadar borçlanırsak borçlanalım Amerika'nın bunu ödiyecegi kanaatidir. Fatin Rüştü Zorluya göre vaktiyle Almanya da borçlanmış, ama Amerikanın yardımiyle pek âlâ kurtulmuştur. D.P. nin yüksek çevreleri hâlâ Amerika'nın bize elini uzatmaya mecbur bulunduğu ruh haleti içindedirler. Bu ruh haleti yem hayal sukutlarına vesile verebilir.

Geçen hafta içinde başka bir hâdise, tasvip edilmeyecek bir zihniyetin işaretim teşkil etmiştir. Av partileri tertiplemek üzere Yalovadaki Cumhurbaşkanlığı köşküne giden Cumhurbaşkanı Celal Bayara Bursa valisi Uludağda Volfram cevherinin bulunduğunu, bunu işletmek isteyen yabancı şirketin imtiyazı kendisine verildiği takdirde Cumhurbaşkanı ile Milli Kalkınma Partisinin eski lideri Nuri Demirağ tarafından son derece hararetle istenilen "İstanbul Asma Köprüsü" nü derhal yapmaya talip olduğunu bildirmiştir. Cumhurbaşkanının refakatinde bulunan gazetecilerin gazetelerine bildirdiklerine göre Celal Bayar bu tekliften pek memnun kalmış :

"— Hem cevher işletilir, hem de asma köprü yapılırsa çok iyi olur" demiştir.

Şirketin istediğinin cevher üzerinde usun vadeli imtiyaz olduğu açıktır. Madenlerimiz üzerinde böyle imtiyazları terke D.P. iktidarı hazırsa, bize herkes borç verir. Ama bu, madenlerimizi ipotek etmek mânasından başka şey ifade etmez. O zaman da İsmet İnönünün Mecliste Mahmut Muhtar Paşadan bahsetmesi esaslı bir sebep kazanır.

Randall bugünlerde Türkiye'ye gelecek ve Uç hafta kadar kalacaktır. Bu arada Muhalefet liderleriyle de görüşmesi kuvvetle muhtemeldir. Her şey. müzakerelerin havasına bağlı olacaktır.

Muhalefet

Gaf haftası

Geçen hafta muhalefet için hayırlı bir hafta olmadı. Zaten, doğrusu istenildiği takdirde Adnan Menderes mevcut bulunmasa pek as hafta muhalefet için hayırlı olurdu. Genel Başkanın şahsi sözcüsü. Zafer gazetesi Üniversiteler üzerine şiddetli bir ateş tevcih eder ve böylece hem ilim adam-

YA KESİLEN SAÇLAR NE OLACAK?

Bundan sekiz ay kadar evvel, herkesin Kurban Bayramını ailesiyle kutlamağa hazırlandığı güzel ve güneşli bir bahar günü Emniyet Birinci Şube memurları AKİS mecmuasına geliyor, Cüneyt Arcayüreği alıp götürüyorlardı. Cüneyt Arcayürek o gün hükümetin manevi şahsiyetini tahkir iddiasiyle savcılık tarafından tevkifi istenerek Sulh Ceza Hakimliğine sevkedildi, hakkında tevkif kararı alındı ve Ankara Cezaevine gönderildi. Orada ilk iş olarak saçları sıfır numarayla kesildi ve tecrit koğuşuna atıldı. Cüneyt Arcayüreğin yazı işleri müdürlüğünü yaptığı AKİS mecmuasında D.P. Meclis Grubunun iki toplantım "Bir kedi ve fare hikâyesi" başlığı altında nakledilmişti. Savcılık yazıda Adnan Menderesin kediye benzetilmiş olduğunu söyliyerek D. P. Genel Başkanının aynı zamanda hükümet başkanı olması dolayısiyle hükümetin manevi şahsiyetinin tahkir olunduğunu ileri sürüyordu. Cüneyt Arcayürek 21 gün hapis yattı ve ancak duruşmasının ilk celsesinde "ilerde daha fazla mağdur olmasını önlemek" maksadiyle kefalete rapten tahliye edildi.

Şimdi dava sona ermiş ve duruşmanın ilk safhasında verilen altı aylık mahkûmiyet kararının Temyiz Umumi Heyeti tarafından bozulması neticesinde Cüneyt Arcayürek beraat etmiştir. En yüksek adli merciler "Bir kedi ve fare hikâyesi" başlıklı yazıların D.P. Genel Başkanının kendi partisinin Meclis Grubu üzerindeki tesirinin bir atasözü ile ve muharririn şahsi rüyet zaviyesinden ifadesi olduğunu, bir hakaret unsuru taşımadığını bildirmişlerdir.

Karar, beraat talebine savcı da katıldığından katiyyet kesbetmiştir.

*

Ama karar katiyyet kesbetmeden çok evvel, hattâ henüz duruşma bile başlamamışken ve Cüneyt Arcayürek Ankara Cezaevinin güneşsiz bir koğuşunda yatarken hükümetin başında bulunan zat Meclis kürsüsüne çıkarak AKİS mecmuasının yazı işleri müdürünü itham ediyor ve açılması için şahsen muvafakat verdiği . zira dâva, Adnan Menderesten yazılı muvafakat alınarak açılmıştır bir davanın müdafaasını yapıyordu. Adnan Menderese göre "bir zat-ı ali kadrin damadının yanında ecir olarak çalışmak suç işliyenlerin ceza görmesine mani değildi ve o, Alarca mıdır nedir suç işledi mi, işte böyle alınıp içeri tıkılır" dı. Gerçi Meclisin aynı celsesinde Adnan Menderese "bir zat-ı acizin damadının yanında çalışmanın genç gazeteciler için Meclis kürsüsünden bizzat hükümetin başkanı tarafından itham edilme sebebi olamıyacağı" hatırlatılmıştı; ama o, tam üç saat müddetle şahsen taraf bulunduğu davasının müdafaasını yapmakta devam etmişti. Ondan sonra da aylarca muhalefet, iktidar organları ve iktidarın yakınlarınca bir "küfürbaz gazeteci" yi tutup Başbakanın ona karşı hücumlarım Mecliste reddettiği için partiler arasındaki iyi münasebetleri bozmakla suçlandırılmıştı.

Bütün bunlar, en yüksek adlî merciler tarafından sahiplerinin yüzlerine şiddetle çarpılmıştır.

*

Cüneyt Arcayürek çok ıstırap çekti. Bir genç adamın durup dururken ve ailesiyle birlikte Kurban Bayramını kutlamaya hazırlanırken kolundan tutulup bahar günü zindana atılması, işkence etmek ister gibi saçlarının dibinden kazınması ne demektir, düşünebiliyor musunuz? Onu orada, haksız yere 21 gün tutmanın bu genç adamın vicdanında nasıl tesirler yaratacağını hatırınıza getirebiliyor musunuz?

Ya annesi? Cüneyt Arcayüreğin annesi şu anda hasta yatmaktadır. Oğlu alınıp tevkif olunduğu gün, zayıf kalbi bir daha düzelmesine asla imkan olmıyacak şekilde bitmiştir. Aylarca süren tedavi onu ancak, en küçük heyecanın söndüreceği titrek bir canlılık haline getirebilmiştir. O kadar! Artık çalışamıyor, dolaşamıyor, yaşıyamıyor. Adnan Menderes eseriyle hakikaten iftihar edebilir.

Ama hepsi bu değil. Hepsinden mühimi Türkiye ve Türk Milleti Cüneyt Arcayürek hadisesi'nin zararını görmüştür. Saçları kesik bir fikir adamının hapishanede çekilmiş resminin Milletlerarası Basın Teşekküllerinin raporlarında yer almasına sebep olacak hadiselerin cereyanı memleketimiz için İyi mi olmuştur sanılıyor? Bu vesileyle dünya basınında çıkan yazılardan iktidar haberdar mıdır ve memnun mudur? Bir genç gazeteciye reva görülen muamelenin hür alemde uyandırdığı aksülameli Adnan Menderes hangi başarısiyle unutturacak, temizliyecektir? Bir genç gazeteci ki tek kabahati, başını eğmiyenlerin safında bulunuşudur.

*

Bu satırlar bir üzüntünün, bir esefin ifadesidir. Kalbimizde ne Cüneyt Arcayürek'in yaptıklarından dolayı gururun, ne de ona yapılanlardan dolayı kinin zerresi vardır. Cüneyt Arcayürekin yaptıklarından san için en tabii olan yoldan yürümüştür. Hür yaşamak isteyenler elbette ki hürriyetleri uğrunda mücadele edecekler, o mücadeleye girişirken de bir takım fedakârlıklara katlanmayı peşinen hesaba katacaklardır. Yüzme bilmeyen, derin suya girmez. Ama daha başka ıstırapların başka Cüneyt Arcayürekler tarafından çekilmesine, başka anne kalblerinin de bir daha düzelmez şekilde yaralanmasına, Türkiyemizin, sevgili memleketimizin yeni utançlar duymasına karşı demokratı, halkçısı, tarafsızı, taraflısı elbirliğiyle sıkı bir baraj kuralım.

Zira, **artık** hakikaten **yeter.**

2 Cüneyt Arcayürek

1 *fikir adamı*

YAŞA BAŞKAN! REYLERİMİZ SANA HELAL OLSUN..

Bunun böyle olacağı, daha başından belliydi. Dr. Burhanettin Onat sabredecek, sabredecek; sonunda, "her mevzuda konuşmak" âdetini yenemiyerek mühim bir celsede kürsüye fırlayacak ve ağlatıcı olmaktan ziyade ağlayıcı sesiyle öyle şeyler söyliyecekti ki bizzat D.P. milletvekilleri kendilerini tutamayıp kahkahayla güleceklerdi. Ama üstadın üzerinde "D.P. Meclis Grupu Başkanlığı" sıfatı bulunduğundan grup, başkanına gülmüş olacaktı. Bu da, parti için memnuniyet verici bir hadise teşkil etmiyecekti.

Nitekim gecen haftanın sonunda, Fatin Rüştü Zorlu hakkında Meclis tahkikatı açılmasını isteyen bir takririn müzakeresi sırasında Dr. Burhanettin Onatın aşka gelip celâdetle yerinden fırlaması, kürsüye gelmesi, orada "D.P. Grubu adına" bir konuşma yapması sadece neşeli sayhalar, sadece manalı alkışlar doğurmadı. Üstelik Meclis sıralarından - Demokrat sıralardan -

"— Yaşa başkan!"

"— Aldığın reyler sana helâl olsun başkan!.." seslerinin yükselmesine yol açtı.

Doğrusu istenilirse, "yaşa!" diye bağırılmıyacak gibi de değildi. Başkan ne tâbirler buluyor, ne nükteler yapıyordu.. Hele fikir ve cümle insicamı!..

"— Artık gizlemeye lüzum yok arkadaşlar, karşı karşıya gelmiş iki siyasi parti memleketi Izrar edici feci bir mücadele mevkiine düşmüş. Birisi diyor ki, ben bütün hızımla, topumla, silâhımla taarruza geçmeden evvel, Mecliste taarruza geçmeden evvel, hepimiz cephelerde bulunmuş, müteaddit harblere iştirak etmiş olduğumuz için, az çok harb tekniği usullerine alıştık. O tâbirleri kullanırsam beni mazur görün. Daha Meclise gelmeden evvel Ulusta atışa başlıyorlar. Günlerce o sürüyor. Bir istizah takriri, bir sözlü soru, bir istizah takriri, bir sözlü soru, baraj atışına başlıyorlar. Ondan sonra cepheden gösteriyorlar, sağdan vuruyor, soldan vuruyor, akıllarınca geri çeviriyorlar. Ne olacak? Biz ellerimizi kaldırıp teslim olacağız (Gülmeler)."

D.P. Grubu bunlardan bahsetmeyip de ne yapacaktı? "Ebegümecinin faziletinden mi bahsedecekti?" Bu, ebegümeci buluşu alkışları büsbütün arttırdı. Helal rey aldığı anlaşılan başkan daha da açılmıştı. İşte bu açılmasıdır ki Burhanettin Onata Zafer gazetesinin bile neşretmediği bir sözü söyletti. Doktor yemin etti ki, hemde harfleri çatlata çatlata yemin etti ki eğer kendisi ikna olunabilirse Grupta alınan kararların aksi istikamette rey kullanacaktır. Hükümete ayrılan yerde oturan Samed Ağaoğlunun, Fuad Köprülünün donup kaldıkları görüldü. Grup Başkanı, Grup kararının aleyhinde rey kullanabileceğini bildiriyordu. Yarın bir milletvekili böyle bir harekette bulunsa, onu Haysiyet Divanına nasıl sevkedebilirlerdi? Öyle ya, bizzat Grubun Başkanı "delil getirsinler, aksi rey vereyim" demişti; bu sözler zapta geçmişti. Milletvekili, Burhanettin Onatın sözlerini mazeret olarak ileriye sürünce kendisine kimin ne demeye hakkı olurdu? Herkes hayretler içinde kalmıştı.

Başkan başka lâflar da etti; fakat herkes güldüğünden ve umumi bir gürültü devam ettiğinden ne dediği pek iyi anlaşılmadı. Bir ara istida verecek olan muhalefetin istidalarının saat iki ile dört arasında kabul edileceğini bildirdi. Bu bir nükte olmalıydı ama kimse sırrına akıl erdiremedi ve helâl rey alan başkan, geldiği gibi celalli celalli yerine döndü. D.P. nin tarihinde hiç bir Meclis Grubu Başkanı kendi grubu önünde bu hava içinde konuşmamış, hiç bir Meclis Grubu Başkanının konuşması bizzat o partinin milletvekilleri tarafından böyle karşılanmamıştı.

D.P. den haber soran seçmenlere artık bir cümleyle partinin halini anlatmak kabildi:

"— Meclis Grubuna Dr. Burhanettin Onat başkan oldu!"

larımızın, hem de umumi efkarın husumetini D.P. ye çekerken - sanki bu gazeteyi bizzat muhalefet liderleri, hem de bilfiil idare ediyorlar - muhalefet kendi sahasında bir takım cevizleri kırmakla meşguldü.

Haftanın sonunda C.H.P. nin Genel Sekreteri Bandırmada parlak bir nutuk çekince, cevizlerin en büyüğü ortadan yarılıverdi. Kasım Gülek Marmara ve Ege bölgesinde bir propaganda seyahatine çıkmıştı. Propagandasının yüzde 10 u millet nezdinde C.H.P. içinse, geri kalan kısmı Kurultay delegeleri nezdinde kendi şahsı içindi. Halbuki Genel Sekreter bu sefer bencil olmaktan vaz geçebilir ve mesaisinin tamamını partisine hasredebilirdi. Zira tarihinde belki de mevcut olmayan derecede müsait bava içinde çalışan C.H.P. ye bütün azalarının ve bilhassa liderlerinin gayretlerinin mecmuu lazımdı. Üstelik partinin muhalefete geçmesinden bu yana ilk defa önümüzdeki Kurultayda Kasım Güleğin Genel Sekreterliği sert mücadelelere vesile vermiyecekti. Ama hayır! Genel Sekreter kendisine - ve Amerikalılara - has usullerle küçük çalışmalar yapmakta devam ediyordu. Bahis mevzuu cevizi de o sırada kırdı.

Bandırmada Genel Sekreteri kalabalık bir halk kütlesi tezahürat ve sevgiyle karşıladı. Hem C.H.P. popülerdi, hem de şahsen Kasım Gülek.. Karşılama candandı ve hararetliydi. Belki de buna müteşekkir olduğundan Genel Sekreter Bandırmaklara parlak bir vaadde bulundu: Eğer 1958 de Halk Partisi iktidara gelirse Bandırmayı vilâyet yapacaklardı. İçin de yaşadığımız günlerde bundan daha hafif, bundan daha manasız bir söz olamazdı. O Halk Partisi ki Başbakan Adnan Menderesin orada burada "vilayet yapma" vaadlerini şiddetle tenkid ediyordu. O Halk Partisi ki devlet ve hükümet işlerinde plan, program istiyordu. O Halk Partisi ki iş başına geçen adamların ölçülü konuşması lüzumunu müdafaa ediyordu. Şimdi onun 2 numaralı lideri kalkıyor ve "1958 de iktidara gelince, ey Bandırmaklar kazanızı vilayet yapacağız" diyordu. Bunu neye dayanarak söylüyordu? Plâna mı, programa mı? Hayır! Kasım Gülek Adnan Menderese nazire yapıyor, ona

Kasım Gülek
Üstadın yolunda

tas çıkartıyordu. Zira hiç olmazsa Adnan Menderesin Genel Başkanı olduğu D.P. İktidardaydı. Kasım Güleğin Genel Sekreteri olduğu C.H.P. ise bir muhalif partiydi ve seçimlere daha üç yıla yakın zaman vardı.. Kasım Gülek âdeta "sanki C.H.P. iktidara geçer de Kasım Gülek başbakan olursa Menderesten iyi mi olur" diye soranlara kocaman bir "Hayır!" cevabı veriyordu.

C.H.P. nin önümüzdeki Kurultayda Kasım Gülek gibi hakikaten muhataplarının nabzına göre şerbet veren politikacıların yanına itidal sahibi, şerbet değil itimad veren, başı omuzunun üstüne sağlam şekilde yerleşmiş, "Menderesten daha mı iyi olur" dedirtmiyecek kıymetler getirmesi lazımdı. Bu ise herkesten çok Genel Başkan İnönünün vazifesiydi. Bulmalı, çıkarmalı ve muhtelif kuvvetler arasında bir ahenk temin etmeliydi. "Büyük Kongre" sini toplamıyor diye tenkid et, sonra sen kendi kurultayım geciktir; "vilâyet vaadi yapıyor" diye çat, sonra bu vaadi tekrarla.. Olur mu böyle şey, İsmet Paşa?

Yarı yoldan *dönenler*

Geçen hafta içinde öteki muhalefet partileri de "Ana" yı yalnız bırakmadılar. Gerek Hür. P., gerek C. M. P. üç eski bakan hakkında tahkikat yapacak komisyondan çekilme kararı verdiler. Umumi efkârın onlardan beklediği, elbette ki bu değildi. Hür. P. ile C.M.P. nin yaptığı ufak ve makbul sayılmıyacak bir taktikti.

Hür. P. nin kararı hararetli tartışmalar sonunda alındı. Pek çok Hür. P. li komisyonda sonuna kadar bulunmak taraftarıydı. Bunlar fikirlerini müdafaa ettiler, ama ekalliyette kaldılar. C.M.P. nin kararında ise ittifak vardı. Her iki parti de birer tebliğle görüşlerini bildirdiler. Tebliğlerden anlaşılan, küçük politikanın galebe çaldığıydı. Hele Tahkikat Komisyonunun başına getirilen Muhlis Tümayın muhalefet partilerine "Bildiklerinizi bildiriniz" diye resmi mektup yazmasından sonra bir komedinin aktörleri vaziyetine düşmemek için dahi olsa muhalif partilerin komisyondan çekilmelerim izah etmek son derece güçleşiyordu.

Tahkikat, muhalefetin korktuğu gibi bir komedi mi olacak ve her şey sanık bakanların beraatini sağlamak maksadına mı matuf bulunacaktı? Belki evet! Ama, belki de hayır! Varsın Hür. P. ve C.M.P. "öyle olacakta*" diye feryat etsinler. Bu, kimseyi tatmin etmez. Herkes "nereden biliyorlar" der. Muhalefetin bir başka İddiası, hakiki mesulün Başbakan olduğudur. Bunu, katılacakları tahkikatın sonunda vardan bir netice olarak bildirmeleri mi doğrudur, yoksa peşin hüküm tarzında ilânları mı? Bildiklerini komisyona getirmeliydiler. Zihinlerinde karanlık kalan noktaların aydınlatılmasını istemeliydiler. Bazı sabitlerin celbi başka delillerin tetikiki talebinde bulunmalıydılar. Bunlar kabul edilmediği takdirde çekilebilirlerdi. Bunlar yerine getirildiği halde tatmin olmazlarsa hazırlanacak rapora muhalefet şerhlerini koymak hakkına da sahiptiler. O halde bu acele neden? İnsanın hatırına gelen. Zafer gazetesinin hatırına gelendir: Acaba ne yapsalar üç bakanın suçluluğunu ispat edemiyeceklerini bildiklerinden mi? Tahkikat başlamadan, tahkikatın biç olmazsa komisyon bakımından selâmetle yürüyeceğine dair esaslı bir emare varken "zaten bir şey çıkmıyacak" diye çekilmek D.P. ye bu nevi sebeplerden dolayı İtimadım kaybeden seçmem muhalefete bağlıyacak usuller değildir.

Vazifeyi sonuna kadar yapmak, sonda vardan kararı serbesti ve cesaretle açıklamak, peşin hüküm illetine tutulmamak, sabit fikirli olmamak.. Her şeyden çok da, iyi niyete sahip bulunulduğunu - en kötü ahvalde bile - ispat etmek. İspatçılara düşen buydu!

D.P.

Sarol işi Mecliste

Bu hafta sah günü D.P. nin Meclis Grubunda Pertev Aratın kürsüye çıktığı ana kadar Mükerrem Sarol hakkındaki takririn meseleyi "aile toplantısı" nda örtbas etmek ve eski Devlet Bakam, eski ideal arkadaşı hakkında bir Meclis tahkikatının açılmasını önlemek için verildiği şüpheleri bir çok zihne hâkimdi. Ama İzmir Milletvekili Pertev Arat o kadar güzel bir konuşma yaptı, takriri

Dr. Mükerrem Sarol
İpliği yüksek Meclise çıkıyor

vermesindeki sebepleri o kadar samimi bir lisanla anlattı ki bütün tereddütler dağıldı.

Takririn görüşülüp görüşülmemesi hususu tartışmalara yol açmıştı. Dr. Mükerrem Sarol partiden muvakkaten ihraç edildiğine göre Grup toplantısına katılabilir miydi, katılamaz mıydı? Cevabı aranan sual buydu. Tüzük "partide faal vazife alamaz" diyordu. Grup toplantısına iştirak etmek faal vazife miydi, değil miydi? Mesele akademik bir mahiyet alıyordu. Nihayet Grup İdare Heyeti 10 dakikalık bir toplantı yaptı ve meselenin Grupta değil, Mecliste görüşülmesinin daha hayırlı alacağı kararına vardı. Böylece akademik dava da ortadan kalkıyordu. Takririn sahibi Pertev. Arat bundan sonra konuştu.

Dr. Mükerrem Sarol hakkında bir takım dedikodular dolaşıyordu. Üstelik bunların içinde delillere dayananlar vardı. İzmir Milletvekili bunları teker teker saydı. Kâğıt hikâyeleri, lisans hikâyeleri, abone hikâyeleri.. Bunların aydınlanmasına lüzum vardı. Eski devlet bakanının hareketleri tamamiyle vicdan huzuru veren hareketler değildi. Kendisinin bir takrirle gruba gelmesindeki sebep de buydu.

Bundan anlaşılıyordu ki Pertev Arat sorusunu Meclise getirmek niyetindedir ve bir de Meclis tahkikatı talebinde bulunacaktır. D.P. grubu kendi azalarım rey vermekte serbest bıraktığı için sadece vicdanlar ve kulis faaliyeti rol oynıyacaktır. Dr, Mükerrem Sarol acele Ankaraya gelmişti. Eğer mesele Grupta müzakere edilseydi bazı taraftarları çıkıp kendisim müdafaa edeceklerdi. Bunların Mecliste de aynı havayı yaratmak istiyeceklerine şüphe yoktur. Buna mukabil bir çok başka milletvekilinde sabık bakan hakkında delilli, vesikalı ve fotoğraflı dosyalar vardır. Her halde müzakerelerin hararetli geçeceğine şüphe yoktur.

Hükümetin şimdilik kararı meseleye müdahale etmemektir. Zaten "Dr. Sarol işi" üç eski bakan için olduğu gibi bir hükümet meselesi değil doğrudan doğruya bir şahıs marifeti bulunduğundan ne iktidar saflarından, ne de muhalefetten hiç kimse çıkıp da davaya hükümeti bulaştırmak istemiyecektir. Bu bakımdan hükümetin müstenkif kalması akla en yalan ihtimaldir. Tabii Adnan Menderesin böyle bir tahkikata taraftar bulunmadığı biliniyor. Bunun sebeplerini anlamak da o kadar zor değildir. Ama belli bir vasiyet almak Başbakan için hakikaten müşküldür. Zira D.P. Grubunun eski Devlet Bakam hakkındaki kanaati hiç müsbet de-ildir ve üstelik pek çok milletvekili partiyi bu bale getiren sebeplerin başında Dr. Mükerrem Sarolun bulunduğu kanaatinde müttefiktir.

Muhalefetin sabık bakan baklandaki fikrinin ne olduğunu İse. söylemeye bile lüzum yoktur. Ancak muhalefet hatiplerinin, hiç olmazsa- bu

meselede hakikaten mücehhez olarak kürsüye çıkmaları ve Meclisi ikna etmeleri lâzımdır. Uzun konuşmaya, demagoji yapmaya, parti taktiği kullanmaya lüzum yoktur. Dr. Sarol meselesi eski bakanın şahsının dışında mühim bir mâna taşımaktadır ve rejim bakımından hayatidir. Onun gibi hareket eden bakanların yakasının elden asla bırakılmıyacağı ve eğer bir suç işlenmişse bunun cezasının mutlaka verileceği kat'i surette bilinmelidir ki yarın aynı şekilde davranacak başka bakanlar sıkmasın. Yoksa, bir servet yaptıktan sonra bakanlıktan ayrılmak pek çok insana cazip gelecek bir "akıbet" tir. Rejim, bu zihniyet hakim kaldığı müddetçe kurtulmuş sayılmaz.

B.M.M.

Meşhur hak

Geçen haftanın sonunda ve bu haftanın başında Türkiye Büyük Millet Meclisinde Adalet Komisyonuna sanki bir atom bombası düşmüştü. Herkes o kadar heyecanlı, o kadar telâşlıydı. Bilhassa Hür. P. nin komisyonda aza olan ve olmayan mensuplarının hazırlıklı geldikleri görülüyordu. Fethi Çelikbaşın elinde, meşhur büyük çantası vardı. Turan Güneş bir takım dosyalar yüklenmişti. Raif Aybarın elinde de kâğıtlar vardı. Ayrıca altı çizilmiş satırlar ihtiva eden cilt cilt kitap Hür. P. mensuplarının elleri altındaydı. Sanki parti büyük bir meydan muharebesi vermek üzere hazırlık yapmıştı. Doğrusu istenilirse bunda da haklıydı. Zira gündemdeki madde "ispat hakkı" idi.

"İspat hakkı" ismi sadece Hür. P. mensuplarında hazırlığa ve heyecana yol açmamıştı. Demokratlar da partilerinin başına bunca dert açan meselenin görüşülmesi sırasında tesir altında bulunuyorlardı. Hele aralarından birinin müzakerelerde zabıt tutulması teklifi karşısında Fethi Çelikbaşın söz alıp da:

"— Fevkalâde bir teklif... Hakikaten bütün millet, vekillerinin komisyonda bu mevzuda ne söylediğini bilmek hasreti içindedir. Herkes kanaatim bildirsin ve bunlar tesbit olunsun. Böylece ispat hakkı gibi mühim bir mevzuda temayüller ortaya çıksın" deyince Nail Geveci feryat etmekten kendini alamadı:

"— Baskı yapıyorlar! Yapmayın canım!.."

Aydın milletvekilinin hakkı vardı. Bir baskının mevcudiyeti kolay kolay inkar edilemezdi. Ancak baskı Fethi Çelikbaşın veya Hür. P. nin baskısı değildi. Doğrudan doğruya umumi efkârın baskısıydı. Yani, seçmenin! Seçmen bu hakkı istiyordu.

İlk günkü müzakereler daha ziyade silâh çatışması manzarası aldı. Halil Özyörüğün aleyhte cephe aldığı görülüyordu. Hukuki tartışmalar oldu. Bir ara teklifin Anayasaya aykırı olup olmadığı hususunda Anayasa Komisyonunda incelenmesi, müteakiben Adalet komisyonuna gelmesi lüzumu üzerinde duruldu, fakat teklif reddedildi. Daha sonra Adalet bakanı Hüseyin Avni Göktürk konuştu, İlk sözlerinden Hür. P. nin kurucuları başbakanın fikirlerini tanıdılar. Hakikaten Adnan Menderes kendilerini Mayıs ayında yani partiden henüz atmamışken Başbakanlığa celbederek haşlamak teşebbüsünde bulunmuştu. Menderesin ithamlarından biri de ispatçıların AKİS'in çizdiği yolda yürümeleriydi! Bu itham. 10 milletvekilini pek güldürmüştü. Başbakan bu arada tekliflerinin Anayasaya aykırılığı üzerinde de durmuş, bir takım fikirler dermeyan etmiişti. Adalet Komisyonunda bulunan ispatçılar, Hüseyin Avni Göktürk'ün ağzında aynı fikirleri tanımakta zorluk çekmediler. Adalet Bakam da, anlaşılan, Menderesin çizdiği yolda yürüyordu. En büyük itirazı şuydu: Bir asliye hakiminin ispat edilmiş saydığı bir hususu, Yüce Divan varit bulmazsa iki muhkem kaziye ortaya çıkacaktı! Sonra bakanlar asliye hakimlerinin karşısında mı muhakeme edileceklerdi? Zira bakana isnatta bulunmaktan sanık bir gazetecinin beraati elbette ki bakanın manevi mahkûmiyeti mânasını taşıyacaktı. Hem hükümet bu ispat hakkım başka memleketlerin sistemlerinde incelетmişti. Onlar tetkik ediliyordu.

Komisyon azalarının ise öğrenmek istediği birkaç nokta vardı. Başbakan son aylar zarfında verdiği demeçlerden bir kısmında memleketimizde ispat hakkının bulunduğunu söylemişti İzmirde yaptığı bir toplantıda AKİS - Sarol davasını bahis mevzuu ederek "ispat hakkı zaten mevcuttur, işte Metin Toker ispat hakkını kullandı, beraat etti" demişti -, bir kısmında ise - Park Oteldeki basın toplantısı - böyle bir hakkın aleyhinde bulunmuştu. Hükümet ispat hakkının mevcut olduğu kanaatinde miydi? Hükümet böyle bir hakka taraftar mıydı?

Daha az ehemmiyetli daha hususi tartışmalardan sonra geçen haftanın nihayetinde müzakerelere uzunca bir ara verilmesi ve hükümet görüşünün çarşamba günü öğrenilmesi kararlaştı. Adalet Komisyonu bu mevzudaki ikinci görüşmesini bu hafta çarşamba sabahı yaptı.

Ancak ikinci celsede Hüseyin Avni Öztürk hiç görünmedi. Buna mukabil Kasım Küfrevi ispat hakkını getirdikleri sırada bizzat Halil Özyörüğün yardım ve el atmadan destek vaadini aldıklarını söyleyince kahkahalar yükseldi. Buna mukabil Ham de D.P. li milletvekili Çakıroğlu şöyle dedi :

"— Arjantinde Peron düşünce, ilk iş olarak ispat hakkı iade edildi"

Bu zihniyet hâkim kalırsa ispat hakkının Meclisten geçeceğine şüphe yoktur. Bunu önlemek için hükümet aynı hakkı D.P. etiketi altında getirecek başka bir teklifin son rötuşlarını yapmaktadır.

Biri getirsin de kim getirirse getirsin...

Prof. Fethi Çelikbaş
1 *numaralı ispatçı*

Prof. Hüseyin Avni Göktürk
Plak - Bakan

A K İ S
Bu hafta 34.400 adet basılmıştır.

B A S I N

Raporlar

Feci bir propaganda

Milletlerarası Basın Enstitüsünün "İktidarın basın üzerindeki baskıları" adını taşıyan ve bir kitap halinde yayınlanıp dünyanın dört bir tarafına dağıtılan raporu geçen haftanın sonunda resmen açıklandı. Bu raporda bulunan ve Cüneyt Arcayürek'in saçları kazınmış olarak Ankara hapishanesinde İsmet İnönü, tarafından ziyaret edilirken gösteren resim bundan bir ay kadar evvel Cumhuriyet gazetesinde neşredildiği için kitap Türk umumi efkârının meçhulü değildi. Fakat eser, muhteviyatının ocak ortasından evvel açıklanmaması notuyla gazetelere gönderilmiş olduğundan Cumhuriyet dahil basınımız, raporun Türkiyeye ait kısımlarından okuyucularını malumattar edememişti. Şimdi, ambargo müddeti sona erdiğinden perdeyi kaldırmakta mahzur yoktur.

Rapor, Milletlerarası Basın Enstitüsünün 1954 yılında Viyanada yapılan kongresinde alınan bir karar gereğince hazırlanmıştır. Çalışmalara Enstitünün en selahiyetli mümessilleri katılmışlar, diyar diyar dolaşarak vesika ve bilgi toplamışlardır. Gaye, en demokratik bilinen memleketlerde dahi basın üzerinde iktidarların çeşitli baskılar yaptığını göstermek ve gazetecileri dünyada basın hürriyetinin sağlanması ve korunması için bizzat harekete geçmeye davet etmekti. Milletlerarası Basın Enstitüsü komünizm ile hiç bir alâkası bulunmayan ve hür memleketlerin temsilcilerini ihtiva eden bir teşekküldür; ne Türkiyeye, ne de Adnan Menderes veya D.P. iktidarına düşmanlığı vardır. Raporun aşağıda bulacağınız ve Türkiyeyi alâkalandıran kısımlarında bilâkis bir çok hususun hafifletilmiş olduğunu göreceksiniz. Göreceğiniz başka bir şey daha olacaktır: Bu teşekküle sokulmaya muvaffak olan ve kendisine Türk basınının tarafsız bir temsilcisi payesini verip öylece bir rol oynamaya çalışan Ahmed Emin Yalmanın gazetecilerimizi Milletlerarası bir Enstitüde nasıl kötülediği, onları nasıl haksız yere itham ettiği...

Türk Basın Kanunu

Raporda, kendisinden devamlı olarak en çok bahsedilen memleket Türkiyedir. Bu, basın davalarının çokluğu ve iktidar tarafından gösterilen şiddetin ağırlığı yüzündendir. İlk önce "1954 tarihli Türk Basın Kanunu" başlığı altında aynen şöyle denilmektedir:

Türkiyede ise durum büsbütün başkadır.

Bugünkü durumu hakkiyle kavrayabilmek için, Türkiyede basın hürriyetinin sağlam temellere dayanmadığını akıldan çıkarmamamız gerekir. Geçmişte bu prensibe ancak zaman zaman tam bir hak tanınmıştır. Vatan gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman'ın **M.B.E.** yayınları arasında çıkan bir yazısında belirttiği gibi, "Basın hürriyeti prensibi Türkiyede bir türlü kökleşememiş bulunuyorsa, bunun sebebi, her hürriyet devresinin peşi sıra **baş** vurulan baltalama hareketleri ve **baskı** tedbirlerinde aranmalıdır." İşin aslına bakarsanız, Türkiyede dikta rejimi ancak İkinci Dünya Harbinden **sonra** kalkmıştır. Medenî haklara ve bilhassa **basın** hürriyetine programının başında yer veren Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle neticelenen 1950 seçimlerinin akabinde gerçek bir hürriyet devresine girildiği ümidi belirmişti. 1950 Basın Kanunu, şüphesiz ki Türkiyede şimdiye kadar görülen en liberal kanunlardan biridir. Avrupalılarca aşırı derecede daraltıcı görülebilecek bazı hükümlere yer verilmişse de, bunlar fikirlerin serbestçe ifade edilmesine, hattâ o zaman esmekte olan aşırı coşkunluk havasına ket vurmamıştır. Fakat hükümeti tedirgin eden ve hürriyet yolanda geri adımlar atmağa sürükleyen şey, hürriyetin kargaşalık haline gelmesi tehlikesidir. 1954 yılı başlangıcında kanun tâdil edilmiş ve bir seri ağır cezai hükümler konulmuştur.

Yeni kanunda şerefe tecavüz saclarına karşı, tecavüze hedef olan kimsenin politik şahsiyetlerden veya yüksek memurlardan biri olması halinde büsbütün sertleşen ağır para ve hapis cezaları yer almaktadır. Politik şahsiyetlere karşı işlenecek şerefe tecavüz suçlarında savcıya harekete geçme yetkisi tanınmakladır. Fara cezası 10.000 Türk lirasına, yani aşağı yukarı 8.570 dolara yükselebilmektedir.

Ayrıca devletin siyasî ve mali itibarını sarsacak veya halkın zihnini karıştıracak mahiyette yalan haberler yayınlanması halinde aynı sertlikte cezaî hükümleri ihtiva eden bir başka madde daha konmuştur. Suçun tekerrürü halinde ceza bir misli arttırılmaktadır. (1954 tarihli Basın Kanunu tadilatının yanı sıra, "yalan ve taraf tutucu" haberlerin durdurulması yolundaki tedbirlerin barış devrelerine de teşmilini derpiş eden bir tadil teklifi hazırlanmış ve Ceza Kanununun 161. maddesine eklenmiştir. Bu tadilat, ayrıca "milli menfaatleri haleldar etme" diye tanımlanan son derece müphem bir kavrama yer vermektedir.)

Suçların müphem bir şekilde zikredilmiş olması, basın hürriyeti için ciddi bir tehdit teşkil etmektedir. Bir bakanı tenkid eden bir gazeteci, ihtiyatsız bir dil kullandığı takdirde mahkûm edilebilir; veya Türkiyede enflâsyon olduğuna dair alınan bir ajans haberini alayişli bir başlıkla veren bir gazete hakkında koğuşturma açılabilinir. 1954 Ekiminde böyle bir durumla karşılaşan Yeni Sabah gazetesinin Cumhuriyet Savcısıyla başı belâya girmişti.

İşin bunlardan da feci tarafı, kanunun uygulanma şeklidir. Bazı tanınmış gazeteciler davaya başlanılmadan önce tevkif edilmekte ve dava çoğu zaman gizli oturumda görülmektedir. Sanığa, şerefe tecavüz fiiline konu olan olayın doğruluğunu is-

BAŞ - YAZAR

LA RESOLUTION DE VIENNE

L'Astemblee generale de l'lnstitıt International de la Presse, ri'unic a *Vıcnne. ayani pris nole des relations exislanl entre la presse et les gouverneminis dans diffirent pays'du monde hbre.a a de hbere tur Ies faıts et tendances actuelles. Elle a prıs acıc evet* mgıne *tude que mime dans des pays qui se reclament dr\ princıpes dimocraliqes et dont les gouvernements rejetteraient l'ider dr recourir 'a des methodes autoritaires, il existe des tendances qu liım-lent la liberte. de la presse, seril par l'ıntroductıon de nouvelles lois. soit par l' epplication de certaines his en vigueur*

Les representants'responsables de la presse libre. membres de R.I.l.P., declarent qur la restriction de la liberte de Ut preste mene tougours a la tyrannie et d l'injustice, tout en reconnaissant quc de telles resirictinns sant soııvent dictces par des motifs honorables L'Assemblee generale de II. I. P. mel en garde les autoriles de tous les payı itine s contre loute alleinte a la liberte de la preste, car une lelle action detruirait la bete de leur propre existrnee, la liberte el la justice. Elle fail apprel a la presse pour defendre sa liberte aver la plus grande vigilance. Elle demande au Secretariant de jaire connaitre reguherement aux membres de I'I. I. P. toııIr alleinte directe on indirecle a la liberte de la presse qui lui serait signalee.

Mai 1954

Viyana kararının metni
Gazeteciler, birleşiniz!

pat hakkı tanınmamaktadır. Gazeteler yargıcın ye mahkemenin kararı üzerinde görüşlerini söyliyememektedir. (Basın Kanunu, 30 uncu madde).

Öbür yandan yargıçların gerekli bağımsızlığa sahip oldukları da söz götürür. 1954 yılı. Mayısında kabul edilen bir kanuna göre, Adalet Bakanına yirmi beş yıllık hizmet süresinden sonra yargıçları emekliye sevketme hakkı tanımakta ve böylece yargıçlar memur statüsüne sokulmuş bulunmaktadır. Bu kanunun tehdidine en fasla maruz kalanlar, ancak belirli yaş haddini doldurduktan sonra işgal edilebilen yüksek kademelerde hizmet gören yargıçlardır. Bundan başka Adalet Bakanı yargıçları nakle yetkili kılınmıştır. Yargıçların kazai bağımsızlığına riayet edilmediğini gösteren tek bir örnek vermekle yetindim. Başbakana hitaben kaleme alınmış olan ve Sovyet Rusyaya ait bir seri röportajın yayınlanmasını müteakip gazete personelinin maruz kaldığı tecavüz vak'alarından bahisle resmî makamlar aciz gösterdiği takdirde kendi kendilerini savunma zorunda kalacaklarını ifade eder mahiyetteki bir açık mektubu yayınlaması üzerine Yeni Sabah gazetesi sahibi hakkında dava ikame edilmiştir. Hükümet, mektubu itibarını sarsacak mahiyette görmüştür. Dava sırasında iki yargıç sanık lehinde karar verdikleri zaman. Adalet Bakanı emriyle derhal başka bir yere nakledilmiş ve yerlerine hükümet görüşüne taraftar iki yargıç getirilmiştir.

Basın kanununun tadilinden bu yana yeni hükümler sayesinde yirmi kadar gazeteci koğuşturmaya uğramıştır, Bu koğuşturmaların en göze çarpanları, Halkçı (C.H.P. muhalefet organı), Dünya (C.H.P. ye meyleden bağımsız bir organ) gazetelerine ve Akis adlı haftalık dergiye karşı yapılanlar olmuştur.

İlkinde koğuşturma, doğrudan doğruya Halkçı'nın başyazarı, Türk gazetecilerinin en emeklisi olan Hüseyin Cahit Yalçın'ı hedef tutmaktaydı. Yalçın, Başbakan ve Dışişleri Bakanını mütecaviz bir dille tenkid etmekten sanık tutuluyordu. Meselâ Yalçın 3 Nisan 1954 te çıkan başyazısında şöyle diyordu: "Miskinliğe kaçan bir ehliyetsizlik temde çöreklenmiş oturan Dışişleri Bakanlığının faaliyetini müşahede ettiğimiz zaman Bakanlığı idare eden kabiliyetsiz şahıslara herhangi bir sempati duymuyoruz." Yalçın, Türk diplomasisini yöneten şahıstan bahisle, kendisinin olayları muhakeme seviyesinin mahalle kahvesi anlayışının ötesine geçmediğini belirtiyordu. Başbakan Adnan Menderes için de 26 Nisan tarihli başyazısında şöyle diyordu: "Adnan Menderes, Türkiyenin yabancı memleketlerdeki itibarını bu derece zedeledikten sonra milletten özür dileyip politika hayatından çekilmelidir."

İşte bu çeşit yazılar yüzünden Yalçın 26 ay hapse mahkûm edilmiştir. Öbür yandan eski Başbakan Muavini Nihat Erim tarafından idare edilen Halkçı gazetesi ağır para cezasına çarptırılmıştır. Yalçın, Aralık ayında Üsküdar Cezaevine kapatılmış, fakat bir zaman sonra yaşının geçkin ve sıhhatinin bozuk olması dolayısiyle (kendisi seksen yaşındadır) başka bir müesseseye nakledilmiş ve 1955 yılı Mart ayında affa mazhar olmuştur.

Dünya gazetesine gelince, basın işleriyle görevli Devlet Bakam Mükerrem Sarol'a karşı yazdığı bir seri tenkid makalesi yüzünden 1954 yılı sonunda gazete idaresi hakkında kovuşturma açılmıştır. Bu makalelerin yazarı Bedii Faik (kendisi aynı zamanda gazetenin sahiplerinden biridir) hapse atılmış ve ortağı, tanınmış romancı ve başyazar Falih Rıfkı Atay ile yazı işleri müdürü baskıya hedef olmuşlardır. Bedii Faik sözü geçen yazılarında Sarol'un irtişa ve gayrı meşru kazanç sağlamaktan suçlu olduğunu imâ etmiş ve bu meyanda elindeki devlet otoritesini kullanmak suretiyle sahibi olduğu Türk Sesi gazetesinin sürümünü arttırmağa kalkıştığım ve Ankara Vilâyeti Maarif Müdürlüğü" kanaliyle gayrı kanuni yollardan 35.000 abone elde ettiğini ileri sürmüştür. Bundan başka yazar, Sarol'un Dünya gazetesini radyo yayınlarında hakkı olan reklâm imkânlarından mahrum bırakmak suretiyle bir devlet adamına yakışan tarafsızlıktan ayrıldığını iddia etmiştir. Ayrıca bu makalelerde bahis konusu bakanın kabiliyet ve ehliyetine dair lehde olmayan hükümler yer almaktaydı.

Bedii Faik dava başlamadan serbest bırakılmıştır. Zira, Dünya'nın tarziye vermesi üzerine Sarol bir zaman sonra şikâyetini geri almışta.

Vereceğimiz son örnek iki cepheli bir mahiyet arzetmektedir. 1955 yılı baharında Akis dergisi sahibi ve eski Cumhurbaşkanı İnönü'nün damadı Metin Toker, asılsız ithamlarla Devlet Bakanı Sarol'un itibarını kırıcı yayında bulunduğu için dokuz ay on gün hapse ve takriben 3400 dolar tutarında para cezasına çarptırılmıştır. Mahkeme, suç konusu yazıların incelenmesini bir bilir kişi komisyonuna havale etmiş ve İstanbul Hukuk Fakültesi Dekanı, Edebiyat Fakültesinden bir profesör ve aynı zamanda Üniversite Gazetecilik Enstitüsünde profesörlük etmekte olan İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Başkanından kurulu komisyon, inceleme sonunda yazıların sert olmakla beraber tahkir edici mahiyette olmadığı kararına varmıştır. Bunun üzerine yargıç heyeti değiştirilmiş ve yerlerine getirilen yeni yargıçlar bilirkişi raporunu kaale almamışlardır.

Bir müddet sonra Akis'in yazı işleri müdürü Arcayürek, dergisinde Türkiye iç politikasiyle ilgili ve iddia makamınca ileri sürüldüğüne göre Başbakanı tahkir edici mahiyette sözleri ihtiva eden imzasız yazılar yayınladığından ötürü hapse atılmıştır. Bununla beraber bahis konusu gazeteci, dört hafta hapiste kaldıktan sonra kefalete raptedilerek serbest bırakılmıştır. Akis hakkında açılan bu iki dâva bu raporun hazırlandığı sırada hâlâ bir neticeye bağlanmamış bulunuyordu.

Yeni Basın Kanunu sayesinde Türk gazetecilerine karşı takip edilen muamele tarzının hür ülkelerde iyi gözle görülmemesine rağmen, Türkiyede bile, bazı mesleki çevrelerde çeşitli tepkilere rastlanılmaktadır. Hükümet organları hariç olmak tinere mahalli

Hüseyin Cahid Yalçın
Yalman'a göre tek suçlu

basın Yalçın'ın hapse atılmasını tenkidde ağız birliği etmişse de, kanunun genel olarak uygulanması hususunda lehte tavır takınan organlar hükümet taraftarı, gazetelere inhisar etmemektedir. Meselâ A. E. Yalman M.B.E. nün Kopenhag toplantısında hali hazır durumun mennuniyet verici olmamakla beraber, Türkiyede esmekte olan politik hava muvacehesinde mazur görülebileceğini söylemiştir. Yalman'a ve kendisi gibi düşünen meslekdaşlarına göre, genç Türk demokrasisinin daha filiz çağındayken kurutulması tehlikesi karşısında, taşkınlıkları frenlemek ve hürriyetin kargaşalık haline gelmesini önlemek için acil tedbirler almak gerekmektedir. Ne var ki, Türk gazetecilerinin maruz bırakıldığı riskler, sağlam demokrasilerde görülen, bir hürriyet havası içinde fikirlerin ifade edilmesi imkânlarını daraltmaktadır. C.H.P. nin eski bakanlarından Cemil Said Barlas, 18 Nisan tarihli Son Havadis gazetesinde yayınlanan bir yazısında şöyle demektedir: "Türkiyede basın hürriyeti vardır denemez. Mevcut kanunlar ciddi tenkid yapılmasını önlemektedir. Hemen ilâve edeyim ki, basın hürriyetiyle tahkir ve iftira etmek serbestiyetini karıştırıyor değilim. Ne de Türkiyede Peronist bir rejimin veya basın üstüne maddi baskının mevcudiyetinden bahsedeceğim.. Fakat demokrasiyle idare edildiği ileri sürülen bir memlekette, bir bakan için ehliyetsizdir dendiği zaman bu söz cezayı müstelzim sayılmamalıdır.."

Ceza usulü

Raporda Türkiyeden ikinci defa, "Ceza usulü" faslında bahsedilmekte ve şöyle denilmektedir:

Basınla ilgili kanuni müeyyidelerin en şüpheli gözle görüleni, suç konusu yazıyı yazan yazarın veya yazıyı basan gazete sahibinin "önleyici" kaydıyla tevkifine cevaz veren hükümdür. Basın, mahiyeti itibariyle feci bir ürkütme vasıtasından başka bir şey olmayan bu müeyyideye karşı haklı olarak isyan etmektedir. Basının fikrince, bir gazetecinin yargıcın davetine icabet edeceği hakkında usule uygun bir kefil göstermesi halinde, adalet mekanizmasının müsterih olması gerekmektedir. Buna rağmen bu müeyyidenin bilhassa Fransada (Roger Stephane davası) gazetecilere, karşı harekete geçirildiği bir vakıadır. Ayrıca Türkiyede ceza kanununun 104. maddesi, 1954 yılından beri gazetecilerin aleyhine olmak üzere yaygın bir şekilde tefsir ve tatbik olunmaktadır. Aslında bu madde, sanığın ancak kaçması ihtimali veya asayiş bakımından bir tehlike banin konusu/olduğu hallerde tevkifini derpiş etmektedir.

Resmi ilan meselesi

Miteakiben "resmî ilânların dağıtılması" başlığını taşıyan kısımda, tahmin olunacağı gibi, Türkiyeye mühim bir yer verilmektedir. Burada denilen şudur:

Türkiyede hükümetle basın arasında 1953 yılında varılan bir prensip anlaşmasına takaddüm eden devrede hükümet, resmi ilan tahsisatını kendi politikasına taraftar gazeteleri desteklemekte kullanıyor ve böylece bağımsız ve muhalif gazetelere karşı, adilane olmıyan bir yoldan rakip organların çıkmasına yol hazırlıyordu. Bu meyanda örnek olarak, bir demokrat milletvekilinin malı olan Son Saat gazetesini gösterebiliriz. Sürümünün gayet mahdut olmasına rağmen, bu hükümet organı gazete, resmi ilân tahsisatından muazzam meblâğlar çekebilmekteydi. Sözü geçen prensip anlaşmasından bu yana, resmi ilân tahsisatının tamamen teknik ölçülere dayanılarak gazeteler arasında adilâne bir şekilde dağıtılması gerekmekteyse de, istisnai muamelenin devam ettiğini gösteren hallere hâlâ rastlanılmaktadır.

Farklı muamele

Bundan sonra sıra, Türkiyede basın organlarına karşı gösterilen farklı muameleye gelmektedir. "Başka istisna usulleri" adını taşıyan kısımda denilmektedir ki:

Pakistanda muvafık gazeteciler, hükümetçe kurulan komisyonlara ve yabancı ülkelere gönderilen temsilci heyetlerine bağımsız ve muhalif meslektaşlarından çok daha suhuletle katılabilmektedir. Tenkid yolundan ayrıldıkları takdirde ulaşabilecekleri imkânlar gözlerinin önüne serilmesi suretiyle hükümetin iltifatından uzak bırakılan gazetecilerin "yola getirilmesine" çalışılmaktadır. Aynı vaziyet Birmanya ve Türkiyede müşahede edilmektedir.

Güdümlü haberleşme

Raporda incelenen fasıllardan bir başkası "Doğrudan Doğruya Siyasî Tazyikler" dir. Bu faslın "Güt dümlü Haberleşme Tehlikesi" başlığını taşıyan kısmında yeniden memleketimizden bahsedilmekte ve şöyle denilmektedir:

M.B.E. ne Pakistandan bildirildiğine göre, sadece fevkalâde hallerde başvurulan resmi sansürün yanı sıra, hasır altından yürütülen bir ikinci sansür mevcuttur. Bir bakan veya geniş yetki sahibi memurlardan biri, gazetecileri tek tek veya grup halinde davet etmekte ve belirli bir mesele üzerindeki hükümet görüşünü açıklamaktadır. Bilâhare gazetecilerden muayyen bir hareket tarzı takip etmelerini, aksi halde bahis konusu meseleye temas etmemelerini istemektedir. Bakanın direktifi gazetecileri kanuni bir taahhüt altında bırakmıyorsa da, gazeteciler diledikleri gibi harekette serbest olmalarına rağmen, hükümetin tavsiyesine uymadıkları takdirde resmi makamlarla baslarının belâya gireceğini bildirdikleri için iktidar siyasetine ayak uydurmaktadırlar.

Bu usul Türkiyede de yürürlüktedir. M.B.E. ne bildirildiğine göre muhalefet gazetelerinin yazı işleri müdürlüklerine İstanbul Cumhuriyet Savcılığından sık sık telefon edilmekte şu veya bu konuya temas etmemeleri istenmektedir.

Meşhur rapor

Sanık, ayağa kalk !

Vasıtalı siyasi tazyikler

M.B.E . nün kitabında Türkiyenin adı son olarak "Vasıtalı Siyasi Tazyikler" faslında geçmektedir. Burada da şu cümleler bulunmaktadır:

Bu vasıtalı tazyik bazen doğrudan doğruya tazyiklerle birleşmektedir ; hem de sadece yarı otoriter rejimlerde değil.. Basın hakkındaki son Türk kanunlarının sertliği, bunların tatbik çekil ve Türkiyede gazetecilerin maruz bırakıldıkları diğer ürkütme usulleri bu memleketin üzerindeki tehlikenin olduğu kadar iktidar partisi ile muhalefet arasındaki münasebetlerin gittikçe bozulmasının da neticesidi.

1 *numaralı marifetin sahibi*

Hür dünyanın dört elle sarıldığı basın serbestliğini haleldar edip bizim, bilhassa dostlarımız nezdinde bu şekilde teşhirimize sebep olanlar' İkinci ve Üçüncü Menderes hükümetleridir. Hakikaten 1950 de raporda da belirtildiği veçhile çok güzel bir yola gireni ve gıpta uyandıran basın rejimimiz 1954 ün arefesinde feci şekilde zedelenmiş ve 2 Mayıs seçimlerini takip eden ilk yıl içinde öldürücü darbeler yemiştir. Bunun müsebbibi olan' İkinci ve Üçüncü Menderes hükümetleri hareketlerine hiç bir mazeret bulamazlar. Tek sebep, sadece basın rejimi değil, topyekun demokratik rejim bahsinde kendisine mahsus görüşleri olan Adnan Menderesin, en yakın ideal arkadaşlariyle beraber tenkide karşı gösterdiği müsamahasızlıktır. Adnan Menderes ve onun ideal arkadaşları sanmışlardır ki basının sesini kesebilirler ve bir kere bunda muvaffak oldular mı, arzuladıkları

idareyi Türkiyede kolaylıkla kurabilirler.

2 numaralı marifetin sahibi

Bunu yaparken kendilerinin en büyük yardımcıları Ahmed Emin Yalmanlar ve onun mizacına sahip bulunanlar olmuştur. 6334 sayılı kanunun bugünkü şekliyle - ispat hakkı tanımayan şekli - müdafaa edenler ve bu kanuna sözüm ona basının taşkın hareketlerini sebep diye göstermek isteyenler mensup oldukları mesleğe fenalıkların en büyüğünü yapmışlardır. Rapordan anlaşıldığına göre Vatan gazetesinin başyazarı üstelik, milletlerarası toplantılarda kendisine gerçekten müstakil bir gazeteci hüviyeti vererek ve tarafsız basının temsilcisiymiş gibi davranarak gazetesinde Başbakanın en hararetli methiyeciliğini yaparken (Ahmet Emin Yalman, Adnan Menderes Amerikaya gittiğinde Amerikalıların "Allahım, bize neden Menderes ayarında bir devlet adamı nasip etmedin" diye ağlaştıklarını yazan adamdır) söylediği sözleri tekrarlamış, Türk gazetecilerini "Menderes modeli basın rejiminin müsebbipleri" gibi göstermiştir. Bu, hicap verici bir iftiradır ve çok şükür Türkiyede Hüseyin Cahit Yalçına "tevkif olunmak suretiyle memleketi yabancılar nezdinde rezil etti" diye çatan bir başka kalem çıkmamıştır.

Gerçi biz Ahmet Emin Yalmanın 18 Kasım 1954 te hükümetten döviz isterken şöyle dediğini gayet iyi biliriz:

"Milletlerarası Basın Enstitüsünün Amerikan ve Avrupa gazetecilerinin iştiraki ile yapacağı toplantıya icra komitesi azası sıfatiyle iştirak etmek üzere 3 aralık 1954 te Zürih'e hareket edeceğim. Toplantıda Türkiyede basın hürriyeti meselesi bahis mevzuu olacağına göre orada bulunmam memleket hesabına lüzumlu ve faydalıdır. Bu seyahat için 1300 lira kıymetinde İsviçre frangına müsaade verilmek üzere..."

Böyle döviz isteyince öyle konuşmasını da tabii buluruz. Ama M. B. E. bilmez. Halbuki herkesin bilmesi lâzımdır ki Ahmet Emin Yalman ne tarafsız Türk basınının görüşünün temsilcisidir, ne de methiyecilik devrindeki sözleri bir asıl ve esasa dayanmaktadır. Nitekim şu anda kendi sözlerini bizzat cerhetmekle meşguldür, zira iktidarla arası bozulmuştur. M.B.E. o bahiste, icra komitesine kadar giren Ahmet Emin Yalmana Türk gazeteciliğinin asla ve asla bir selahiyet vermediğini ve kendisine sadece kendisinin "tarafsız yazar" dediğini hatırdan çıkarmazsa iyi eder. Bilakis Türk gazeteciliği, onun isnadlarını - hayır, nefretle değil istihfafla reddeder. Türk basını, hele demokratik hayata girdiğimiz bu son 10 yıl içinde muayyen zamanlarda eline verilen hürriyetleri daima iyi kullanmış, fakat tenkide mütehammil olmayanlar onu bu hürriyetinden mahrum etmek için - Yalmanlara dayanarak - türlü baskılara baş vurmuşlardır.

Hakikat bundan ibarettir.

K Ü L T Ü R

Bakanlık

Bir alakasızlığın şaheseri

Her gün karşımıza çıkan hadiseler, bir çok dava ve mesele de tutumumuzun ne derece zayıf, köksüz, gelişi güzel olduğunu bir kere daha ispat ediyor. Aşağıda hikâyesini okuyacağınız acı hadise de, bu kanaati - yazık ki - doğrulamaktadır.

Yunanlıların devamlı ve ısrarlı zorlamaları bizi bir Kıbrıs meselesiyle karşı karşıya getirdi. Bir yandan Yunanlıların sonu gelmeyen tahrikleri, bir yandan dış politikamızda takip ettiğimiz tereddüdlü yol, bir yandan içerde tedbir noksanlığı herşeyi aleyhimize çeviren, milyonların bir anda heba olmasını doğuran 6-7 Eylül hadiselerine-yol açtı. Kıbrıs meselesi, bizim için bir milli haysiyet davası olmuştur. Milletçe bu derece benimsenmiş, hassasiyet gösterilmiş bir davada ne derece ihmalkâr olduğumuzu,

Makamda ufak kaldı

programsız olduğumuzu, içinizin yanması bahasına, öğrenmek istemez misiniz?

Yunanlıların maddi ve manevi hiç bir şeyi esirgemedikleri Kıbrıs'dan, ibret ve teessüfle görünüz, biz neler esirgiyoruz. Bu gerçeği okuduktan sonra Kıbrıs meselesinde de "havanda su dövmek"den başka birşey yapmadığımıza, yapamadığımıza nasıl inanmaz, nasıl yanmazsınız?.

Hadise başlıyor

Lefkoşe'nin Fuad Paşa Sokağındaki 11 No. lu hanesinde bir Türk ailesi oturur. Güler Adalı, bu ailenin kızıdır. Antalya'da İsmetpaşa Kız Enstitüsünü bitirdikten sonra bir "ev hanımı" olmak istemiş, yüksek tahsiline devam etmemiş ve baba ocağına dönmüştür.

Güler Adalı Kıbrıs'a döndükten sonra, çevresindeki arkadaşları onu ev hanımı olma kararından caydırmağa çalışıyorlardı. Komşuları olan bir ilkokul öğretmeni de Güler'i, tahsile devam etmesi için teşvik ediyordu:.

"-— Kıbrıs'ın öğretmene ihtiyacı var, diyordu. Sen öğretmen okuluna gitmelisin. Evde oturmak olmaz.".

Bu teşvik ve israrlar Güler Adalı'yı ümitlendiriyordu. Tahsiline devam etmek, öğretmen olmak, Kıbrıs'lı kardeşlerine daha faydalı olacak bir yol tutabilmek arzusu bu teşviklerle artmağa başlamıştı. Güler Adalı'yı öğretmen olmaya teşvik eden komşuları ilk okul öğretmeni, onu Lefkoşe Kız Lisesi Müdiresi ile tanıştırmıştı. O da Güler'e:

"— Mutlaka tahsiline devam etmelisin kızım, demişti. Bilhassa Türkiyede tahsil görmüş öğretmenlere ihtiyacımız var. Bu kadar sene okudun, üç dört sene daha oku, öğretmen olarak seni içimize alalım."

Kız Lisesi Müdiresi, bu tavsiyelerle de kalmamıştı. Konsoloslukla temasa geçmişti. O sıralarda Kıbrıs Baş Konsolosu Türkiyeye çağırılmıştı. Müdire, Kançılarla temas etti. Güler Adalı'yı, tahsiline devam etmek üzere Türkiye'ye göndermek imkânları olup olmadığını sordu. Ayrıca da, bir imkan bulunması arzusunu izhar etti. Güler Adalı hadiselerin akışı için de gittikçe umutlanıyor, umutlandıkça sabırsızlaşıyordu. Kançılar Güler Adalı'yla konuştu.

"— Biz her sene Ankaraya beş öğrenci yolluyoruz, dedi. Bu sene beşincinin yerine seni yollarız. Hem enstitüde okuduğuna göre, Kıbrıs'tan gidenler gibi beş sene değil, üç sene okuyarak öğretmen çıkarsın".

- Artık iş bir hayal, bir arzu olmaktan çıkmış, tahakkuk yoluna girmişti. Konsolosluk, durumu Ankara'ya bildirmişti. Okulların açılması da yak laşmıştı. Bu günler Güler Adalı için artan bir heyecan kaynağı oluyordu. Gittikçe sabırsızlanıyordu. Ankara'dan cevabın bir an önce gelmesini bekliyordu. Bunun için de sık sık Konsolosluğa gidiyordu.

Bugün git yarın gel

Güler Adalı sık sık, hattâ her gün Konsolosluğa uğruyor, cevabın gelip gelmediğini soruyordu ama aldığı cevaplar onun heyecanını yatıştırmaktan çok, büsbütün arttırıyordu. Yalnız heyecanı artmıyordu, tizüntüsü de artıyordu. Her seferinde aldığı cevap şu oluyordu:

"— Dün Ankara'ya mektup yazdım. Bugün de telefonla konuşacağım. Yarın gene uğrayınız."

Uğramak birşey değildi. Değildi ama, bu "yarın" bir türlü gelmiyordu. Her gidişinde, 'Varın" deniyordu. Halbuki, okulların açılmasına birşey kalmamıştı. "Bugüne kadar cevap gelmesi lazımdı" diyecek olsa, mukabele şu oluyordu: "Şu bir kaç gün içinde de Ankara'dan cevap gelmezse, telgraf çekeriz." Bu, "Bugün git - Ya rın gel" hikâyesi tam bir ay devam etti. Güler Adalı, bir sabır taşı değildi. Genç bir kızdı. Okumak istiyor-

du. Kargısına çıkan bu sebebsiz engel onu birden ümitsizliğe düşürmüştü. Konsolosluk, kendilerince yapılacak bir şey olmadığını, vazifelerini hakkiyle başardıklarını, Ankaradan "Kabul edilmiştir veya edilmemiştir" diye emir gelmedikçe kesin bir cevap veremiyeceklerini, biraz daha sabretmesini, hemen telgraf çekeceklerini, derhal cevap isteyeceklerini söylüyordu. Güler Adalı, artık işin peşini bırakmak kararım vermişti. Büyük bir ümitsizliğe uğramıştı. Eylül ayı gelip çatmıştı. Eylülün ilk haftası sonunda İstanbul ve İzmir'deki hadiseler de olunca, durum büsbütün karışmış, Gülerin Ümitleri de suya düşmüştü. Fakat, 12 Eylül 1955 tarihli "Bozkurt" gazetesinde Kıbrıs Türk Konsolosluğunun bir ilanı, yeniden limit kapısı açıyordu. Bu ilanda, Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu'na gönderilecek öğrencilerin isimleri yazılıydı. İsimler arasında Güler Adalı yoktu. Yoktu ama, öğrenci sayısı beş olması gerekirken, ilanda dört taneydi.

Beşincinin kendi olması ihtimali Güler Adalı'yı Konsolosluğa kadar götürür. Konsolosluktan aldığı cevap şudur: "Gazetede ilanı okuyunca geleceğini tahmin etmiştik. İşin oldu küçük hanım. Okula kabul edildin." Sonra, derhal hazırlanıp ilk uçakla Ankara'ya hareket etmesini, 26 Eylülde okulda bulunması gerektiği, gitmeden önce kendisine okul müdiresine tevdi olunmak üzere bir mektup verileceği, söylenir.

Ankara yollarında

Hemen hazırlanıp yola çıkmak Güler Adalı için işden bile değildi. O zaten hazırlanmıştı. Bugünü bekliyordu. Bekliyordu ama gene bir takım engeller yakasını, bırakmıyordu. 6-7 Eylül hadiseleri dolayısiyle Türk Hükümeti Kıbrıs'a uçakların ve vapurların uğramasını menetmişti. Bu, tam okulların açılacağı günlere rastladığından bir çok öğrenciyi endişeye düşürmüştü. Durum Ankara'ya bildirildi. Bir uçak istendi. Uçak da geldi. Geldi ama öğrenciler yer bulamadı. Bütün yerler, paralı ve hatırı sayılır şahsiyetler tarafından tutulmuştu. Kıbrıs'lı öğrencilerin, bu arada bu hikâyenin kahramanı Güler Adalı'nın endişeleri artmaktaydı. Yalvarma, yakarma para etmedi. Sonunda, bin müşkülâtla ecnebi uçak şirketlerine baş vuruldu. Güç hâl ile, yalnız bir tanesinde dört kişilik yer bulunabilmişti. Bunlara dört öğrenci talip çıktı. Biri Güler Adalı'ydı. İki misli fiat ödenmesine rağmen, gidiş imkânlarının sağlanması yüreklere su serpmişti.

Güler Adalı, cebinde Konsolosluktan Kız Teknik Öğretmen Okulu Müdürlüğüne yazılmış mektup olduğu halde, 23 Eylül 1955 Cuma günü, uçakla Ankara'ya doğru yola çıktı. Artık bütün yorgunluklar, üzüntüler, endişeler bitmiştir. Şimdi, Güler Adalının önünde yeni, yepyeni ufuklar açılmıştır. Uçan, sanki uçak değil kendisidir.

Magosa'da Namık Kemal
Bizden bir eser

Ama hikâye burada bitmez. Ankara'da Güler Adalı'yı ummadığı, tahmin etmediği hadiseler beklemektedir. Bunları onun kaleminden, kardeşi Kutlu Adah'ya yazdığı mektuplardan okuyacaksınız.

Mektuplar serisi

Güler Adalı'dan kardeşi Kuttu Adalıya birinci mektup:

Ankara, 24 Eylül 1955

... Okul müdiresi mektubu okuyunca, "benim böyle şeyden haberim yok" dedi! Vekâlete telefon etti. Onların da, böyle bir şeyden hiç haberleri yokmuş! Beni istediler. Müdire hanım, hademeyle beni gönderdi. Konsolosluğun verdiği mektubu da beraber götürdüm. Biri, bir defter karıştırdı, nihayet "İmkânsız kızım, seni geri göndereceğiz, başka çare yok" dedi. Hemen ağlamaya başladım. Okula gelinceye, hattâ uyuyana kadar ağladım. Arkadaşlar, "ne oldu. ağlama" diye ısrar ediyorlar, öğretmenler ise "gelecek sene inşaallah olur, üzülme" diye beni teselliye çalışıyorlardı. Gece yemeğe çağırdılar, gitmedim. Yatakhaneye gittim. Yalnız başıma oturdum. Ağlamaktan başım patlayacaktı. Ne öğretmenler, ne de hademeler gelip yatak göstermediler. En nihayet saat 20,30 da bir yatak yapdım, yorgansız ve yastıksız yattım. Sonra arkadaşlar gelip bir yorgan buldular. Aynı küçük çocukların kundaklarına koydukları pamuklu kalınlığında incecik bir şey... Sabaha kadar uyuyamadım. Yemekhaneye yine arkadaşların zoru ile indim. Orada iki öğretmen vardı. Birbirleriyle beni konuştular. İçim doldu, ağlayarak dışarı çıktım. Öğretmenler arkamdan geldiler. "Üzülme, gel yiyelim" dediler. "Canım istemiyor" dedim. Yalnız cay olsun içirdiler.

Saat 9 da Vekâlete gittim. Vekâletten Müdire hanıma telefon ettiler. Bana yardım etsinmiş te bir hademe ile biletimi kestirsinmiş! O da "Olur" diye cevap verdi. Çıktıktan sonra Vekâlette çalışan bir öğretmenin yanına gittim, durumumu anlattım. Bir adamın yanına gittik. Öğretmen ona da anlattı. Konsolosluğun verdiği zarfı alıp, bakanlığa mı ne gönderecekmiş. Bakalım onun haberi var mıymış!.

Müdire hanım "Pazartesi, Salı'ya kadar misafir olarak okulda, kal" dedi. Belki sisler bu mektubu alıncaya kadar ben yanınıza geleceğim. İnşallah gelince Konsoloslukla kozumuzu paylaşırız. Bakalım Maarifin haberi yokken beni nasıl buraya yollarmış!

Bileti kaça kesecekler bilmiyorum. Herhalde yüz liradan fazladır. Hiç tanıdığım da yok. Ne yapacağımı şaşırdım."

Güler Adalı'dan kardeşi Kutlu Adalı'ya ikinci mektup:

Ankara, 30 Eylül 1955

... Sıhhat bakımından iyiyim. Fakat işimin olmayışından dolayı çok üzülüyorum. Ayın yirmialtısında okullar açıldı. Ben yalnız başıma yatakhanede oturuyordum, Müdire hanım geldi "Hâlâ gitmedin mi kızım?" dedi ve bir çok sualler' sordu. Artık kızmıştım, "Efendim, tek başıma ilk defa geldiğim bir' şehirde nereye gidebilirim? Hiç tanıdığım yok. Üstelik param da az!" dedim.

Bu esnada mucize gibi bir şey oldu. Beni bir kız görmeğe geldi. İsmimi sordu, sonra hoş geldin deyip beni öptü. Adı Güneş'miş. Ben şaşırmış kalmıştım. Bu kızı hiç tanımıyordum. "Ben kardeşinizin arkadaşıyım, bana senin geleceğini yazmıştı" dedi. Ben "Kutlu'nun mu arkadaşısınız?" dedim. Sonra vaziyetimi Güneş'e anlattım. "Seni asla burada bırakmam. Haydi bize gidelim, annem bekliyor" dedi. Olmaz diyemezdim. Çünkü geldim geleli ne güler yüz görüyor, ne yemek yiyordum. Hep ağlıyordum. Üstelik Müdire hanımın da "Fazla yer yok" deyip durması, canıma tak dedirtiyordu.

...Güneş'lerin tanıdığı İzmir Mebusu Abdullah Bey var. Akşam onun evine gittik. Karısı eskiden Vekâlette bu işlerle uğraşan müdireymiş. Hem de, Kıbrıs'taki Konsoloslukta benim işimle uğraşan Yılmaz İkizer'in kız kardeşi imiş.

"— Efendim, dedim, Vekâletten bana diyorlar ki, konsolosluk bir yanlışlık yapmış, imkânı yok geri gideceksin!". Hemen okul müdiresine telefon etti, bulamadı. Bir kaç yere daha telefon etti, onları da bulamadı. Sonra kardeşi için:

"— İmkânı yok Yılmaz böyle bir yanlışlık yapmaz, dedi. Hem niçin kabul etmiyorlar? Madem ki enstitüyü bitirmişsin ve imtihansız olarak Maarif Müdürünün muvafakatiyle seçilmişsin. Antalyada okuman da mah-

zur değil, üstelik hükümetimiz de iki sene kârlı olacak, niçin böyle olsun?"

Bu iş için uğraşmıya karar verdi. Kocası Mebus Abdullah Bey bana bir kart verdi. "Yarın saat 8,30 da Vekâlete gidin, Cemâl beye bu kartı verin" dedi. Kartta şu cümle vardı: "Size bu kartı getiren öğrencinin işi layıkiyle yapılmamış galiba, lütfen telefonla bildirin".

Adam elimdeki evrakları aldı, bir daha baktı. "Olmaz kızım, şimdi senin yanında mebus beye niçin olmadığını izah edeceğim" dedi. Telefonu açtı, mebusun bayanı ile konuştular, pek anlayamadım. Kıbrıs'a Konsolosluğa telefon edeceklermiş, sonra Cemal bey bütün defterleri karıştıracakmış, bir netice elde edilmezse Vekile bildirecekmiş. Vekil ne karar verirse o olacakmış. Olmazsaymış Konsolosluğa "Kabul edilmiştir" kaydiyle telgraf çekene bütün yol masraflarını ödettireceklermiş.!...

Güler Adalı'dan kardeşi Kutlu Adalı'ya üçüncü mektup

Ankara, 16 Skim 1955

...Cuma günü Vekile çıktım. Her şeyi anlattım. Evrakları okudu, "Kon solosluk, hiç kimsenin haberi yokken bu işi nasıryapabilir ? Ben tetkik edeyim, gelecek Cuma haber veririm" dedi.

Güler Adah'dan kardeşi Kutlu Adalıya dördüncü mektup

Ankara, 3 Kasım 1955

....Size neticeyi Cuma günü öğreneceğimi yazmıştım. Fakat o Cuma Vekil İstanbul Üniversitesini mi ne açmaya gitmiş. Sonra gelmemi söylediler. Bir hafta sonra tekrar gittim. Vekil bey beni görünce "sizin mektep işi ne oldu" dedi. Kalemi Mahsustan Muzaffer bey, "Efendim, Reşat bey daha evrakları göndermedi. Dün telefonla konuştuk kabul edilmesinin imkânı yokmuş diye cevap verdi." dedi. Bunun ülserine Vekil bey, "Nasıl ozur, bana Umum Müdür Ferit beyi çağırın, buraya gelip izahat versin" dedi ve bana öğleden sonra neticeyi telefonla bildiririz diyerek yol verdiler.

Hamiş: 14 Kasım 1955

Neticeyi öğleden sonra öğrenip sizlere kesin haberi bildirmek için mektubu atmamıştım. Fakat aradan nice öğleden sonralar geçti. Bugün yarın derken, mektubumun ilk tarihine bakarsanız, kaç gün daha atlatıldığımı anlarsınız. En nihayet gık geldi. Artık misafir bulunduğum evden de utanıyorum. Okullarda dersler ilerledi. Dersleri takip etmek için olsun, okula gitmeme müsaade edilmemişti. Demek ki, burada uğraşmam nafileydi. Allahın yarını bitmiyordu ki... Nihayet Eleşkirt'teki teyzeme telgraf çektim. Onların yanına gidecektim. Bana yolculuğun zor olduğunu anlattılar. Fakat fikrimden caymadım. Yabancı bir evde kaldığımı bana hissettirmediler ama ben bir insan olarak, onlara yük olmak endişesi ile rahat edemiyorum.

Teyzeme telgrafı çektikten sonra Vekâlete gittim. Vekil, Umum, Müdürle iki defa görüşmüş. Vekil bey, okula kabul edilmemi istiyormuş, onun için bir daha görüşeceklermiş, ama nasip olup görüşemiyorlarmış.

Teyzemden telgrafıma cevap beklemeden, bütün güçlüklere, rağmen, yarın saat 11,10 da kuşetli ile Ankara'dan Erzurum'a hareket ediyorum.

Ankara'da Güler Adalı'nın misafir kaldığı evin kızı Güneş'ten Kıbrıs'ta arkadaşı Kutlu Adalı'ya mektup.

Ankara, 5 Aralık 1955

...Güler gittikten sonra da annem bir kaç defa Vekâlete gitti, ama hiç bir netice çıkmadı. Hattâ Ferit beyle (Umum Müdür) çekiştiler de. Bu iş için çok uğraşıldı. Tamdık üç mebus da bize yardım etti. Dört defa Vekile çıkıldı.

Fakat netice hâlâ başladığı gibi. Hele şimdi de kabine düştü, işler bütün askıda kaldı. Lâkin geçen gün Güler'in diploması, resimlerini, evraklarını bize iade ettiklerine göre bu hikâye de sona ermiş sayılır. Aradan üç ay geçtiği halde hatayı kim yaptı, öğrenemedik!

Güler Adalı'dan kardeşi Kutlu Adalıya beşinci mektup.

Eleşkirt - Ağrı, 19 Aralık 1955

... İşte benim mektep işim böylece sona erdi. Şansım yokmuş. Ama bütün kabahat bizim idarelerde olsa gerek. . Beşinci kızı Kıbrıs'tan göndereceklerdi. Lâkin yazık olacak. Çünkü okullar açılalı üç ay oluyor...

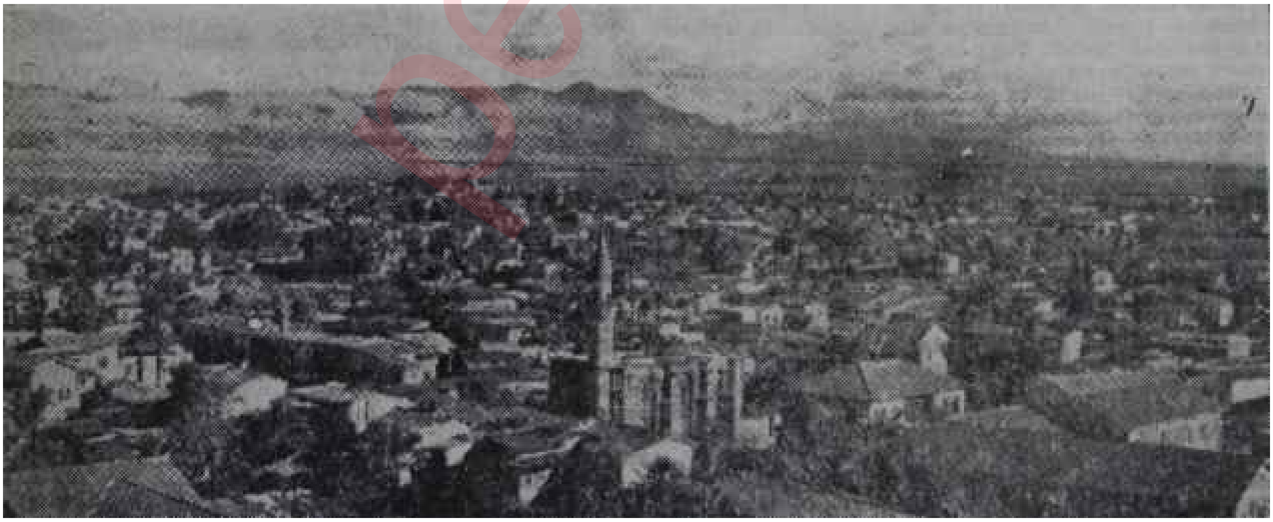
İşte, Kıbrıslı genç **bir kızın öğretmen** olma **arzusunun** hazin **hikâyesi!**

Yüzde yüz vesikaya ve gerçeklere dayanan bu hâdise, Kıbrıs meselesinde tutumumuzun ne olduğunu ve niçin bu hale geldiğimizi bütün acılığı ve o derece de açıklığı ile göstermektedir.

Yunanlılar, Kıbrıstaki ırkdaşlarına böyle mi yapıyorlar? Yalnız "Yeşil Ada" ya methiye yazmak, yalnız "Kıbrıs Türktür, Türk kalacaktır" teraneleriyle ortalığı doldurmak, her gün bir karar değiştirmek, ne yapacağım bilmez halde, bazan ataklar, bazan gerilemeler yapmak, bize Kıbrıs'ı kazandıracak yol mudur?

Her zamankinden daha fazla bir hassasiyetle üzerinde durmamız gereken Kıbrıs meselesinin en küçük teferruatında bile azami dikkati, gayreti göstermek, imkânları kullanmak, basiretin, hükümet etmenin en iptidai şartlarından değil midir?

Kıbnsa sahip çıkmak i ç t i n onu yeniden, ama bu sefer kültür silâhlariyle fethetmemiz gerekirdi. Bunu yapacağımız yerde bir "Liman lokantası nutku" ile her şeyi halledeceğimiz zehabına kapıldık. Asıl hata işte budur.

Lefkoşa'dan bir görünüş

Kültür yardımımız bile eksik

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Kıbrıs

Kıbrıs'a sevkiyat
Geldikleri gibi gidecekler mi?

Yaklaşan görüşler

Londra hava alanında uçaktan inen uzun boylu General, etrafını saran gazetecilere "İngiliz hükümeti ile Makarios'un, Kıbrıslıların kendi kendilerini idare etmek hakkının tatbik mekanizması hususundaki görüşleri her gün biraz daha birbirine yakınlaşıyor" dedi. Bu sözleriyle İngiliz generali bütün diplomatik teamülleri yıktığının farkında değildi. Kıbrıs Genel Valisi Sir John Harding'den başkası olmayan bu General, Makarios ile geçen haftalar içinde yaptığı görüşmelerin Kıbrıs'ın geleceği üzerinde cereyan etmiş olduğunu itiraf ediyordu. Oysaki, Akis'in haber verdiği gibi, Sir John Harding'in Kıbrıs'ın geleceği hakkında Makarios'la görüşmelere girişmesi bütün diplomatik kaidelere aykırı idi ve Generalden böyle bir harekette bulunması beklenemezdi. Makarios ne bütün Kıbrıslıları temsile yetkili bir temsilci, ne de Yunan Hükümetinin bir diplomatik ajanıydı. Öyle olmadığı halde General Harding'in bir papazı kendine muhatap tutarak Kıbrıs'ın geleceği hakkında görüşmelere girişmesi ve bu papaza İngiliz Hükümeti adına izahlarda bulunması, elbette ki, diplomasi teamüllerini hiçe saymaktan başka bir şey addolunamazdı.

Öyle anlaşılıyor ki, İngiliz Hükümeti, Başpapaz Makarios'u nihayet kendine muhatap olarak kabul etmiş bulunuyor. Bu ise, bundan böyle, adadaki İngiliz hakimiyetini' daha da güç duruma düşürmekten başka bir şey değildir. İngiliz hükümeti, Makarios'u bir kere kendine yetkili bir muhatap addettikten sonra, taşkınlığı bütün dünyanın malûmu olan bu papazın bundan sonra girişeceği bir takım hareketlerin meşruiyetini de tanımak zorunda kalacaktır. Artık Makarios'un istekleri Kıbrıslıların istekleri addolunacak, Makarios suç sayılabilecek bir takım fiiller yaparsa hakkında takibata girişilemiyecektir. Makarios'a, hakkı olmadığı halde, Yunan isteklerinin takipçisi payesi verilmiştir.

Sir John Harding ile Başpapaz Makarios arasında cereyan eden müzakerelerin muhtevası ve bu görüşmeler sonunda varılan neticeler hakkında tam bir ketumiyet gösterilmesine rağmen, General Harding'in Makarios'a İngiltere'nin Kıbrıs'a kendi kendilerini idare etmek hakkını vermek için beş seneden az olmamak üzere bir müddet tayin etmeğe hazır olduğunu bildirdiğini ileri sürdüğü öğrenilmiştir. İngiltere böyle bir hakkın verilmesi için o sıralarda hüküm sürecek beynelmilel ve siyasi vaziyetin müsait olması şartını ileri sürmeyi de unutmamıştır.

Buna mukabil kendiliğinden Yunan temsilciliğine yükseltilmiş Başpapaz Makarios'un da böyle bir şart koşulmadığı takdirde beş senenin makul bir müddet olduğunu kabul ettiği de bildirilmektedir. Ayrıca, Başpapazın İngilterenin adadaki bazı askerî üsleri muhafaza etmek arzusunu da iyi karşıladığı tahmin edilmektedir. General Harding Makarios'la temaslarda bulunduktan sonra bu konudaki İngiliz görüşünü öğrenmek ve bu görüşleri dönüşünde tekrar Makarios'a bildirmek için Londraya gitmiştir. Türk Hükümeti Kıbrıs konusunda hâlâ sükûtunu muhafaza etmektedir.

Amerika

Yeni Bütçe

Geçen haftanın ilk günlerinde Amerikan Kongresine önemli bir tasarı sunuldu. Bu Cumhuriyetçi idarenin Hazine Bakanı tarafından hazırlanmış bütçe tasarısıydı ve 1956-57 bütçe yılı için, Eisenhower idaresinin, Kongreye yaptığı teklifleri ihtiva ediyordu.

Amerikalılar bakımından yeni bütçenin en büyük özelliği denk bir bütçe olmasıydı. Gerçekten, sekiz yıldanberi, hiçbir Hükümet Kongreye denk bir bütçe tasarısı sunmuş değildi. Kongreye en son sunulan denk bütçe tasarısı 1949 tarihini taşıyordu. İlk yapılan tahminler bu bütçe yılında hazırlanacak tasarının da denk olamayacağı merkezindeydi. Ancak, Amerika'daki refah seviyesinin 1956 yılı başlarında çok yüksek bir hadde ulaşması, Devlet gelirlerinin, gittikçe artan giderleri karşılayacak, hattâ bu giderleri aşacak şekilde kabarmasını temin etmiş ve böylece, sekiz yıldanberi ilk defa denk bir bütçenin hazırlanmasını mümkün kılmıştır.

Yeni Amerikan bütçe tasarısında Devlet giderleri 65,9 milyar dolar olarak tahmin edilmekte, Devlet gelirleri ise 66,3 milyar dolar civarında hesaplanmaktadır. Hazine Bakanı Mr. Humphrey gelirleri giderler seviyesine indirmek için vergilerde kısıntı yapılmasının düşünülmediğini ve vergi gelirlerinin artmasıyla bütçede beliren 400 milyon dolarlık gelir fazlasının kamu borçlarının ödenmesi için kullanılacağını açıklamıştır. Başkan Eisenhower de, bütçe tasarısına ilişik olarak Kongreye sunduğu bütçe mesajında, Amerikan iş hayatında ulaşılan refah seviyesi ile mütenasip olarak yükselen vergi gelirlerinin eko nomik gelişmeyi teşvik etmek için hazırlanan yeni ve geniş programların gerçekleştirilmesi için kullanılacağına işaret etmektedir. Gerek Hazine Bakanının, gerek Başkanın yap tığı açıklamalar, Amerikan Hükümetinin hiç olmazsa şimdilik vergilerin azaltılmasına taraftar olmadığım göstermektedir.

Cumhuriyetçi idarenin hazırladığı bu yeni - önümüzdeki seçimlerde idarenin de Demokratların eline geçmesi halinde son - bütçe tasarısında, sosyal ve ekonomik düzen ve güvenliğin sağlanması, yeni tarım, eğitim ve bayındırlık plânlarının gerçekleştirilmesi için ayrılan önemli meblâğların yanısıra, askerî giderler geniş ölçüde kısılmıştır. Bu giderlerde, yürürlükte olan 1955-56 mali yılı büt-

Foster Dulles
Şimdi onu itham ediyorlar

çesindeki tahsisata nisbetle 250 milyon dolarlık bir kısıntı yapılmış bulunuyor. Buna mukabil, hava kuvvetlerine ayrılan tahsisat birden 500 milyon dolar kadar arttırılmıştır. Başkan Eisenhower'e göre, Amerika silâhlı kuvvetleri, potansiyellerini "insan gücünden ziyade ilmin gelişmelerinden faydalanmak suretiyle" çoğaltmalıdırlar. Bütçe tasarısında, askeri giderlerin hazırlanması sırasında hep bu fikirden ilham alındığı açıkça görülmektedir. Kara kuvvetleri, 1956-57 bütçe yılı içinde, uzaktan idare edilen silâhlarla teçhiz edilecek, deniz kuvvetleri ise "Forrestal" tipi 60 bin tonluk altıncı bir uçak gemisine sahip olacaktır. Gene deniz kuvvetleri için "Nautilus" tipi atom denizaltılarının yaptırılması düşünülmektedir. Hava kuvvetlerine gelince, aslan payının bunlara düştüğüne şüphe yoktur. Hava kuvvetleri için B-52 tipi Stratofortress dev bombardıman uçakları ile F-101 ve F-104 tipi tepkili avcı uçaklarının inşası hızlandırılacak ve arttırılacaktır.

Başkan mesajında yabancı memleketlere yapılacak askeri yardımın hangi memleketler arasında ne şekilde paylaştırılacağı konusunda da bazı açıklamalarda bulunmuştur. Bu yardımın yarısı Kore, Pakistan, Formoza ve Türkiye'ye yapılacaktır. Bu memleketler, kolayca anlaşılacağı gibi, komünist dünyanın sınırları ile doğrudan doğruya temasta bulunan ve iç işleri de son günlerde pek parlak gitmeyen memleketlerdir. Başkanın "Birlik mesajı"nda ileri sürdüğü İktisadi yardımın gelecek seneler bütçelerine de teşmil ettirilmesi talebi Kongre çoğunluğu tarafından iyi karşılanmayınca, Cumhuriyetçi idare, bu memleketlere yapacağı yardımları askerî yardım faslından karşılamayı düşünmüş olsa gerektir. Bu memleketler, gerçekten, bütçelerinde savunma masraflarına ayırmak zorunda kaldıkları büyük mikdarları, Amerikan askeri yardımına dayanarak başka sahalara Aktarmak fırsatım buldukları takdirde bir müddet için sıkıntıdan kurtulabilirler. Bilindiği gibi düşeceği sıkıntılar ne olursa olsun, Batıklar safından ayrılmayacağım sarahatle bilmektedir. Amerika bir yandan Batılıların güvenliğini perçinlemeye yarayacak dolarların, diğer yandan iktisadi ve ticari konularda kendisine muhalefet partilerinden daha müsaadekar davranacağını sandığı iktidar partilerinin durumunu kuvvetlendireceğini de bildiği için askerî yardımının yarısını bu memleketlere tahsis etmiş bulunuyor. Yardımın geri kalan yarısı ise diğer NATO Devletlerine gidecektir.

Kongrenin durumu

Eisenhower idaresinin yeni bütçe tasarısının Demokrat ekseriyetin hakim, bulunduğu Kongre'de nasıl karşılanacağı kesin olarak bilinememektedir. Bilinen tek şey, tasarının Demokrat çoğunluğu gerçekten güç bir duruma düşürdüğüdür. Karşılarına denk bütçe ile çıkan Cumhuriyetçi idarenin isteklerini reddetmek, Demokratları, halk efkârı karşısında, tekrar açık bir bütçeye avdeti istemek gibi ağır bir töhmet altında bırakacaktır. Demokratlar vergilerde, önemli indirmeler istemektedir. Böyle bir indirme bütçede tekrar açık verilmesine yol açacağı gibi, ötedenberi Demokratlar tarafından taleb edilmekte olan bir takım askerî ve sınaî reformların yapılamamasına, arttırılması istenen dış yardımların tekrar eski seviyesine indirilmesine de sebebiyet verecektir. Oysa ki bunlar Demokratların istediği sonuçlar değildir.

Amerika'nın 1956 mali bütçesi hazırlanıyor
Dostlara da denk yardım

Yabancı memleketlere askeri yardım

Bütçenin Amerika Birleşik Devletleri dışında kalan Devletler ve bu arada Türkiye için taşıdığı en büyük özellik, yabancı memleketlere yapılacak askerî yardım faslının tasarıda kapladığı geniş yerdir. Yabancı memleketlere yapılacak yardım 1956-57 bütçe tasarısında 4,3 milyar dolar olarak tesbit edilmiş bulunuyor. Bu miktar yürürlükte olan bütçede yabancı memleketlere ayrılan yardım tahsisatından 100 milyon kadar fazladır. Bunun 3 milyar doları askeri yardım olarak dağıtılacaktır. Bundan başka, Başkan Eisenhower, Kongreden, kendisine 1956-57 mail yılı isinde 4,9 milyar dolar tutarında masraf taahhüdüne girebilmek yetkisinin verilmesini de istemektedir. Başkan mesajında "Bu yetki, demektedir, Hükümete, teslimi birkaç yıla ihtiyaç gösteren ve yabancı memleketlere yollanacak olan malzemenin siparişi için imkân verecek ve böylece askeri yardım programının devamlılığı sağlanmış olacaktır.".

bi gerek Kore, Pakistan ve Formoza, gerek Türkiye Batı dünyasının komünist blok karşısında bulunan son hudut taşlarıdır. Bu hudut taşlarının kuvvetli olması bütün Batı dünyasının selâmeti için elzemdir. Ancak Amerikanın bu yardıma girişirken Batı dünyasının selâmeti kadar kendi ekonomik ve ticarî çıkarlarını düşündüğüne de şüphe yoktur. Amerika bu memleketlerde, sadece Batı dünyasının güvenliği davasına inanmış değil- aynı zamanda Amerika'nın iktisadî ve ticarî endişelerine de tatmin edici cevaplar verecek Devlet adamları da istemektedir. Doğrusunu söylemek gerekirse ne Türkiye ve Pakistan'da, ne Formoza'da Batının güvenliği davasına inanmamış tek Devlet adamı yoktur. Türkiye ve Pakistan Batı bloku içinde yer almış ve bu yerlerini korkusuzca belirtmiş, Formoza da her bakımdan Amerika ile kader birliği yapmış memleketlerdir. Bu bakımdan Amerika, ne Türkiye ve Pakistan'ın, ne Formoza'nın, hangi partisi iş başına gelirse gelsin ve içine

Dulles'in itirafları

Geçen hafta Amerika Birleşik Devletleri ve bütün dünya efkarını yeni Amerikan bütçe tasarısı kadar, belki ondan fazla meşgul eden diğer bir mesele de Dışişleri Bakanı Foster Dulles'in Life dergisine verdiği beyanattı. Dulles, bu beyanatında, Amerika Birleşik Devletlerinin tam üç defa, Komünist Çin'i bir harp ile tehdit etmek suretiyle, üçüncü bir Cihan savaşının çıkmasına mani olduğunu ileri sürüyordu. Beyanat, gerçekten kolay anlaşılır cinsten değildi. Dul-

les "tam üçüncü bir cihan savası çıkmak üzereyken, diyordu, Kızıl Çin'i daha fazla ileri gitmemeye davet ettik. Eğer daha ileri giderse kendisine karşı harp açacağımızı söyledik. Bizim bu ciddi müdahalemiz Kızıl Çin'i üçüncü bir Cihan savaşına varabilecek kadar ileri gitmekten alakoydu." Dulles, eğer Kızıl Çin ileri gitmekte devam etseydi üçüncü bir Cihan savaşının sorumlusunun, bu Amerikan tehditleri üzerine, kim olabileceğini beyanatına ilave etmeyi unutmuştu.

Foster Dulles'a göre Dünya ilk tehlikeyi 1953 Haziranında atlatmıştı. O sıralarda Kore'de mütareke görüşmeleri yapılıyordu. Esasen yapılmasına zorla yanaştıkları mütareke görüşmelerini yarıda kesmek için, Kızıl Çinliler, Güney Kore Cumhurbaşkanı Syngman Rhee'nin Kuzey Koreye dönmek istemeyen esirlerin serbest bırakılması talebini fırsat bilmişler ve bu görüşmeleri yarıda keserek bir oyalama politikası takip etmeye başlamışlardı. Dulles "Eğer, Çinliler görüşmeleri çıkmazda tutmakta israr ederlerse, Birleşik Amerika'nın sadece savaşa tekrar başlamakla kalmayarak Mançurya'yı havadan bombalayacağım, Hindistan Başbakanı Nehru'nun aracılığı ile kendilerine bildirdik" diyordu. Bu tehdit, Dulles'a göre, hedefine varmış ve Kızıl Çin, yeni bir çarpışmada Amerika'nın kesin bir tavır takınacağım anlayarak, daha ileri gitmeye cesaret edememişti.

İkinci tehlike ise 1954 Nisanında atlatılmıştır. Bu sıralarda da Hindiçini'nin durumu son derece ağırdı. Dulles'e göre, Fransa Amerika'yı Hindiçini'de yardımına çağırmış ve Başkan Eisenhower ile Dulles Hindiçini harbine iştirake karar vermişlerdi. Bu karar gereğince Birleşik Amerika İngiltere ve Fransa Hindiçini'de müşterek hareket edecekler ve Kızıl Çin asîlere yardım ettiği takdirde, Çin'in güney üslerini atom silâhlarıyla bombardımana tutacaklardı. Başlangıçta destekledikleri bu kararı Fransa ve İngilterenin sonradan kabul etmeye yanaşmamış olmalarına rağmen, Birleşik Amerika'nın bu konudaki açık iradesi, Kızıl Çin'i Hindiçini harbini genişletmekten alakoymuş, Cenevre konferansı sırasında Fransa'nın durumunu kuvvetlendirmiş ve komünistlerin eline düşmesi muhakkak olan Güney Vietnam, Laos ve Kamboç'u kurtarmıştır.

Son ve en büyük tehlike 1954 sonbaharında geçirilmiştir. Dulles aynı taktiği o zaman da kullanarak, Formoza meselesinde, Birmanya Başbakanının aracılığı ile Kızıl Çin'e ayağım denk almasını aksi takdirde Kongre tarafından ezici çoğunlukla kabul edilen bir karara uygun olarak, Amerikan silâhlı kuvvetlerini Çin'e karşı kullanmakta tereddüt etmeyeceğini söylediğini açıklamaktadır.

Bu açıklamalar bütün dünya efkârında geniş akisler yaratmıştır. En önemli tepkinin de İngiltere'den geldiğini söylemeye lüzum bile yoktur. Geçen hafta çıkan İngiliz gazeteleri Foster Dulles'i tarihi değiştirmekle itham etmektedirler. İngilizlere göre Hindiçini meselesinde esasen Başkan Eisenhower de müşterek bir harekete geçilmesine taraftar değildi. İngiltere böyle bir müşterek harekete girişilmesini asla kabul etmemişti. Bunun için vazgeçmesi de bahis konusu edilemezdi. Basına göre, Foster Dulles, İngiltere ile Birleşik Amerika arasında bu konuda mevcut görüş ayrılığını ortaya atmak için Eden'in Amerika'yı ziyaret etmek üzere olduğu günleri seçmekle iyi etmemişti.

Dulles'in Hindiçini meselesi üzerinde yaptığı açıklamalar Amerikan Kongresinde de derin tepkiler uyandırmış bulunuyordu. Senatörlerin büyük bir kısmı, bu arada Demokratlar, Dulles'i, eğer şimdi söylediği sözler doğruysa, o zamanlar Kongre Dışişleri komisyonuna yanlış malûmat vermiş olmakla itham etmektedirler. Dulles'in, o günlerde, Dışişleri Komisyonunda yaptığı açıklamalarda Amerikan Hükümetinin Hindiçini harbine müdahale etmeyi düşünmediğini söylediğini hatırlardadır.

Son beyanlarından sonra, Foster Dulles'in esasen pek fazla olmayan prestiji büsbütün azalmış bulunuyor. Dulles, şu sıralarda, siyasi hayatının en zor ve çetin günlerini yaşamaktadır.

NE BEKLİYORLAR?

Eden ile Eisenhower'in Washington'da görüşmeye hazırlandıkları şu günlerde bütün dünya o müzakerelerin neticesine intizar ediyor. Ama, bekledikleri nedir ? İşte, Amerika'nın en büyük ajanslarından biri olan United Press Avrupa'nın mühim merkezlerindeki muhabirlerine bir anket yaptırmıştır. Alınan netice şudur:

Londra : İngiltere her şeyden önce Orta Doğu'da Arab-İsrail ihtilâfına son vermek üzere müşterek bir plânın tatbikini ve bu bölgeye Sovyet sızmasının önlenmesini istemektedir. İngiltere aynı zamanda, Birleşik Amerika'yı Milliyetçi Çin'e karşı daha fazla taahhüde girişmekten vazgeçirmek isteyecek, fakat Komünist Çin'in tanınması hususunda tazyikte bulunmayacaktır.

Paris : Fransa, İngiltere gibi Orta Doğu meselesine ehemmiyet vermektedir. Yetkili Fransız şahsiyetlerinin kanaatlerine göre, Orta Doğuda Sovyet nüfuzunu önlemek ve Filistin dâvasını halletmek İngiliz Amerikan programına bağlıdır. Fransa, Eden-Eisenhower görümelerinde, Fransa'nın reyi alınmaksızın, Hindiçini hakkında bir karara varılmasından endişe duymaktadır.

Bonn : Batı Almanya, iki büyük devlet adamının Orta Doğu meselelerinin önemi karşısında Almanya dâvasını ihmal etmelerinden endişelenmektedir. Batı Almanya siyasî şahsiyetleri, Washington ve Londra'ya, Yakın ve Uzak Doğu meselelerinin birinci plana alınmasını, fakat Avrupa meselelerinin de unutulmamasını hatırlatmaya çalışmaktadırlar.

Roma : İtalya, dört büyüklerin Cenevre konferansından sonra Sovyetlere kaptırıldığına inandığı propağanda üstünlüğünün tekrar Batılılara geçmesi için Eden ve Eisenhower'in kuvvetli bir formül bulmalarını beklemektedir. Bir Akdeniz memleketi olan İtalya Orta Doğu sulhünün muhafazası ile de alâkadar olmaktadır.

Amsterdam : Hollanda, Batılı büyüklerin dış siyaset meselelerindeki görüş farklarının giderilmesini istemektedir. Hollandalılara göre, Batılılar arasında görüş ayrılığı Moskova'nın propagandasına yarıyacaktır. Hollanda, iki büyük diplomat olan Eisenhower ve Eden'in, "harbin eşiği,, tabirinin Amerika dışında sebeb olduğu kötü propağandayı giderecek bir yol bulacaklarına inanmaktadır.

Stokholm : Batıya meyyal tarafsız bir devlet olan İsveç, neticeden pek ümitvar değildir. İsveç Orta Doğu ve Formoza meselelerinin hallini arzu etmekte, fakat çabuk hâl çaresi bulunacağını zannetmemektedir.

Lizbon : Portekiz Asyada huzursuzluk kaynağı olan Goa meselesiyle doğrudan doğruya alâkalıdır. Vashington görüşmelerinde bu meselenin ele alınmayacağını bilmekte, fakat Batılılara Portekiz - Hindistan ihtilafının da harbe sebeb olacağını hatırlatmaktadır.

Orta Doğu

Hammarskjold'un ziyareti

Geçen haftanın ortalarında Ankara müstesna bir ziyaretçiyi ağırladı. Önce İstanbul'da konaklayan ziyaretçi, Ankaraya geldiği zaman bütün devlet ileri gelenleri ile temaslarda bulunduğu gibi, Cumhurbaşkanı tarafından da kabul edildi. Bu ziyaretçi Birleşmiş Milletlerin Genel Sekreteriydi ve ismi de Dag Hammarskjold'dü.

İstanbul'da verdiği bir beyanata bakılacak olursa, Hammarskjold, 2

şubatta Hindistan'ın Banglore şehrinde toplanacak Asya ve Uzak Doğu Ekonomik Komisyonunun toplantısında bulunmak üzere yola çıkmış ve bu fırsattan faydalanarak Orta Doğu devletlerini de şöyle bir ziyaret etmek istemişti. Kahirede söylediklerine göre de, kendisi ne Orta Doğu meseleleri ile ilgili bir teklif getirmişti, ne de bu meseleler üzerinde görüşmeler yapacaktı.

Hammarskjold'ün bu sözlerini ihtiyatla karşılamamak çok zordu. Arap İsrail anlaşmazlığının gecen yıl içinde geçirdiği had safha sırasında Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin aracılığından söz edilmiş ve Hammarskjold'ün Orta Doğu devletleri başşehirlerine birer ziyaret yapması daha o zamanlarda kararlaştırılmıştı. Bu bakımdan, Genel Sekreterin gerek İstanbul'da, gerek Kahire'de söylediği sözlerin gerçeklere uygunluğu oldukça şüphe götürebilirdi. Hammarskjold Orta Doğu Devletleri başşehirlerinde önemli temaslarda bulunmak Üzere dünyanın bu nazik bölgesine gelmiş bulunuyordu.

Dag Hammarskjold
Siyasette 'H' modası

Dünyanın en nazik bölgesi

Orta Doğu'nun gecen yıl içinde dünya siyasetinin ağırlık merkezini teşkil etmiş olduğu okuyucularımızın malûmudur. 1955 ortalarına doğru tekrar alevlenmek istidadını gösteren Arap-İsrail anlaşmazlığı, Yunan taraftarlarının ölçüsüz ve aşırı hareketleri sonunda birden patlak veren Kibrisin Yunanistana ilhakı meselesi ve nihayet, Hasların dikkatini Orta Doğu üzerine çekmekte gecikmeyen eksik ve bozuk idareli Bağdat Paktı, bu bölgeyi geçen sene içinde, bütün dünya siyasetinin ağırlık merkezi yapmış bulunuyorlardı. Elbette ki Birleşmiş Milletler teşkilâtının Genel Sekreteri, Orta Doğu Devletlerinin merkezlerine yapmakta olduğu bir seyahat sırasında, bu meseleleri bahis konusu yapmazlık edemezdi.

Hammarskjold'ün, Ankarada bulunduğu sıralarda, Türk Devlet adamlariyle Kıbrıs meselesini görüşmüş olması tabiiydi. Çünkü Kıbrıs çıkmazı denilen sacayağının ilk iki ayağı İngiltere ve Yunanistan ise, üçüncü ayağı da Türkiye idi. Türkiye Londra konferansı sırasında gayet kuvvetli tarihi ve hukuki delillere dayanarak, adanın İngiltere hakimiyeti altından çıkması halinde, kendine iade edilmesini istemiş, ancak bu görüşünü kabul ettirmeye muvaffak olamamıştı, Adadaki Yunan çoğunluğu bu konferans sırasında olduğu kadar konferanstan önce ve sonra da dünya efkarının nazarında, Türkiyenin tarihi ve hukuki delillerinden daha ağır basmıştı. Dünya efkarının takındığı tavır karşısında adanın İngiltere'nin elinde kalması, onun elinden çıktığı takdirde de Türkiye'ye iadesi çok güç olacaktı.

ingiltere şu günlerde adanın kendi elinden çıkmasına rıza gösterir bir tavır takınmıştır. Bazı askeri üsleri elinde tutmak şartiyle Kıbrısta bir plebisit yapılmasına rıza gösterebileceğini ihsas ediyordu. Türkiye ise eski görüşünden ayrılmamıştı. Adanın el değiştirmesi halinde Türkiyeye iade edilmesi hususunda israr ediyordu. Zıt Yunan ve Türk tezleri herhangi bir şekilde telif edilemedikleri takdirde Orta Doğudaki Kıbrıs huzursuzluğu devam edip gidecekti. Ankarayı ziyareti sırasında .Hammarskjold'ün bu iki zıt tezi telif etmek imkânlarına dair görüşmelerde bulunmadığını ileri sürmek oldukça güçtür.

Hammarskjold nasıl Ankara'yı ziyaret ettiği sıralarda Kıbrıs anlaşmazlığına bir son vermek imkânlarını aramışsa, Kahire'yi ziyaret ettiği sıralarda da Arap-İsrail ihtilâfına sulhçü bir hal tarzı bulmak için zemini yoklamıştır. Esasen Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin asıl gayesinin bu olduğunu ileri sürmek de pek yanlış olmaz. Hammarskjold, Mısır'da yapacağı görüşmeler sırasında, hiç şüphesiz, Araplar ile İsrail arasında mevcut bulunan sınırlar ve Filistin mültecileri anlaşmazlıkları konusunu ele alacak ve bu anlaşmazlıkların Birleşmiş Milletler aracılığı ile müsbet bir hal tarzına bağlanıp bağlanamayacağını öğrenmeye çalışacaktır. Gene Hammarskjold'ün, Mısır idarecilerinden Bağdat Paktı karşısındaki Arap tutumu ve Demirperde gerisi Devletlerle imzalanan ticaret anlaşmaları hakkında izahat isteyeceğine de muhakkak nazariyle bakılmalıdır.

Mısır idarecilerinin Bağdat Paktı karşısındaki tutumlarım akla uygun bir şekilde izah etmeleri oldukça güç olacaktır. Mısır her türlü paktların aleyhinde bulunabilir. Fakat son günlerde giriştiği bazı hareketler bu konudaki Mısır görüşünün samimî olmadığım göstermektedir. Bu hareketlerden biri, bizzat Mısır'ın da Arap Devletleri arasında bir savunma paktı kurmaya çalışmış olmasıdır. Mısır'ın kendi aleyhindeki ikinci hareketi ise, son günlerde Bağdat Paktına katılmayı düşünen Ürdün'ün iç islerine yaptığı müdahaledirİngiltere'nin bu Devleti Bağdat Paktına çekmek için sarfettiği devamlı gayretlere mütenazır olarak Mısır da Ürdün üzerinde aksi istikamette bir baskı' icra etmiş bulunuyor. Bu baskılar semeresini vermiş ve Pakt aleyhtarı Ürdünlülerin yaptığı bir takım gösteriler sonunda bu küçük Arap Devletinin Bağdat Paktına katılması şimdilik bahis konusu olmaktan çıkmıştır.

Demirperde gerisi Devletlerle imzalanan iktisadi ve ticari anlaşmalara gelince, Mısır idarecileri, bu konularda Hammarskjold'a belki Bağdat Paktı konusunda verdiklerinden daha ikna edici izahlar verebilirler. Dünya pazarlarında Amerikan pamuğu ile rekabet edemiyen Mısır pamuğunun Batılılardan bir türlü temin edilemiyen silâh karşılığında demirperde gerisi Devletlerine satılması, gerçekten, Mısır için çok kârlı bir alış-veriş olmuştur. Ancak, böyle bir alış-verişin Orta Doğu barış ve güvenliğine ne kadar hizmet edebileceği sualinin Mısır idarecileri tarafından müsbet olarak cevaplandırılması hayli güç olacaktır.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Yeni Yıldız'ın Hukuk Müşaviri kıymetli avukat Burhan Apaydın'm davayı kabul ettiğini Gönül Baykan'a telefonla bildirdiğim zaman mağdur artist sevincinden bir ara cevap veremedi. Onun müdafaasını Burhan Apaydın üzerine aldığı halde korkuyordu. Popüler bir aktristin mahkeme koridorlarında görünmesi hiç de hoş bir hareket değildi. Buna rağmen kader onu hâkimin kararından evvel böyle bir mahkûmiyete maruz bırakmıştı.

İlk celse birkaç gazeteci ve birkaç meraklı ile geçti. Fakat ondan sonraki celseler hakikaten görülmeğe değerdi. İkinci Asliye Ceza Mahkemesinin önünde Gönül Bayhan sırasını beklerken flaşlar yanıp sönüyor ve başta İlhan Demirel olmak üzere Babıa'nin en kurt fotoğrafçıları Gönül'ün muhtelif pozlarını tesbit etmeğe çalışıyorlardı. Her zaman olduğu gibi kapının önünü dolduran kalabalık bir ara dalgalanıyor ve sonra mübaşirin tok sesi mahkeme koridorlarını teker teker dolaşıyordu:

— Gönül Bayhannn... Avukat Burhan Apaydınınnn...

Fotoğrafçılar, gazeteciler ve meraklılar birbirlerini ite kaka salona doluyor ve neden sonra Gönül Bayhan ile avukatı kalabalık arasından güç belâ içeri girebiliyorlardı.

Şahitlerin dinlenmesinde memleketimizin yegâne cezacı avukatlarından Burhan Apaydın birçok sualleri ile şahitleri terletiyor ve vakanın bir isnat, bir tertip oluşunu ispata yarıyacak delilleri Bizzat tanıkların ağzından toplamak istiyordu.

Gönül Bayhan, hemen hemen her celseya muhtelif elbiselerle geldi ve her celse ağladı. O ağladıkça flâşlar yanıp sönüyor ve Gönül bir taraftan ağlayıp, bir taraftan da fotografçılara poz veriyordu. Hele muzip İlhan Demirel flâşını bir türlü yakmıyor ve Gönül mendilinin ucunu göz pınarlarında tutarak öylece bekliyordu...

Şahitlerin dinlenmesi 3-4 celse sürmüş ve nihayet iş müdafaaya kalmıştı. Müdafaa günü İkinci Asliye Cezanın önü tam bir ana baba günü idi. Her kafadan bir ses yükseliyordu. Bazıları Gönülün mahkûm olacağını, bazıları ise beraat edeceğini söylüyorlardı.

Salon açılıp heyeti hâkime yerlerini aldığı zaman heyecan son haddine varmıştı. Söz Burhan Apaydınındı. Yerinden kalktı ve 3 saate yakın bir zaman süren bir müdafaa yaptı. Netice ne olursa olsun... İster Gönül Bayhan mahkûm, isterse beraat etsin, o an hukuk edebiyatında yeni bir sahifenin açıldığını görüyor ve bu hitabet örneğinden gurur duyuyordum.

Burhan Apaydın tanıklarının birbirini tutmayan ifadelerinden başlayarak bu dâvanın nasıl bir tertip eseri olduğunu uzun. uzun izah etti. Vakayı öyle neşterledi ve bütün açık kapıları o kadar güzel kapadı ki, hayran oldum. Bu şahane müdafaadan sonra herkesin yüzü gülmeğe başlamıştı. Gönül Bayhan bile ilk defa rahatlamış, içini ilk defa tatlı bir huzur doldurmuştu..

Mahkeme o gün karar vermedi ve duruşmayı son defa talik etti.

Ayın 13 ü, Gönül için bir dönüm noktası idi. 13 rakamının uğurlu veya uğursuzluğu o gün belli olacaktı. Hâkim kararı okurken Gönül ağlamaya başlamıştı. Nihayet birçok hafifletici sebeplerden sonra mahkeme Gönül'e 7 gün'hapis ve 31 kuruş para cezası verdi ve bu cezayı da bugüne kadar hiçbir suç işlemediği için tecil etti.

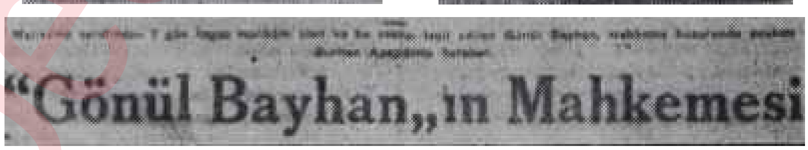
Tecil edildiğini ilk önce anlamayan Gönül ağlaya ağlaya dışarı çıktı. Avukat Burhan Apaydın kendisini tebrik ederek cezasının tecil edildiğini söyleyince resimde görüldüğü gibi kahkahalarla gülmeğe başladı.

Gönül Baykan'ın bu hayreti normal sayılamazdı. Fakat birden bire kendisini demir parmaklıklar arasında tasavvur eden bir şahsın, bir anda hür olduğunu işitmesini tasavvur ediniz. Bu büyük sevincin tesiri altında eğer Gönül kahkahalarla gülmüşse onu mazur görmeli ve bu hareketini tenkid etmemeli.

Yeni Yıldız bir sinema mecmuası olduğu için artistlerin iyi hareketleriyle olduğu kadar kötü taraflariyle de aynı derecede alâkalıdır. Müşkül bir duruma düşen Gönül Bayhan'ın dâvasını eğer hukuk müşavirimiz Burhan Apaydın kabul etmişse, sakın bu hareketimiz yanlış tefsir edilmesin. Yani biz, her mahkemeye düşen artisti müdafaa edeceğimizi ve ona kolaylıklar bulacağımızı İddia etmiyor ve bu bapta da herhangi bir taahhüde girmiyoruz. Gönül Bayhan bir artist oluşunu düşünmeli ve böyle gece yarıları pavyon pavyon dolaşmamahydı. Bu alandaki fikirlerimiz asla değişmemiştir. Yalnız emniyet mensuplarının hareketlerine alınan ve işi olduğundan çok büyütenlerin onu harcamamasını isteyen Yeni Yıldız Gönül Bayhan'a kolaylık göstermiştir. Bu çeşit dâvalar hiç bir zaman bir aktris için reklâm değildir. Bilâkis onun aleyhine olur ve olmuştur da. Ama Gönül gibi olanlar yok mu? Var. Onların da bu dâvadan biraz olsun ders almaları ve hareketlerini düzeltmelerini arzu ederiz. Bir sanatkâr, bir popüler artist, hiç bir zaman tam bir hürriyete sahip değildir. Tam, sereserpe bir hürriyet isteyen aktörün ve aktrisin her zaman başı belâya girer.

Artist ve avukatı

"Yegane cezacı avukatlarımızdan"

Gönül Bayhan'ın dâvası ve bu dâvanın neticesi havai bazı hanım ve erkek artistlerimiz için ders olmalı». dır. Zira onları müdafaa edecek bir başka Burhan ve Orhan Apaydın, ne çıkar, ne de bir mecmua herhangi bir ricada bulunur.

(Yeni Yıldız - İstanbul)

16 yaşında açık kumral saçlı, uzun ve dolgun vücutlu, ela gözlü, sempatik ve güzel bir kızım. Şiir, resim, spor, müzik ve sinemadan çok hoşlanırım. Lise talebesiyim. Arzu ettiğim tip : Uzun boylu, geniş omuzlu, açık kumral saçlı ve Liseyi bitirmiş olan erkek arkadaşların (YAPRAK FUNDA) rumuzlarına mektup yazmalarını rica ederim.

(Yeni Yıldız - İstanbul)

Ankara

Dini hasbıhal

Eğer geçen haftanın sonunda, perşembe akşamı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Ankara radyosunda saat 19,45 de yayınlanan dini konuşmayı kaçırdırazsa bütün hayatınızca yansanız yeridir. Gerçi aynı neviden konuşmaları her zaman dinleyebilirsiniz, zira eksik olmasın Diyanet İşleri Başkanlığı radyo dinleyicilerinin dini tenevvürü hususunda son derece dikkatlidir. Diyanet İşleri Başkanlığına bin tane kusur bulabilirisiniz; bir kusur bulamazsınız: dini konuşma saatlerini boş geçirmek! Ama gene de geçen perşembe günkü musahabeyi kaçırmamanız lâzımdı. Diyanet İşlerinin hatibi vatandaşların devlete karşı olan vazifelerinden bahsediyor ve Peygamber efendimize atfen öğütler veriyordu. Devlet! Bu, bütün mevzuların belki de en dünyevisidir. Ancak Hazreti Muhammed bir dinle beraber bir de devlet kurduğundan semavi mevzuların yanında dünyevi mevzulara da yer vermişti, vermemezlik edemezdi: Fakat o devleti hangi asırda kurmuştu? VII. asırda. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Ankara radyosu ise, neşriyatı hangi asırda yapıyordu? XX. asırda. Diyanet İşleri Başkanlığımız muazzam bir ekseriyeti müslüman olan milletimize geçen hafta perşembe akşamı saat 19.45'de devlete karşı olan vazifelerinin Hazreti Muhammed devrinde Arap yarımadasında yaşıyan kimselerin o zamanki devlete karşı olan vazifelerinin eşi olduğunu söyledi. İnsanın küçük dilini yutmaması imkânsızdı.

Politikayı nasıl tarif edebilirsiniz? Bu. vatandaşın devlet işlerine müdahalesi değil de nedir? Ona dini sokmak ise acaba dini politikaya karıştırmak, daha doğrusu dini politikaya âlet etmekten başka mana mı taşır? Evet, perşembe akşamki konuşmayı hakikaten dinlemeli ve birer müslüman olarak devlete karşı olan vazifelerimizin neler olduğunu öğrenmeliydiniz. Bu vazifeleri tek cümleyle ifade etmek kabildir. Hatip diyordu ki devlet idaresini tenkid etmeyin, fena da idare edilseniz susunuz, günahkârlara kapılıp itiraz sesleri yükseltmeyiniz, zira bu müslümanlığa yakışmaz.!

Tavsiye bu olunca, o dinî konuşmanın devletin radyosunda niçin yer bulduğunu anlamak insana hiç de zor gelmiyordu.

Diyanet sözcüsü Kemal Edip
Dinin politik sesi

Din ve devlet

Konuşma bir tek gaye taşıyordu: Müslümanlıkta devlet idaresini tenkidin caiz olmadığım kulaklara sokmak. Hatip bazı hadisler de okudu. Vatandaş büyüklerine, kendisini idare edenlere karşı son derece muti olmalıydı. Bazı münafıklar - insan Zafer gazetesini okur gibi oluyordu müslümanları ifsat etmeye çalışırlar, devleti tenkid etme yoluna saptırırlardı. Onlar müfsitlerdi. Sakın onlara kanmamak gerekirdi. Yoksa cehenneme gidildiğinin resmiydi. Hatip, devam eden idarenin fena olabileceği ihtimalini bilhassa belirtiyor, peygamber efendimizin o takdirde dahi itaati şart koştuğunu mütemadiyen tekrarlıyordu. Doğrusu istenilirse bunda hakkı da vardı. İdarenin fena olabileceğini söylemeliydi ki Demokrat iktidara faydalı olabilsin.

Hatibe göre Hazreti Muhammed kendisinden sonra devletin kötü ellere düşebileceğini, fakat hakiki müslümanların gene tenkitten uzak kalmaları gerektiğini bildirmişti. Bu emre XX. asırda uyulduğu takdirde demokrasi, seçmenlerin mütemadiyen iktidardaki partiye rey vermeleri manasına gelecekti ki konuşmanın bunu telkin için hazırlandığı böylece daha iyi ortaya çıkıyordu. Dünyaya nizamı veren Allahtı. Hatip bir aza öyle demeye getirdi ki sanki devletin idaresini tenkit etmek Allanın dünyaya verdiği nizamı tenkit etmektir. Büyüklerimiz her şeyi bizden çok dahalesi

T Ü R K

Bütçe Komisyonunda, Basın-Yayın bütçesi müzakere ediliyordu. Muhalefetin radyo baklandaki şiddetli tenkidleri arasında bir D.P. milletvekili de kalkıp radyolarımızda Türk musikisine ayrılan zamanın artırılmasını istedi. Bu milletvekiline göre Türk musikisine lâyık olduğu alâka gösterilmiyordu, gelişmesine engel olunuyordu. Vakit kaybetmeden bir Türk Musikisi Konservatuarı kurulmalıydı.

Hatibin Türk musikisi tabiri ile şimdiye kadar gelişme yolları yanlış bir istikamette arandığı için asırlarca geride kalan dar kalıplı, mahdut imkanlı şark musikisini kasdettiği anlaşılmıştı. Kendi milli bünyemizden doğan halk musikisi yanında kürdili hicazkarlı, acem aşiranlı bir fasıl bolluğu ile şark musikisini anlayanların bile dinlemeğe tahammül edemediği bir yığın piyasa şarkısı... İşte devlet radyolarından istenen bu idi.

Radyo dinleyicilerinin çoğu bu musikiyi yıllardan beri dinleye dinleye benimsemişti. Milli bünyemize has bir musiki olduğu için değil, sırf alışkanlıkla ondan zevk almaya bile başlamıştı. Şarklı kalıplara dayanarak bestelenmiş bu şarkılarla, beste ve güfte itibarı ile biç bir sanat değeri taşımayan piyasa musikisine sırf halkın çoğu bundan hoşlanıyor diye Türk musikisi adı vermek doğru değildi. Zira saf ve hakiki Türk musikisini ancak folklor müziğinde, halk türkülerinde, oyun havalarında bulmak mümkündü. Bu yavelerde değil..

Milli musiki

Her memleketin bir millî musikisi olduğunu da unutmamak lâzımdır. Norveç'ten, Finlandiya'dan İtalyaya, İspanyaya, Cenubi Amerika'ya kadar zengin mahallî musiki kaynakları bulmak her yerde mümkündür. Ancak Batı âlemi çok sesli müziğe yüzyıllarca evvel kulak vermiş, beynelmilel sanat cereyanlarına ve gelişmelerine sırtını dönmemiş; musiki sahasında da medeniyetin adımlarına ayak uydurabilen bir gelişmeye ulaşmıştır. Sanat dallarının malzemelerini daha ziyade millî kaynaklardan aldıkları inkâr edilemez. Lâkin bunları şekillendiren esaslar daha geniş bir sahadan gelmektedir. Diğer sanat dallan gibi musikinin değerini veya lüzumunu da milli veya coğrafi hudutlarda değil, beşeri esaslarda, insanın mânevi varlığında aramak doğru olur. Sanatsever onu sadece kulağına ses gelsin diye değil, has duyduğu için, ihtiyaç hissettiği için, hattâ kendisini dinlendirdiği veya düşündürdüğü için dinler. Nitekim çok sesli musiki de yüzyıllarca evvel bunu karşılıyacak duruma gelmiştir. Gene de her gün gelişmekte, yepyeni imkânlara sahip olmaktadır.

"Millî musikimiz ölüme mahkûm ediliyor" diyenlerin bunun sebeplerini armoniden mahrum şark musikisi tesirlerine saplanıp kalmamızda aramaları lâzımdır. Böyle bir endişe sadece millî musikimizin gelişemediğini düşünmekten ileri geliyorsa Batı dünyasının çok sesli musikisine şimdikinden daha fazla kulak vermek lüzumunu kabul etmek icap edecektir.

Tabiatiyle, bunu temin edebilmek için de her şeyden önce, halkımızın çok sesli musikiye alışmasını

ha iyi bilirlerdi. Susmalı ve itaat etmeliydik.

Bu tavsiyelerin VII. asırda bir mana ifade ettiğinde şüphe yoktur. Peygamber efendimizin büyüklüğü de buradadır. Bedevi araplardan öyle bir devletin ve o devlet yoluyla öyle bir medeniyetin temelini atmıştır ki kendisinden sonra asırlarca bu araplar kıtalara hakim olmuşlardır. Onları işin başında, devlet şeklinde idare edilmeğe alıştırmak için Diyanet işleri hatibinin söylediklerini söylemesi mutlaka lazımdı. Yoksa ne idare kalırdı, ne otorite... Ama o sözleri Türk milletine XX. asırda, hem de Atatürkün kurduğu Türkiye Cumhuriyetinin resmî radyosundan ciddi ciddi tekrarlatmak ve Türk milletine bunları müslümanlığın icaplarıymış gibi dinletmek Hayır! İşte kötü olan buydu. Politik maksadlarla dinin kullanılması diye ancak buna derlerdi. Demek muhalifler müfsitlerdi. Demek devletin idaresini tenkid edenlere kapılmamak gerekiyordu. Demek dinimizin icabı susup tasvip etmekti. Hatip dikkatle ilâve ediyordu: idare kötü bile olsa... Valilere itaat lâzımdı, kumandanlara itaat lâzımdı, büyüklere itaat lâzımdı. Perşembe akşamı Devletin radyosunda müslümanlık namına itaat tavsiyesinden geçilmedi. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan konuşmada bir isim eksikti. Menderesi tenkid etmeyin, İsmet İnönüye kapılmayın, o müfsittir, onun arkasından giderseniz cehennemde yanarsınız denmediği kaldı.

Dünya ve ahret

Ankara rodyosunun dini-konuşmaları, bir müddetten beri ahret işlerinin dünya işlerine pek fazla karıştırıldığı hissini veriyordu. Din yoluyla politik tavsiyeler yapmanın doğru olmadığı unutulmamalıydı. Hele bu Devleti Atatürkün kurduğu ve milletimizin ekseriyetinin Atatürk prensiplerine bağlılığı akıldan biç çıkarılmamalıydı. Cumhurbaşkanı Celâl Bayar bundan daha pek kısa bir zaman evvel Ankarada Tıp Fakültesini ziyaret etmiş, Atatürkün büstü önünde resimler çektirmiş ve Cumhuriyetimizin kurucusuna öven sözler söylemekte devam etmişti. Devletin başkam öyle konuşurken Devletin radyosunda aynı Cumhuriyetin vatandaşlarına bir VII. asır devletinin prensiplerini tavsiye etmenin manası neydi? Daha doğrusu bir manası var mıydı?

Peygamber efendimizin devrinde devletlerin kudret sahibi olmaları vatandaşların itaatkâr bulunmalarına bağlı görünebilirdi. O zamanki şartlar, muvaffakiyetin ancak öyle elde edilmesini de gerektirebilirdi. Bugün ise en iyi devlet idaresi şekli demokrasidir. Devletin radyosunda devlete itaatin değil, demokrasinin faziletleri övülmelidir. Zira ancak demokrasidir ki itaat ile tenkid hürriyetini nefsinde meczedebilmiştir. Bize lâzım olan da budur.

Hem Diyanet İşleri hatibi nefesini fazla yormasın. Bundan böyle bu millet başındaki idare kötü oldu mu onu mutlaka tenkid edecek düzelmeyince de değiştirecektir. Zira bütün müslümanlar bilmektedir ki eğer Peygamber efendimiz bu devirde dünyaya gelmiş olsaydı demokrat devlet adamlarının en mükemmeli olurdu.

MUSİKİSİ

sağlamak gerekiyor. Bu konuda en elverişli vasıta şüphesiz ki radyolardır. İşte radyolarımızda Batı musikisine fazla yer verildiği ileri sürülürken bir yandan da "acaba gerektiği gibi yer veriliyor mu?" diye düşünülmelidir. Ayrılan müddetin uzun veya kısa olması bir şey ifade etmez. Mesele bu müddeti en verimli bir şekilde doldurmaktır.

Dinleyiciler

Batı musikisi dinleyicilerini iki kısma ayırmak mümkündür: anlıyarak, zevk alarak dinleyenler ve batı musikisine alışmak için samimî bir alâka ile radyosunun başına oturanlar. İtiraf etmeli ki, yayınlar her iki nevi dinleyici için de tatmin edici olmaktan uzaktır. Tamamen keyfi bir şekilde hazırlanan programlarda ayni eserlerin tekrar tekrar, hem de icra kalitelerine dikkat edilmiyerek çalınması, buna mukabil büyük sanat değeri taşıyan pek çok esere yer verilmemesi dinleyiciyi radyosunu susturmaya teşvik etmektedir. Tesadüfen iyi bir eser çalınsa bile bunun tam bir anonsu yapılmaz. Mesela, Dvorak'ın La Minör keman konsertosunu LA Minörü bile doğru telâffuz edemeyen bir spiker takdim eder. Üstelik size kırk beş dakika kemanım dinleten solisti veya boca bir orkestrayı anons etmek zahmetine katlanmaz. Bazan eserin başında anons eder, sonunda tekrar etmeye lüzum görmez.

"İzahlı Müzik" adı altında tertiplenen programlar da bilgi vermekten uzaktır. Halbuki Batı musikisine yabancı olan dinleyiciyi bu sanat dalına alıştırmak en sade ve faydalı yoldan izahım yapmakla mümkün olabilecektir. Buna mukabil meselâ Ankara radyosunda "Büyük Senfoniler" diye bir programa tesadüf edilir. "Bakalım hangi büyük senfoniyi tanıyacağız" kabilinden bir ümide kapılan dinleyicinin alacağı izahat, falanca bestekârın şu asırda yaşadığı, şu sene öldüğü, çok büyük ve değerli eserler verdiği ve kudretli bir besteci olduğundan ibarettir. Bu geniş (!) izahatın sonunda metni okuyan şahıs "işte şimdi bestekârın bütün bu hususiyetlerini bir araya toplayan ikinci senfonisini dinliyeceksiniz" deyiverir. Hangi hususiyetlerini? Baştaki izahatta bunu bulmak mümkün olmamıştır. Eser de, ilk defa dinleyen bir kimseye fazla bir şey söylemiyebilir. "Anlamıyorum" veya "hoşlanmıyorum" diyerek dinlemekten vazgeçen ve düğmeyi çeviriveren dinleyici elbette yerden göğe kadar haklıdır.

Halbuki, mevzua hakikaten vâkıf olan selahiyetli şahıslar tarafından tertip edilecek programlar istenen neticeyi kolaylıkla sağlayabilirler. Yıllarca evvel cumartesi akşamları on beşer dakikalık, kısa. izahlı müzik programlarında Halil Bedii Yönetken'in, bir çok eserleri, herkesin anlıyabileceği bir dille izah ederek ,batı müziğinden hoşlanmadığını ileri sürenlere bile sevdirmesi mümkün olmuştur. Bu arada Smetana'nın "Moldau" isimli senfonik şiiri olgun ve programlı müziğin pek çok niceliklerini tanıtacak bir ifade ile takdim edilmişti.

İstanbul radyosu da bu tip programlara zaman zaman yer vermiştir. Ancak bunların hiç biri devamlı olmamakta ve kısa zamanda unutulup gitmektedir.

Batı müziğini en kolay tanıtacak vasıta şüphesiz radyodur. Fakat bu konu diğer yollardan da ciddiyetle ele alındığı takdirde iyi neticeler verebilir. Mesela, devamlı ve oldukça tatminkâr bir opera faaliyetinin bulunması, musikinin bu dalını Ankaralıların birkaç yıl evveline nazaran çok daha geniş bir kısmına tanıtmış ve sevdirmiştir. Senfonik konserlerin de daha istikrarlı bir şekilde ele alındığı takdirde aynı neticeye ulaşabileceği görülmektedir. Tabii ki sadece iki şehirdeki, Ankara ve İstanbul'daki faaliyetler çok sesli müziğe kolayca alışılabilmek için kâfi değildir.

Açılması istenen Türk Musikisi Konservatuarı şimdiye kadar elde edilen neticelerin dışına çıkamıyacak, Türk musikisini, Şark'ın tek sesli, dar kalıpları içkiden sıyıramıyacaksa bundan ne gibi bir fayda beklendiğini anlamak zordur. Mesele, musikimizin çok sesli sahada, armoni ile birlikte gelişmesini sağlıyacak bir yolun tesisidir. O halde batı müziği metodlan ile çalışacak bir konservatuara şüphesiz ki ihtiyaç vardır. Lâkin hepsinden önce de Batı musikisini halli imkânsız bir muamma değil, gerek umumi kültürü ve sanat zevkini artıracak, gerek Millî musikimizi tekâmüle eriştirecek kıymetli bir vasıta olarak telâkki etmeğe kendimizi alıştırmamız icap etmektedir.

Hayat, kaliteye bağlı olduğu zaman - Sguibb itimad edebileceğiniz bir isimdir.

Ambalaj üzerinde basit bir numara - fakat bu numara, birçok mütehassıs teknisyeni... İlaçlar için, dünyanın öbür yarısına uzanan 8000 kilometrelik bir yolculuğu... bitmek tükenmek bilmez kalite kontrolü testlerini ifade eder.

Zira her Squibb ambalajında mevcut kontrol numarası, şifin için bir garanti - her Squibb müstahzarının, nerede imâl edilirse edil. sin, daima aynı evsafı, safiyeti ve müessiriydi haiz olmasını temin eden bir garanti . teşkil eder.

Dünya üzerindeki bütün diğer Squibb Laboratuvarlarında olduğu gibi İstanbuldaki yeni Squibb müstahzarları bütün imalât safhaları esnasında, gayet sıkı kontrole tabi tutulur. En kat'i testler, iptidai maddelerin fabrikaya girişlerinden mamul halde fabrikadan çıkışına kadar her Squibb müstahzarının. Amerika Birleşik Devletlerinde, New Jersey New Brunswick'teki Squibb merkez laboratuvarlarınca vaz'edilen yüksek Squibb standardlarına uygun olduğunu göstermelidir.

Bu yüksek kalite kontrolünü temin etmek üzere Squibb'in İstanbul Laboratuvarındaki tecrübeli Türk teknisyenleri, 8000 kilometre uzakta New Brunswick laboratuvarında çalışan tecrübeli Amerikalı teknisyenlerin kullandığı aynı formülleri, aynı iptidai maddeleri kul. lanır, aynı tahlil ye muayeneleri tatbik ederler.

Ve çifte bir emniyet sağlamak . çifte bir kontrolden geçirmek - maksadile İstanbul Laboratuvarı, tekrardan iyice muayene edilmek üzere Birleşik Devletlere uçakla ilâçların nümunelerini gönderir. Bir ilaç, önceden vaz'edilen Sqlbb standardlarına uymadığı takdirde- kabul edilmez, piyasaya çıkarılmaz.

İstanbulda- yeni Squibb laboratuvarının tesis edilmesile, bu gün doktorunuz ve eczacınız bir zamanlar yalnız Birleşik Devletlerden gelen, aynı Squibb ilâçlarını şimdi daha çabuk, daha kolay ve daha bol miktarlarda temin edebilmektedirler.

Bugünün yeni ilaçları çocuğunuz için daha uzun bir ömrü ifade eder.

«Kontrol» numarası dünyanın her tarafında imal edilen her Squibb müstahzarının tarihçesini veren bir analı* tardır. Kullanılan maddelerin nereden geldiğini, ilâç üzerinde kimlerin çalıştığını ve hangi testlerin yapıldığını anlatır. Milyonlarca kontrol numarası ve bunlara ait mufassal' raporlar Birleşik Devletlerde esas Squibb Laboratuarların-

daki özel bir kütüphanede saklanmaktadır.

Squibb Penisilin tabletle* rinin imali esnasında 85 kontrol testi yapılmaktadır. Squibb müstahzarları, en kat'i kimyevî, fizikî ve mikrobiyolojik muayenelerden geçmeden dünyanın hiçbir yerindeki hiçbir Squibb Laboratuarından piyasaya çıkarılamaz. Doktorunuz sizin için bir , Squibb ilâcı yazarken, muayene edilmiş, kalite kontrolü yapılmış ilâçlara itimad edebileceğini bilmektedir.

Terbiye

Baleye hazırlık

Dört yaşındaki küçük Mine o sabah telâşlı idi. Annesinin peşini bırakmıyor:

"— Haydi anne, diyordu, okula geç kalacağız. Hem bak, ben vazifemi de yaptım."

Mine elindeki kâğıda birkaç nota karalamış, bir de ev resmi yapmıştı. Notaları göstererek:

"— Bunlar ta-te, Tafa, Tefe dedi, bu da onların oturdukları ev.. Biliyor musun, kaçmasınlar diye, anneleri, bu yaramaz çocukları birbirlerine bağlamış.."

Biraz sonra, Mine telâşlı adımlarla Konur sokağına giriyordu.

Aynı saatte, aynı sokakta birçok heyecanlı küçük kız vardı. Ellerinde sıkı sıkı vazifelerini tutuyorlardı.

Ankaradaki birkaç bale mektebinden bir tanesi de Konur sokağındaki "Fenmen Bale Okulu" idi. Son senelerde, bizde de Avrupada olduğu gibi, bu mekteplere rağbet artmıştı. Bazı anneler çocuklarını bu mekteplere gönderiyorlardı. Hattâ kendileri de gidiyorlardı. Fenmen Bale Okulunda en küçük talebe dört yaşında idi. En büyüğü ise (Bayan Fenmen, pek ifşa etmek istememişti ama) rivayete göre altmışına yakındı..

Bazıları duyunca gülüyorlardı. Koca kadınların, tombul, hattâ şişman kadınların bale mekteplerinde ne işleri vardı? Gayeleri balerin olmak değildi tabii.. Bir çoğu zayıflamak için hareketler yapıyordu, diğerleri de"Dalcroze metodu" ile, ahenkli hareket kabiliyeti kazanmaya çalışıyorlardı. Ahenkli hareket etmek bir kadın için muhakkak ki çok cazip bir şeydi. Hem de ahenkli hareketin insanın maneviyatı üzerinde çok müsbet bir tesiri vardı.

Bale dersi

Ahenkli vücut için.,

«Dalcroze metodu>>nedir ?

Dalcroze metodu, ayni ismi taşıyan Cenevre Konservatuarı solfej öğretmeni tarafından ortaya atılmıştır.

Dalcroze çocuklara solfej dersi verirken büyük güçlüklerle karşılaşıyordu. Onlara hem kolay, hem de cazip şekilde solfeji öğretmek için acaba ne yapabilirdi, Düşündü ve solfeji, vücut hareketleriyle tatbik ettirmek fikrine saplandı. İlk denemeleri, büyük bir muvaffakiyetle neticelenmişti, Çocuklar dersi seviyorlardı. Zevkle ve çabucak öğreniyorlardı. Böylece Dalcroze metodu, yeni fikir ve bedenin koordinasyon halinde çalışmaları prensibi ortaya atılmış oldu.

Hareket üç mühim unsurdan teşekkül ediyordu. Zaman, mekan ve enerji.. Müzikli hareket insana bunları şuurin kullanma kabiliyetini kazandırıyordu.

Meşhur İsveç Jimnastiği bile, son zamanlarda bu metodla tatbik edilmeğe başlamıştır. Ezbere, yani düşünmeden yapılan hareketler ne kadar muntazam olursa olsun bir şey ifade etmiyordu. Herhangi bir Jimnastik hareketini-yapan insan, mütema-

Ben Bir Diktatör müyüm?

Jale CANDAN

Töhmet altındayım. Kendimi müdafaa edeceğim.

Geçen akşam ailece oturuyorduk. Gün bitmişti. Tabii vazifeler de. Çok zaman yaptığımız gibi, bize ait hadiseleri tatlı tarafından tahlil ediyorduk.

Onbir yaşındaki oğlum, birdenbire:

"— Darılmayın anneciğim, dedi, siz bir diktatörsünüz!"

Hücum o kadar beklenmedik yerden gelmişti ki, şaşırdım ve bir köşede, sakin sakin gazetesini okuyan kocamın müdahalesini bekledim. Kocam müdahale etti ama bu beni müdafaa etmek için değildi. Adeta sevinçli bir sesle:

— Her kadın bir diktatördür oğlum, dedi.

Darbe şiddetlenmişti Yerde, bebeği ile oynayan kızıma baktım, ondan medet umuyordum. O ise kahkahalarla gülüyordu. Diktatör olmak hoşuna gitmişti.

İlk hissettiğim şey doğrusu öfke oldu. Fakat karşı taraf kuvvetli görünüyordu. Birleşmişlerdi. Kendimi toparlayıncaya kadar sustum.

Bu zaman zarfında kullanacağım taktiği hesaplıyordum. İlk safhada munis olmaya karar verdim. Mukabil hücuma geçebilmek için maksatlarını öğrenmeliydim.

Şikâyete göre, herşeye müdahale ediyordum. Evin idaresi bana verilmişti ama nihayet çocuklara muayyen haklar verip, vazife taksimi yapıp herkesi kendi sahasında serbest bırakmam icap ederdi. Meselâ çocuklar saat beşe kadar bahçede mi oylayacaklardı, bu zaman zarfında mütemadiyen camdan kafamı uzatıp tenbihlerde, tavsiyelerde bulunmam lüzumsuzdu. Çocuk üşürse pekâlâ ceketini istiyebilirdi. İstemezse belki hasta olurdu ama, ben karışınca sanki hiç hastalanmıyor muydu?

Üstelik bazan tavsiyelerim isabetsiz oluyordu. Dışarda hava değişikti, İçerdeki gibi değildi. Gündelikçi kadına da karışıyordum. Camları ille benim dediğim gibi silmesini istiyordum. Halbuki o, sade temizlemekle mükellefti. İyi silmezse ihtarda bulunabilirdim. Ama camları ne şekilde temizliyeceği bana alt bir iş değildi. Gerçi ben evin hanımı idim ama, o da yirmi senedir camları temizliyerek hayatını kazanıyordu. Bu işte ihtisas kesbetmişti. Ben her işi, aynı derecede iyi bilemezdim.

Modern ve sıhhî tavsiyelere göre hazırladığım yemeklere diyecek yoktu ama, vitaminin bile fazlası fazla idi.

Ta hürriyet bahsi? Evdekileri en çok sıkan bu idi. Canım, insanın gazetesine bile rahat yoktu. Kocam gazetesini okurken ya onu lafa tutuyordum ya başka bir icat çıkarıyordum, ya da ihmal edildiğimi ileri sürerek, can sıkıntısı tezahürlerinde bulunuyordum. Hepsi de evde bir tazyik havası yaratıyordu..

Söylediğim gibi, bütün bu isnatları sabırla dinlemeye karar vermiştim. Zaman zaman çok zorluk çektim. Fakat bunda muvaffak oldum. Niyetim, onlara bazen hak verir gibi görünmek ve bu arada ithamların zayıf taraflarını bularak, zamanında mukabil hücuma geçmekti. Fakat ne oldu, bilmem, oynadığım role mi kapıldım? Onları dinlerken, baktım, umumiyetle haklı idiler. Kısaca:

"— Evet, dedim, galiba dediğiniz gibi yapsak daha iyi olacak. Fakat.."

Fakat saat bir hayli ilerlemişti, çocuklara ellerini yıkayıp sofraya oturmalarını ihtar ettim. Kocama da artık gazetesinden ayrılması lüzumunu hatırlattım. Çünkü yemek hazırdı.

Şimdi size sorarım : ben bir diktatör müyüm?

diyen başka şeyler düşünebilir. Meselâ, o gün sinemaya gidip gitmiyeceğini, yeni yaptırdığı bir elbiseyi, günlük bir hâdiseyi.. Halbuki Dalcroze metodu insanın yalnız bedeni ile değil fikri ile de hareket etmesini ve ahenkli hareket etmekten başka hiç bir şey düşünmemesini öğretmektedir.

Bu metodu öğrenen büyüklerde adele kabiliyeti az, buna mukabil fikri kabiliyet fazladır. Çocuklarda vücut derhal hareketleri kapmaya hazırdır. Fakat fikir bunda zorluk çeker. Her iki halde de fikir bedene veya beden fikre yaklaştıkça muvaffakiyete ulaşılmış olur.

Dalcroze metodunun "tik" li çocukların tedavisinde kullanılan bir şekli de vardır. Musiki vasıta edilerek bedende deşarj yapılır ve çocuklar böylece sabit fikirlerinden uzaklaştırılır. Tedavi oldukça uzun sürmektedir. Fakat sabırla hareket etmek şartı iler muvaffakiyet ihtimali yüzde doksandır.

Dalcroze metodu Fenmen Bale Okulunda, Cenevre de ihtisas yapmış olan Bayan Neriman Decan tarafından tatbik edilmektedir. Çocuk bahçesi adı verilen bir sistemle çocuğun bazı insiyaki hareketleri kafasını da işleterek intizam içinde yapması sağlanmaktadır.

Çocuk bahçesi

İşte küçük Mine'yi ve arkadaşlarını her perşembe sabahı Konur sokağına koşturan şey bu idi. Mühim şeyler öğreniyorlar, baleye hazırlanıyorlardı. Fakat hiç biri, bir şey öğrendiğinin, ders yaptığının farkında değildi. Onlar hakikaten, bir çocuk bahçesine gidiyor gibiydiler. Hususi bale elbiseleri bile yoktu. Gündelik kıyafetleri ile el ele tutuşuyor, koşuşuyorlardı. Yalnız, Neriman öğretmen piyanoda idi. Onlar hergünkü oyunlarını müzikle oynuyor, müzikle koşuyor, müzikle duruyorlardı. Müzikle hayalleri de işliyordu. Çünkü Neriman öğretmen onlara mütemadiyen cazip masallar anlatıyordu. Notaları öğrenmeye başlamışlardı bile.. Ama onları kara şekillerden ibaret dersler olarak bilmiyorlardı. Onlar için nota yoktu: Ta vardı, tate vardı, tafa tefe vardı. Bunlar sevimli birer masal çocukları idi sanki.. Onlarla beraber koşuyorlar, onları tahayyül ediyorlardı ve onları seviyorlardı.

Çocuk bahçesi sistemi tatbik edilirken, çocukların istidatlarım keşfetmek, karakterlerim ve bazı arızalarını tesbit etmek mümkündü. Çünkü çocuk, oyun sırasında kendisini tamamiyle bırakıyor ve iç âlemini tamamiyle meydana koyuyordu.

Fenmen bale okulu

Yetiştiriyoruz !

Bir gün, şöyle bir hâdise oldu. Neriman öğretmen, her zamanki gibi çocuklara renk renk cazip sopalar dağıtmıştı. Çocuklar bu sopaları birbirine vurarak müziğe refakat ediyorlardı. Fakat Neriman öğretmen, aynı zamanda odanın bir kösesine de, aynı şekilde cazip bir yığın tenis topu koymuştu. Müzik durunca, çocuklar ellerindeki sopaları odanın Öbür kösesine bırakıp topları alacaklardı. Müzik durunca bir hereümerç başlıyordu. Dr. Bahtiyar Demirağ'ın şirin kızı bulunduğu yerden sopaları öbür köşeye fırlatıp hemen topun birini kapıyordu. Yani fazla yorulmadan, aklını kullanıyordu. Ama küçük Deniz daha da açıkgözdü, sopaları hiç bırakmadan topu kapıp emniyete alıyor sonra ağır adımlarla sopaları yerine götürüyordu. Bazıları disipline riayet ediyorlardı, koşa koşa Önce sopaları götürüyor sonra koşa koşa toplarını alıyorlardı. Fakat bir küçüp Zeynep vardı ki, ihtimal malım biraz fazlaca seviyordu: Sopalarım bir türlü gelişigüzel bırakamıyordu. Gidiyor, kimsenin göremiyeceği bir kenara saklıyordu ve daima en son topu o alıyordu.

Annelere ceza

Fenmen okulunda çocuklar hiç azar işitmiyor, hiç ceza görmüyorlardı ama anneler için, aynı şeyi söylemek kabil değildi. Onlar devamlı surette cezalı idiler. Çocukların sesini duyuyor fakat onları seyredemiyorlardı. Bu, onlara yasak edilmişti. Çünkü annelerinin yanında çocuklar daha az dikkatli oluyorlardı. Arada sırada kaçamak yapan anneler vardı tabii.. Fakat ara kapıda, anne başları çoğalır çoğalmaz, Bayan Fenmen bir kere başını çevirip bakıyordu. Tabiî bu, annelerin yerlerine dönmelerine kâfi geliyordu.

Yalnız onlar da, boş vakit geçirmiyorlardı. Cezalıların odasında tatlı bir sohbet vardı. Eller de boş durmuyordu. Anneler, çocukları beklerken, örgü örüyor, dikiş dikiyorlardı ve alış-veriş mevzuunda birbirlerine çok faydalı tavsiyelerde bulunuyorlardı. Zaten onlar üç saat de olsa beklemeğe razı idiler. Çünkü hepsi de, zarif hareketli kızlar istiyorlardı.

Dersin bitmesine on dakika kala, Bayan Fenmen çocuklara hakiki bale hareketleri Öğretiyordu. Bu dersin en ağır kısmı idi ve çocuklar bütün ciddiyetlerini, takınıyorlardı.

Kızların içinde bir nazar boncuğu tek bir oğlan çocuk, küçük Ali vardı. Ders, Bayan Fenmen ile onun karşılıklı bir reveransı ile sona eriyordu.

Moda

Şıklığın iç yüzü

Şıklık muhakkak ki, temizlik ve çamaşırlar ile başlar. Bugün büyük terziler hususî modelleri için hususi kombinezonlar, hususi iç etekleri, hususi korseler ve hususi sütyenler yaptırmaktadırlar. Öyle elbiseler vardır ki, ancak husus! çamaşırlar ile bir mâna kazanırlar. Öyle iç eteklikleri vardır ki, üzerine giyilen eteklikten çok daha emekle ve itina ile meydana gelmiştir. Bundan başka bütün elbiselerde sütyen ve korselerin mühim rolünü bilmiyen de yoktur.

Çamaşırlarda yenilik

İşte yeni ilkbahar modasına doğru giderken Parisin şöhretli terzileri büyük çamaşır evleri ile yakın bir irtibat kurarak siparişlerine başlamışlardır. Bu siparişlere bakarak, moda hakkında fikir yürütenler de mevcuttur. Meselâ Fath yeni modelleri için, göğüsleri iyice yukarıya kaldıran, kadına dolgun bir gerdan veren, eflâtun dantelli kombineler ısmarlamıştır.

Dayanmıyan çoraplar
Dayanabilir misiniz ?

Zaten çamaşır modasında en mühim rolü oynıyan bu sene kombinelerdir. Sütyen, korse ve zengin bir kısa dantel etek. İşte bütün bunlar bir arada olunca, iç çamaşırına kombine adı verilmektedir. Kombineler kadının vücudunu dört bir taraftan sıkı sıkı hapse almaktadır. Öyle ki belde biterek, beli kalınlaştıran veya beli de içine alarak kadının sırtını dolgunlaştıran korseler tamamiyle demode olmuştur.

Kombinelerin bir hususiyetleri de sıkı bir "takım korse" vazifesi görmekle beraber, şıklıklarını muhafaza etmeleridir. Çünkü bu takmaların korse ve sütyen kısımları gayet dayanıklı bir dantelle kaplanmıştır.

İlkbahar modası için yapılacak ilk hazırlıklar güzel bir korse ve güzel çamaşırlarla başlamalıdır.

Yorgun kadınlar için

Mütehassıslar, yorgun kadınlar için yeni çamaşırlar düşünmüşler: Bir pakette on iki adet çamaşır takımı! On ikisi de ayrı ayrı renklerde.. Soluk pembelerin, uçuk mavilerin yanında vizon renginde olanlar, saman sarısını andıranlar, eflâtunlar, en değişik yeşiller, emprimeler..

Yorgun, bezgin, çok işi olan kadınlar sabah yatağından kalkıp dolabından değişik renkli bir kombinezon çıkarıp giyerse maneviyatı düzelir, enerjisi artarmış.. Ruhiyatçıların ticaret erbabı ile işbirliği böylece başlamış bulunmaktadır.

Antika çamaşırlar !..

Naylon çamaşırlar, naylon tüller gerek sağlamlık gerek zerafet bakımından dünyayı sarmış vaziyettedir. Fakat asil bir kraliçenin, elle işlenmiş ince çamaşırın yerini, hiç bir zaman alamamıştır. Bugün, dünyanın her yerinde, kadınların en çok rağbet ettikleri şey muhakkak ki naylon çamaşırdır. Fakat anlayan bir kadına anlayan bir insan kıymetli bir çamaşır hediye etmek isterse, bu ancak ince bir el işi çamaşır olabilir. Bu hediye artık antika sayılmaktadır. Bu sebeple de kıymeti gün geçtikçe artmaktadır.

Bizde naylon salgını

El işi işleyen bunca kızımız varken ve el işlerinin kıymeti ortadayken vitrinleri hâlâ ateş pahasına satılan naylon çamaşırların süslemesine şaşmamak kabil midir? Kadınlarımız diğer memleketlerde harcıâlem bir meta halim gelen naylona avuç dolusu para ödiyerek sahip olmaktan vazgeçemezler mi ? Zaten bu aşırı naylon merakı bir çok erkeklerimizin kanını başına çıkarmaktadır. Bir çok büyük şehirlerde kadınların müsrifliği modaya düşkünlüğü şikâyet mevzuu haline gelmiştir. Naylon kelimesi de adeta bu moda düşkünlüğünün ve israfın sembolü olmuştur. Halbuki şu ateş pahasına satılan naylondan vazgeçebiliriz.

Naylon çorap memleketimize ilk geldiği zaman ince çorap giymek zorunda olan kadınlar âdeta bayram ettiler. Çorap derdi, çorap üzüntüsü bitmiş gibi idi. Karaborsadan çiftini yirmi beş liraya ilk çorabı alanlar tam bir sene başka çorap almadılar. Gene de çorapları kaçmadı. Giyilmekten eskidi, soldu. Fakat şimdi çifti on liraya alınan naylon çoraplar bazan daha ayağa giyilirken kaçıyor, en çok dayananları bile on, on beş günde eriyip gidiyor. Naylon çorap ancak sağlam olduğu için bir kıymet ifade edebilirdi. Yoksa kadınlar ondan memnun değildi. Zira naylon çorap bacakları sarmaz, pot yapar. Fakat ne çare ki piyasada naylonların yerini tutacak çorap yoktur.

Naylon çamaşır için de aynı şeyleri söylemek kabildir. Vaktiyle, hemen her mahallede krep saten, krep birman üzerine gayet güzel ve o derecede de ucuza mal olan çamaşırlar işleyen kadınlar bulunurdu. Bu sırada kadınlar bir de keşifte bulundular: Kilis kumaşları.. Bunlar gayet ucuz, gayet dayanıklı idiler. Manzaraları da tatminkârdı, hattâ şık duruyorlardı. Bir kusurları vardı; Yalnız beyaz renkte idiler. Fakat rağbet artınca bu kusur giderildi. Birden bire piyasayı renkli Kilis kumaşları sardı. Hem is işleyenler, hem işletenler memnundu. Bu kumaşlardan cici ve pratik kombinezonlar, zengin iç eteklikleri yapmak kabildi. Fakat.. Kilis fazla rağbete dayanamamıştı. Birden şımardı. Senelerce dayanan taş gibi kumaş hafif, nahif bir şey oldu. Elle tutulurken koptu, durdukça tüylendi, iğne batırdıkça attı. İş işleyenler de hem onu, hem krep satenleri ve krep birmanları reddettiler.

İşte bunun içindir ki, o ateş pahasına satılan naylonlar ehvenişer addedildi. Bir kere para veriliyordu ve alınan mal hiç olmazsa bir müddet dayanıyordu. Avrupa da Amerikada her fiata bol bol naylon mevcuttu ve ince işli ipek çamaşırlar lüks addediliyor ama orada bir şey rağbet bulunca mükemmelleşiyor ve güzelleşiyordu. Bugün naylon sanayiinin yanı başında ipekliyi andıran, itina ile işlenebilen buruşmaz bir nevi pamuklu imal edilmeye başlanmıştır. Bize gelince o canım ipeklilerimiz günden güne bozuluyor ve kullanılmaz hale geliyor.

Avuç dolusu para vererek aldığı çamaşırın birkaç gün içinde kullanılmaz hale geldiğini görmek kadınları naylon eşyaya rağbete sevketmiştir. Erkeklerin şikâyet ettiği "naylon hastalığı" nın sebebi budur.

Kadınlara soracak olursanız, onların istediği muhakkak naylon değildir. Onlar, ipek fabrikalarımızdan sağlam ve kaliteli çamaşırlık kumaş bekliyorlar. Bir de çorapçılardan sağ-

Naylon çamaşır
Oh ! Oh! Oh !

KIŞ GELDİ ...

Yağ Değiştirme Zamanı Şimdidir

SHELL X-100 MOTOR OIL

KIŞIN yaza nazaran daha ince bir motor yağı kullanmalısınız. Arabanız için en uygun kalınlıkta **SHELL X-100 MOTOR OIL** yağını seçiniz. Unutmayınız ki **SHELL X-100 MOTOR OIL** yüksek kaliteli temizleyici ve koruyucu bir yağdır. Motorunuzu temiz tutar ve aşınmasının en mühim amili olan asitten mütevellit paslanmayı önler.

Ucuz yağlar arabanızı mahvedebilir... Arabanızın kıymeti ucuz yağ kullanmakla sağlıyacağınız küçük ekonomiye nazaran çok üstündür.

ŞUNLARI UNUTMAYINIZ

1. *Otomobil, Traktör veya Kamyonlarınızda daima EN YÜKSEK KALİTELİ yağ kullanınız.*

2. *Muayyen zamanlarda motor yağını değiştiriniz.*

İHTİYATLI OLUNUZ!
MALINIZI KORUMAK İÇİN

T İ Y A T R O

Ankara

Tiyatro festivali

Nur Bartu yumruğunu masaya vurdu: "Bu kadarı da fazla, olmaz bu kadar.." diye söylendi ve yazıyı getiren hademeye iade edip, "al götür, imzalamıyorum" dedi. Nur Bartu'yu sinirlendiren o kağıtta bildirildiğine göre: Opera bölümü rejisörü Aydın Gün ile Operadan Azra Kunt (sabık Çaplı) "mesleki tetkikler" de bulunmak üzere altı ay müddetle Avrupa seyahatine gönderilecekler, maaşlarından başka biner lira yol parası ve biner lira da zaruri masraf karşılığı olarak munzam ücret alacaklardı. Eşlerinden yeni ayrılmış bulunan bu iki sanatkârın operamızın en faal devresi içinde, altı aylık bir müşterek "tetkik" seyahatine gönderilmelerini Yönetim Kurulu azası Nur Bartu tasvip ve imza etmemişti.

Gene geçen hafta içinde Ankara garına gelen yolcu trenlerinden birinden bir yabancı indi. Etrafına bakındı, ellerinde çiçeklerle kendisini karşılamaya gelen kadın-erkek, kalabalık bir sanatkar topluluğunu aradı. Fakat aksi gibi o gün gar çok tenha idi. Başka yolcuların bile tek tük karşılayanı vardı. Garip yabancının yanına bir başka yabancı yaklaştı ve kendisine Almanca hitabederek "Hoş geldiniz" dedi. Yeni gelen yabancı Devlet Tiyatrosunun Don Juan operasını sahneye koyması için memleketimize davet ettiği rejisör Heinz Arnold idi. Kendisini karşılayan tek insan da, gene memleketimizde misafir bulunan dekoratör Ulrich Damrau'dan başkası değildi. Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğü ne bir temsilci göndermiş, ne de bir sanatkârımız zahmet edip gara gitmişti. Daha Ankaraya attığı ilk adımında böyle bir istiskalle karşılaşmak misafir rejisöre çok ağır gelmişti. Bununla beraber iyi niyeti sarsılmış değildi. Kendisine bir oda bulundu. Odası hiç de rahat değildi. Rejisör bu yüzden gece yarısı kendine başka bir otel aramak zorunda kaldı. Ertesi sabah da işe başlamak üzere Operaya geldi.

Misafir rejisör son derece naziktı; ama bizimkiler?...

Devlet Tiyatrosu Umum Müdürü ortada yoktu; İstanbulda olduğu anlaşıldı. Don Juan operasının baş rolünü oynayacak olan Orhan Günek tiyatroda bulunamadı; bila müddet Avrupaya gitmiş olduğu öğrenildi.

Koro toplanmamıştı; henüz hiç çalışmadığı belli oldu. Orkestra üyelerine ise, henüz partisyonlar bile tevzi edilmemişti.

Nazik rejisör, muhatap olarak karşısına çıkan Umum Müdür sekreterinden özür diledi ve "Don Juan provalarında nezaretime lüzum hasıl olursa bana bildiriniz, kendi paramla tekrar gelirim" dedi, memleketine döndü. Bu seyahat için Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğü 3500 mark mukabilinde döviz almıştı.

Azra Kunt (Çaplı)
Peşin balayı

Opera rejisörü Vedat Gürtenin istifasının sebebi şu idi: Koro kadrosunda bulunan Müjgan Kutucuoğlu, solist kadrosundaki bir çok sanatkârla imtihana hazır olduğunu bildirmiş, bu husustaki ehliyetini de profesörlere kabul ettirmişti. Fakat Vedat Gürten "olmaz böyle şey" diyordu. Müjgan Kutucuoğlu davasını yumruğu ile halletmek yoluna gitmiş, Vedat Gürten'i döğmeğe kalkışmıştı. Araya girenler ellerini tuttuğu sırada Vedat Gürten de yaradana sığınıp Kutucuoğluna şiddetli bir tokat attı. İşte hadise bundan ibaretti, ama iş dallanıp budaklanmasın diye istifa geri aldırıldı.

Her sanatkâr bordroyu imza ederek maaş almakta idi. Geçen hafta da aynı şekilde hazırlanmış olan bordrolar sanatkarlar tarafından imzalanırken birisi dayanamadı: "Su görünmeyen iki sanatkârın aldıkları para da görülmüyor mu acaba, çok merak ediyorum?" dedi. Gerçekten biri Dram bölümünde 1500, öbürü de Opera'da 750 liralık iki kadro vardı. Sahiplerini bu sene gören olmamıştı. Fakat maaşları muntazam ödeniyordu. Hele Opera kadrosundaki sanatkâr iki seneden beri bu parayı alıyor, fakat ne sahnede, ne de dışında görülüyordu. Bu sanatkârlar raporla falan da değildiler. Yalnız birisi tiyatrodaki eşinden ayrılmıştı ve bütün mazereti bu idi. Diyelim ki bu eski kocası namına tiyatronun ödediği bir acaip tazminat idi. Fakat opera bölümünden ayda 750 lira alıp hiç gözükmeyen hanımın mazeretini bilen yoktu.

*

Tiyatrolarda program değişeli on beş gün olduğu halde, henüz provaya hiçbir eser alınmamış ve hattâ hangi eserlerin temsil olunacağı da belli olmamıştı. Tam onbeşinci gün, tiyatrodaki rol tevziatı tahtasında bir müddetten beri asılı bulunan Kral Lear listesi indirildi, onun yerine daha evvel Küçük Tiyatroda temsil edilmiş olan "Derin Mavi Deniz" isimli eserin rol bölümü asıldı. Demek oluyordu ki, Küçük Tiyatroda Dördüncü Hanri tutunmamış, yerine bir eser hazırlanması da nedense mümkün görülmemişti. Bir kaza neticesinde Ruhlar Gelirse komedisinde oynıyamıyan Mediha Gökçer'in gönlünü almak için bu eserin tekrar sahneye konması uygun görülmüştü.

Bütün bunlar, her gün cereyan eden ve belki bir gün Milli Eğitim Bakanının da dikkat ve alâkasını çekecek olan vakalardan sadece birkaç tanesidir.

*

Bu tiyatronun masrafları vergi mükeneflerinin parası ile Devlet tarafından ödenir.

MUSİKİ

Telefon" ve "Medium"

Bazı dinleyiciler, programa bakınca hayrete kapılmaktan kendilerini alamamışlardı: Medium'da bir bas e bir bariton, diğer taraftan bir dramatik soprano ile iki mezzo-soprano aynı partileri söyliyeceklerdi. Hele, aslında Madam Flora partisinin kontalto için yazılmış olduğunu bilenler, bu role Belkıs Aran'ın çıkmasını bir türlü izah e demiyorlardı. Bu da yetmiyormuş gibi Telefon'da da, eskiden tenor diye bilinen bir sesi - Nuri Turkan - bariton olarak dinliyeceklerdi.

Gene de temsiller başarı elde etti. Bunun sebebini, her şeyden önce, "Konsolos" dan sonra Menotti'ye tekrar yar verilmesinde; sonra da bazı sanatkârların şahsî başarılarında aramak lazımdı.

Medium operasında iki alem, tamamen intibak edemediği realite alemi ile, inanmak istemediği metafizik bir âlem arasında bocalayan bir kadıma trajedisi canlandırılmak istenmiştir. Madam Flora, sahtekâr bir mediumdur. Kızı Monica ve ona âşık olan dilsiz uşak Tobby'nin yardımları ile yaptığı hilali seanslarda müşterilerini kandırarak, ölmüş olan evlâtlarının ruhlariyle sözde konuşturur. Gene bu seanslardan birinde soğuk bir elin gırtlağına temasını hissederek amansız bir korkuya kapılır. Unutmak için kendini içkiye verdikçe vehimleri büsbütün artmaktadır. - Vicdan azabından kurtulabilmek ümidi ile hilelerini açıkça müşterilerine anlatırsa da onları ikna edemez. Uşağı Toby'nin, kendisini öldürmek istediğini zanneder ve çocuğu evden kovar. Fazla içkinin tesiri ile bir köşede sızdığı sırada, Toby Monica'yı tekrar görebilmek üzere gizlice eve girer. Bu arada telâşla yaptığı gürültüden uyanan Madam Flora'dan kaçmak için odadaki kukla sahnesine saklanır, endişeden gözü hiç bir şey görmeyen kadın perdeye ateş eder ve uşağı öldürür.

Eserin mevzuu realiteden uzak olmakla beraber müziğinin kudreti ve özellikleri dramatik muvaffakiyeti sağlayabilmiştir. Bestekâr koyu ve aydınlık renkler arasında maharetle bir kontrast husule getirmektedir. Müzik aslında trajediye istinad etmekle beraber müstehzi çıkışlar taşımakta, neşeli ve renkli pasajlar ihtiva etmektedir. Medium, 1951 yılında İtalyada filme alınmış, bu aranjmanı da bizzat Menotti tarafından yapılmıştır.

Medium'dan bir yıl sonra bestelenen Telefon operası ise, "musiki ile şakalaşmak" şeklinde vasıflandırılıyor. Eser, kısa olduğu nisbette müziği ve konusu bakımından da hafiftir. Fakat bestecideki tasvir kabiliyeti, komedi unsurunu da müziğe başarı ile aksettirebilmiş, metin, müzik ve sahne arasındaki imtizaç, canlı ve sempatik bir eser ortaya çıkartmıştır.

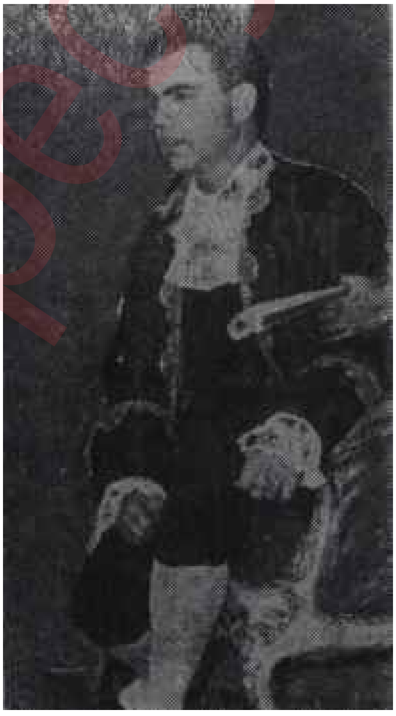
Halbuki bu operada sadece iki şahıs bulunmaktadır. Neşeli, hareketli, dedikoduyu da pek seven Lucy'de aşırı bir telefon merakı vardır. Sevgilisi Ben, seyahate çıkmadan önce kendisine evlenme teklif etmeğe geldiği halde kızın telefon konuşmalarından fırsat bulup bir türlü söyliyeceklerini bitiremez. Nihayet, en yakın telefon kabinesine giderek kıza izdivaç teklif etmekten başka çare de kalmamıştır. Lucy, Ben'in bu teklifini memnuniyetle kabul eder; fakat seyahati esnasında kendisini sık sık araması için ona telefon numarasını tekrar hatırlatır.

Eser, ilk defa 1947 de New-York-un küçük bir tiyatrosunda sahneye konmuş, kazandığı muvaffakiyet üzerine Medium'la birlikte Broadway'de temsil edilmeğe başlanmıştır.

Bizdeki temsiller

Her iki opera da bizde Aydın Gün tarafından sahneye konmuştu. "Telefon" da Lucy rolü Azra Kunt ve Atıfet Usmanbaş; Ben rolü ise Nuri Türkan ve Ali Köpük tarafından okundu. Azra Kunt, rolünü tamamen yanlış anlamıştı. Lucy'de çok daha fazla ciddiyet ve o nisbette de Ben'e karşı sevgi bulunduğu hatırdan çıkmamalıydı. Ses, hatalı entonasyona düşmemekle beraber peslere indikçe ufalıyor, bir çok yerlerde pürüzleniyordu.

Atıfet Usmanbaş ise pürüzsüz, tertemiz bir ses kalitesi ve başarılı bir teknik yanında sempatik hareketleri ve olgun bir sahne anlayışı ile fevkalâde başarılı bir kompozisyon çıkardı. Lucy'nin çocuk mizaçlı, dedikoduya düşkün, fakat katiyyen serbest tavırlı olmayan hareketlerini tamamiyle hissettirebildi.

Aydın Gün
Başarısız rejisör

Ben rolü, her iki şahısta da tatminkâr olmadı. Ali Köpük'ün ritmi bozulmamakla beraber sesi çok zaman müzikaliteden uzaklaşıyor, tekniğinin de eskiye nisbetle bir hayli zayıfladığını düşündürüyordu. Fakat sahnesi hemen hiç aksamadı ve başarılı addedilebilirdi. Programda reji asistanı olarak* gösterilen Nuri Turkan'ın sahnesinden, hareketlerinden bir şey anlamak mümkün olmadı.

Telefon'da ancak ikinci temsilden sonra düzelebilen orkestra, Medium'da oldukça tatminkârdı. Saz grupları arasında, her temsilde daha ziyade artan bir muvazene müşahede edildi ve eserin kendine has renkleri başarı ite belirtildi.

Ancak, reji bir çok bakımlardan, arzu edilen neticeyi sağlıyamamıştı ve eser, bazı sanatkârların şahsî gayretleri ile iyi bir tempoda devam edebiliyordu. Meselâ, ruh çağırma seanslarında hiç bir hususiyet yoktu. Beklenen hareketler ve esrarlı atmosfer yaratılamamıştı. Sahne, lüzumundan fazla aydınlık olduğu halde dilsizin buradaki yardımcı rolü ve masanın oynaması hissedilemiyor, Toby'nin kukla sahnesine gizlenmesi sadece ortadan kaybolmak için saklandığı intibaını uyandırıyordu. Madam Flora'nın cezbeye girmesi esnasında seyirciye sırtı çevrilmiş vaziyette masaya kapanması ve yalnız bir iki defa ellerini havaya kaldırması kafi değildi. Hele, esrarlı elin boynundaki soğuk temasını hissettiği anda yerinden fırlamasındaki mimikleri her halde çok daha fazla ehemmiyet taşımalıydı. Halbuki bunları görmek mümkün olmadı. Madem ki Menotti'de teatral cephenin, musiki kadar kuvvetli olduğu teslim olunuyordu, bu kabil sahne tekniği ile ilgili hususlar -üzerinde önemle durulması gerekirdi.

Madam Flora'nın esas karakteri sadizm ve alkolizmdir. Rejisörün, gerekli önemi vermemesi yüzünden bu role çıkan üç sanatkâr, Uç ayrı kompozisyon husule getirdiler. Necdet Demir, çok yaşlı, perişan kılıklı bir Madam Flora olarak göründü. Bahsettiğimiz hususiyetler kesin hatlarla belirtilemedi. Buna rağmen, kendi telâkki tarzı çerçevesi içinde rolünü başarı ile götürdü. Yer yer orkestra tarafından bastırılmakla beraber, pürüzsüz, tertemiz sesi ile partisinin müzikal cephesini tatminkâr bir şekilde icra. etmekte idi.

Madam Flora partisi - bilindiği gibi - aslında kontralto için yazılmıştır. Necdet Demir'in sesinin renk ve tonu buna kolayca intibak ettiği ve beklenen tesiri sağladığı halde Neriman Esi aynı partide fazlasiyle tiz kaldı. Doğru entonasyonuna mukabil pes sesleri ile tizleri arasında 4-deta kuvvetli bir basamağın mevcudiyeti dinleyicilerin dikkatini daima ü-

zerine çekti. İnişler ve çıkışlar Maskeli Balo'daki Ulrica kadar rahat değildi.

Dramatik soprano olarak esere güçlükle intibak etmesi beklenirken Belkıs Aran ses bakımından Neriman Esi'den sahne tekniği itibarile hepsinden üstün bir oyun çıkardı. Rolünü hiç tenakuza kapılmadan başarı ile canlandırıyordu. Ancak, müzikal bakımdan mütalâa edilince sesin soprano olması dolayısiyle arzu sdilen kontrast renkleri tamamen sağlayamadığı görülüyor, diğer taraftan sanatkâr, sert hareketleri ve fazla bağırması ile seyircilerde operada değil de tiyatroda bulundukları intibaını veriyordu.

Menotti'nin eserinin en tatlı melodilerini, pek fazla güç olmayan Monica partisinde bulmak mümkün. Gerek Sabahat Tekebaş, gerekse Şadan Candar iyi bir ses tekniği yanında başarılı oyunları ile rollerinde hiç bir boşluk bırakmadılar. Fakat Şadan Candar'ın pürüzsüz olduğu nisbette yumuşak ve tatlı ses kalitesi dinleyiciler üzerinde bambaşka bir tesir husule getirdi.

Ali Köpük'te Mr. Gobineau olarak sahne ve ses bakımından hiç bir hususiyet bulunmadığı söylenebilir. Aynı role çıkan bas Ayhan Baran'ın ses hacmi diğerlerini fazlası ile bastırdığı halde zevkle dinlendi. Mrs. Gobineau Mukadder Gürten - ise, sağlam bir teknikten başka kısa rolünün dramatik cephesini tamamen kavramış görünüyordu. Mrs. Nolan'a gelince, Fevziye Bartu'nun gerek oyun, gerekse ses bakımından başarısına mukabil aynı rolde Mesude Çağlayan çok sönük kaldı.

Toby rolüne gelince... Elinden geleni yapmağa gayret eden, fakat el-

Gian - Carlo Menotti

Bereket iyi yazmıştı

lerini boşluğa uzatarak dudaklarını kıpırdatmak ve gülümsemekten başka hemen hiç bir şey yapamayan bir gençle karşılaştık. Bu rolün, Avrupa ve Amerika sahnelerinde çok zaman bir erkek balerin tarafından temsil edildiğini ve hareketlerin tam bir ifade kudreti taşıması gerektiği kadar ölçülü ve başarılı olması lâzım geldiğini hatırdan çıkarmamak lanındı.

İstanbul

Bir pazar konseri

Pazar günü İstanbul Şehir Orkestrası üyelerinin güler yüzle sahneye çıktıklarını görenler "Tabii, diyorlardı... Bu gün Apaydın idare edecek..." Cemal Reşit Rey, eskiden beri pek fazla tenkid edilen orkestranın itibarım hiç düşünmeden, daha iyi netice alabileceği mülâhazası ile Floransa orkestrasını idare etmiş, fakat hiç bir şey değişmemişti. Halbuki böyle bir mukayese başka bir konserde tekrar yapılabilecek ve muvaffakiyetsizlik sebebinin Şehir Orkestrasında mı, Cemal Reşit'de mi olduğu hususundaki bazı istifhamlar bu defa orkestranın lehine cevaplandırılmış olacaktı.

Gerçekten, bu topluluğun Pertev Apaydın'a karşı sempatisi de büyüktü. Genç sanatkar ne yapmışsa yapmış, onların kalplerini kazanmıştı. Ancak bu sempatide Apaydın'ın derin musiki anlayışının ve idare kabiliyetinin payım inkâr etmek hakikati görmemek olurdu. Hattâ genç orkestra şefinin geçen yıl, Basençon'daki başarısı bile bu hayranlık hislerine, milyona bir eklenmiş gibi ufak birşey ilave etmişti. Olgun, muktedir ve bilgili bir şefe sahip olmak, onun anlayışlı idaresi altında çalmak bir orkestra için - hele memleketimizde - adeta talih meselesiydi. İstanbul Şehir Orkestrası üyeleri, bu şans yılda bir defa ellerine geçmiş olsa bile iyice tadını çıkartmağa azmetmişlerdi. Azmetmişlerdi, çünkü gerek şefin, gerek orkestrama önüne türlü müşküller çıkmıştı.

Bilindiği gibi İstanbul Teknik Üniversitesinde asistan olan Pertev Apaydın, musiki faaliyetlerine pek fazla yer veremiyor, meselâ sadece yılda bir konserle halkın huzuruna çıkıyordu. Ama bu konserlerde olağanüstü bîr başarı elde etmekteydi. Bu yıl da İstanbul'da bir konser vermeği aklına koymuş, hazırlığım yapmış, programı da şu şekilde tertiplemeyi kararlaştırmıştı: Birinci kısımda Weber"in "Oberon" Uvertürü ve Feyha aTlay'ın solist olarak katılacağı Schumann'ın Viyolonsel Konçertosu... İkinci kısımda Debussy'den "Prelude a l'apres midi d'un faune" ve "Petite Suite"; Liszt'den "Prelud" ter, nihayet Johann Strauss'dan "İmparator Valsi"...

Konser günü yaklaşıyordu. Provaların başlamasına dört gün kalmıştı ki genç orkestra şefine harpistin izinli olarak, daha doğrusu harpini tamir için Avrupa'ya gittiği ve konsere yetişemeyeceği bildirildi. Geç gelen bu can sıkıcı haber Apaydın'ı üzmekle beraber cesaretini kuramadı. Gerçi İstanbul Radyosunda bir harp mevcuttu, lâkin demirbaş eşya olduğu için alınması imkânsızdı. Konserin ikinci kısmı da harpsiz olarak çalınamazdı. İlk prova günü geldi çattı. Apaydın'ın ne şekilde hareket edeceği merakla bekleniyordu, İster is-

temas programı değiştirecekti. Kendisine tür Mozart Senfoni çaldırmayı teklif edenler oldu. Nitekim ilk iki provada "Oberon" Uvertürü ve Schumann Konserto üzerinde çalışıldıktan sonra üçüncüsünde Ur Mozart Senfoni ele alındı. Lâkin genç şefin gönlünün istediği bu değildi. Kendine ve arkadaşlarına güveniyor, daha çetin bir yolu tercih ediyordu. Neticede, partisyonları İstanbul'da mevcut olmayan, Schumann'ın Do Majör 2 nci Senfonisi Ankara'dan istendi ve alelacele getirtilerek son üç provaya yetiştirildi. Şu da hatırlanmalıydı ki, gerek konserto, gerek senfoni teknik bakımdan deşifresi ve icrası çok güç eserlerdi. Buna rağmen ümitsizliğe düşülmedi, orkestra genç sanatkâra olan güveni ile kendine düşeni yaptı

Güvenilen bir şef

Konserin başından sonuna kadar Apaydın her noktası, her mezürü üzerinde dikkat ve titizlikle durulmuş icralar dinletti. Oberon Uvertürünün bütün inceliklerini görmek mümkün oluyordu. Schumann'ın La Minör Viyolonsel Konsertosunda solist Feyha Talay ile şef tam bir anlaşma ve uyuşma içindeydiler. Partisyonun muğlak, girift ifadesine rağmen bu uyuşma sayesinde eser ışığa kavuştu. Bestekârın akli muvazenesinin iyice bozulduğu bir devrede bestelenen konserto pek çok tekrarlarına ve monoton ifadesine rağmen solistteki müzikalite ve şefin anlayışı ile başarılı bir şekilde icra edildi.

Orkestranın Apaydın'a karşı olan sevgisi bilhassa Schumann'ın Do Majör Senfonisinde belli oldu. Çok zaman falsolu sesleri yüzünden ağır tenkidlere uğrayan madeni nefesliler -bilhassa korno ve trompetler - oldukça temiz çaldıkları gibi, yaylı sazlarda görülen beraberlik ve intibak, şefin güveninin de boşuna olmadığını gösteriyordu. Giriş biraz süratli olmakla beraber birinci ve ikinci kısımların sinirli, tedirgin havası üçüncü kısmın melânkolik ifadesi ve nihayet son kısmın muzaffer çehresi layıkiyle duyuruldu.

Konser nihayete erdiğinde dinleyiciler Apaydın'a karşı hayranlık, orkestraya karşı ise sempati hisleri ile salondan ayrılıyorlardı. Bu arada ister istemez şu noktalar hatıra gelmekteydi : İstanbul Şehir Orkestrası, Riyaseticumhur Filarmoni Orkestrasına nazaran daha zayıf bir topluluk olmakla beraber anlayışlı ve muktedir bir şefin elinde iyi icralar vermek imkânından mahrum değildi. Demek ki, memleketimizdeki belli başlı iki Senfonik orkestranın dertleri bir noktada müşterekti. Her iki topluluk da, devamlı olarak iyi orkestra şeflerinin idaresi altında bulunmadıkları için tatminkâr olamıyorlardı. Bu önemli noksan ise Ankara'da Ferit Alnar'ın bu sahadaki hakiki sanat değerinden gereği kadar istifade edilememesinden, İstanbul'da ise Cemal Reşit Rey'in şahsî imkânlardan çok daha fazlasını yapmağa muktedir olduğuna inanılmasından ileri geliyordu.

S P O R

Futbol

Eşfak Aykaç
Seç seç al !.

Milli Maç

Tek seçici Eşfak Aykaç'ın tesbit ettiği onyedi kişilik namzet kadrosu ilan edilmişti. Şöhretli bir ekip olan Macar milli takımı karşısında nasıl bir tertiple yer alacağımız aşağı yukarı belli olmuştu.

Hân edilen kadro, şimdiye kadar görülmemiş bir sebepten dolayı oldukça sert bir şekilde tenkit edildi: Eşfak Aykaç eski bir Galatasaraylı idi. Milli takımı tesbit ederken mensup olduğu kulüp lehine hareket etmemek için kendini zorlamıştı. O kadar ki, Galatasaraydan birçok oyuncu formda olmalarına rağmen Millî kadronun dışında kalmıştı. Tek seçici tarafsız hareket etme endişesi ile bir başka türlü tarafgirlik yapmış bulunuyordu.

İkinci itiraz sesi de İzmirden yükseldi. Macarların şehirlerinde de bir maç yapmasında ısrar eden İzmirliler, federasyonun mukavemeti yüzünden bu arzularını gerçekleştirememişlerdi. Hân edilen kadroda bir tek İzmirli futbolcunun bile bulunmaması bardağı taşıran son damla oldu.

Federasyon ve tek seçici İzmirlileri memnun edememişti.

Galatasaray Ankara'da

Geçen hafta, İstanbul'un profesyonel lig lideri Galatasaray Ankara'ya geldi, cumartesi ve pazar günleri iki maç yaptı. Galatasaraylılar, cumartesi günü Gençlerbirliği ile, pazar günü de Hacettepe ile oynadılar. Ve maçları 8-1, 6-1 kazandılar.

Ankara'lı seyircilere, hem gol adedi, hem de oyun düzeni bakımından bugüne kadar erişilmemiş derecede mükemmel oyunlar gösteren Sarı Kırmızılıların lig liderliğini ellerinde tutmalarının sihri çözülmesi güç Ur mesele olmaktan çıkmıştır Çün kü, takım halinde oynamanın ve W sistemini en iyi şekli ile tatbik etmenin bütün hususiyetlerini Galatasaraylılar gösterdiler, bu tatbike bir ilâve yapmışlardı: Bol gol atmak ve kale önünde fuzuli gayretlere, çalımlara girmeden netice istihsal etmek,.

W sistemi bugüne kadar Avrupadaki tatbik şekline bakılırsa, neticesi daima galibiyet ile biten, fakat bol gol atmadan bu galibiyete ulaşan sistemdir. Yerden kısa paslı ve daha ziyade üç kişilik kombinelerle kaleye doğru gitmek W nin en büyük şartıdır ve bunun yanına Galatasaraylılar gol atmak gücünü ilâve etmek sureti ile bir yenilik getirmiş sayılabilirler. Bugün neticeli bir oyun oynamak bakımından İstanbul'da Galatasaray'dan daha elverişli Ur takım yoktur, denilebilir. Forvet hattı, her elemanı ile - sadece Suat müstesna - golcü ve akıllı oyunu ile kendisini göstermiştir. Bilhassa Rober ile Coşkunun forvet hattını destekleyen oyunları, mukabil akınlarda derhal geriye kaçarak defansa yardım etmeleri gözden kaçmıyacak mükemmel çalışmalardır. Yalnız, Turgay Ankara'daki maçlarda pek tatminkâr değildi. Bu, belki de takım kaptanlığının verdiği sorumluluktan, dikkatle oyunu takip edip, direktif vermekten ileri geliyordu. Ancak, Turgay gibi bir kalecinin pazar günü kapadığı zaviyeden gol kabul etmesi, hem de bunu bir acemi kaleci gibi hareketsiz bir halde karşılaması doğru değildi. Galatasaray on birlik ekibinin on biri ile mükemmel ve anlaşmış idi. Bu arada iki oyuncuyu bilhassa söylemek lâzımdır. İsfendiyar, bütün forvet hattının en çok çalışan, gollerde en çok hissesi olan oyuncusu idi, bunun yanında atak bir Metin muhakkak ki, takımı fazla gollü galibiyetlere götürüyordu. Kadri'nin arkadaşlarının destekliyen ve pas tevzi eden çalışması moral bakımından, gol bakımından takımı kamçılıyordu. Denilebilir ki, birkaç haftadır Ankaralıların seyrettikleri İstanbul takımları arasında en göz dolduranı Galatasaray idi.

Kulüpler

Fenerbahçenin tebliği

Fenerbahçe Klübü azaları bundan böyle kulübün iç işlerini alâkadar eden hadiseler hakkında yazı yazamıyacaklar ve tenkid yapamayacaklardır. Bunu ihlâl edenler Haysiyet Divanına sevkedileceklerdir.

Fenerbahçe İdare Heyetinin hafta içinde başına verilen tebliğinde aynen böyle deniliyordu. Bu sert tebliğ hayret uyandırdı. Bir müddetten beri gazetelerde kulübe ait muhtelif haberler çıkmıştı. Bunlardan bir çoğu dedikodulara da yol açmıştı. Cemiyet azaları birbirinin aleyhinde ithamda bulunma yarışına çıkmış gibiydiler. Mevcut hâdiselere (Ut çevirerek azalara göz dağı verilmesi cihetine gidilmesini anlamak kolay değildi.

Bu kararın alındığı toplantıya Osman Kavrakoğlu'nun da geleceği ve anlaşmazlıklara son verecek tekliflerde bulunacağı duyulmuştu. Bu yüzden perşembe günü kendisi heyecanla beklendi. Fakat Kavrakoğlu Ankaradaki vazifesinin müsaadesizliği yüzünden "çok sevdiği kulübünün" bu toplantısında da hazır bulunamadı. Fakat teklifinin mahiyeti anlaşıldı: Rüştü Dağlaroğlu ve Muhittin Bulgurlu kulüpten ihraç edilmeliydi.

Önümüzdeki günlerde Fenerbahçe Kulübünün "tesanüt" bahsinde hayli alâka çekici' kararlar alacağı anlaşılmaktadır.

Basketbol

Lig maçları

Bir müddetten beri muhtelif sebeplerle tehir edilen ve adeta heyecanı zorla unutturulan basketbol lig maçlarına geçen hafta devam edildi. Fenerbahçe ile Modaspor arasında yapılan haftanın en çetin karşılaşmasını Fenerbahçeliler 63-53 kazandılar. Spor ve Sergi Sarayı bu maçı seyretmeye gelen seyircilerle tamamen dolu idi. Modalılar kuvvetli rakiplerine karşı ilk devrede gayet iyi dayandılar. Fakat oyunun sonuna doğru hücum insiyatifi Fenerbahçelilere geçti. Lig maçları bu hafta gene tehir edilecektir. Çünkü sökülecek olan tribünler Macar Milli maçı için Mithatpaşa stadına konacaktır.

Sert münakaşalar

Bölge müdürünün bu fikri ortaya atması ve Vali Gökay'ı da ikna etmesi basketbol muhitinde menfi

Güzel Galatasaraylılar
Cim.. Bom.. Rom..

bir hava yarattı. İlk defa kulağa gelenler doğrusu korkunçtu. Spor ve Sergi Sarayının tribünleri sökülecek ve Mithat Pasa Stadına takılacak.. Rem de bir tek Macar maçı için değil! Devrenin sonuna kadar. Profesyonel kulüp idarecileri dana fazla hasılat temin etmek için bu yolda anlaşmışlardı bile. Ama basketbol ölürmüş, Sergi Sarayı viraneye dönermiş. Kimsenin umurumda değildi. Fakat bu mevzuda basının yaptığı sert tenkidler bazı idarecilerin tatlı hayallerini bozmaya kafi geldi. Emir çıktı, tribünler şu satırları yazdığımız dakikalarda sökülmeye başladı. Ama bir maç için, sonra yerine takılacağına dair Vali Gökay teminat verdi.

Güreş

1 - 7 ve 7 - 1

Budapeştede hava çok güzeldi. Spor Sarayındaki antrenmandan sonra şehirde dolaşmaya çıkan Türk güreşçileri herkesin, bilhassa genç kızların alâkasını topluyordu. Türk takımının güreşteki şöhretine hiç de yabancı olmayan Macarlar gezintiye çıkan pehlivanlarımızın etrafım sarıyor, onları daha yakından görmeye çalışıyorlardı. Genç kızlar imza topluyordu. Güreşlere üç gün kalmıştı. Hüseyin Akbaş ve Hamit Kaplanın rahatsızlığına rağmen idareciler neticeler hakkında iyimser görünüyorlardı. Hattâ Federasyon Başkam Vehbi Emre Macar gazetecileri ile yaptığı bir görüşmede geçen yıl İstanbul'da elde ettiğimiz 5-3 lük neticeyi bu defa Budapeşte'de tekrarlayacağımızı söyledi.

Bekir Büke tuşla kazanıyor
Grekoromen değil serbest

Sürpriz

Cumartesi gecesi bütün radyolar Grekoromende Macar Milli takımına bire karşı yedi kaybetmemizi hayret ifade eden tabirlerle bildiriyorlardı. Bu arada Monte Carlo radyosu "sürpriz" tabirini kullandı. Halbuki, Grekoromen tarzında dünya klasmanında oldukça iyi bir mevkii bulunan Macaristanın geçen seneki 5-3 lük mağlûbiyetin revanşını almak için büyük bir gayretle çalıştığı biliniyordu. Hatta Milli takımımızın yeni antrenörü Celâl Atik, Budapeşteye hareket ederken hava meydanında gazetecilere grekoromende bir beraberliğin bile çok iyi netice sayılması lazımgeldiğini, buna mukabil serbest stilde hemen bütün sıkletlerde rakiplerimizden üstün olduğumuzu söylemişti. Neticeler antrenörü haksız çıkarmadı. Serbest stilde rakiplerimizi 7-1 mağlûp ettik.

Alarm çanı

Melburn olimpiyatlarına hazırlandığımız bir sırada Japonya ve İsveç seyahatlarında beliren şampiyonluk ümitlerini gölgelendiren bu mağlûbiyetin sebeplerini aramakta fayda vardır. Macaristandan gelen haberler arasında "haksızlığa uğradık, hakemler bitaraf değildi" gibi sözlere de rastlanıyordu. İsmet Atlı'nın güreşi yarıda bırakarak minderi terketmesi de bu haberleri teyid ediyordu. Fakat her şeye rağmen mağlûbiyetin sebeplerini rakiplerimizin iyi hazırlanmasında ve güreşçilerimizin grekoromen tarzı ile bir türlü bağdaşamamalarında aramalıdır.

Melburn olimpiyatları arifesinde bir alarm çanı çalmıştır. Noksanların telâfisi için sözle çalışmaktan artık vazgeçmelidir.

her
hesapsahibine
bir EV
MUHABANK

1955

FRANSIZ ve DANİMARKA GÜZELLERİ

YALNIZ İKİ GECE

ANKARA PALAS SALONLARINDA

FRANSIZ ZERAFET KOMİTESİ TAKDİM EDER

MAGGY ROUFF 1955

Fransa Güzeli

MONİQUE LAMBERT

Montekarlo Güzeli

MICHELINE BELAUBRE

Danimarka Güzeli

ANNETRE STRYBERG

Zerafet Güzeli

MONİQUE LİEBEL

M A Y O L A R

ELBİSE — ŞAPKA — KAYAK KIYAFETİ — ÇAMAŞIR

BAYANLARA HEDİYE PARFÜMLER

TELEFON : 10400